

Årsrapport 2020

Regionalt kompetansesenter for
eldremedisin og samhandling

SESAM

SESAM – sammen åpner vi opp for en bedre alderdom

Siden 2010 har SESAM bidratt til forskning i verdensklasse innen eldremedisin.

- Vi utvikler kunnskap som fremmer din helse, og øker mestring og glede når vi blir eldre.
- Vi forsker frem nye medisinske behandlinger for eldre i dag og i morgen.
- Vi undersøker hvordan omgivelsene kan bli bedre, slik at du kan leve godt hjemme eller på et sykehjem.
- Vi utvikler teknologiske løsninger som hjelper deg når du blir eldre, både hjemme og under behandling.

Regionalt kompetansesenter

SESAM er et internasjonalt ledende senter for flerfaglig forskning innen eldremedisin og samhandling. Vi samarbeider lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Vi styrker forskningssamarbeidet mellom helseforetakene, kommunene og andre organisasjoner. Godt samarbeid er en forutsetning for å utvikle gode og sammenhengende helsetjenester.

Eldre brukere deltar i arbeidet gjennom WiseAge

WiseAge er SESAM sin plattform for brukermedvirkning og samfunnsengasjement for deg over 60 år, en stemme inn i forskningsarbeidet vårt. WiseAge-medlemmer deler av sin visdom for at alle skal kunne få en god alderdom. Uten brukerne på laget er det vanskelig å finne løsningene. WiseAge gjør en forskjell.

SESAM sprer ny kunnskap i hele regionen

Vi underviser og gir råd og faglig støtte i grunnutdanning, videreutdanning og etterutdanning – også til ideelle organisasjoner. SESAM etablerer og koordinerer tverrfaglige grupper og nettverk slik at kompetanse- og fagutvikling effektivt kan skje mellom nivåer og på tvers av organisasjoner.

SESAM
WISEAGE

Innhold

Bakgrunn	10
Organisering	12
Ledelse og strategi	13
Ansatte	15
Brukermedvirkning og samfunnsengasjement – WiseAge	15
Forskning	17
<i>Fond for biomedisinsk demensforskning (Blidensolfondet)</i>	18
Rekruttering og utdanning av nye forskere	21
Kurs- og kompetanseavdeling	21
Regionale ressurspersoner	22
Seniorrådgivere	22
Service- og støttefunksjoner	23
Referansegruppe	24
Aktivitet	26
WiseAge	27
Forskning	27
<i>SHAPE – Helsefremming og mestring for personer med demens i tidlig fase og e-læring for pårørende – en randomisert kontrollert studie</i>	30
<i>Learning and coping with dementia – User experiences form an educative intervention in early stage dementia</i>	32
<i>Online Assessment of Lifestyle Factors on Cognitive Performance (PROTECT)</i>	32
<i>Tilpassede matprodukter som dekker måltidsdøgnet for hjemmeboende seniorer (Matlyst)</i>	38
<i>Pårørendebelastning ved demens</i>	38

«SmartJournal for oral helse i sykehjem – et forprosjekt»	38
<i>Demenssykdommens sosioøkonomiske konsekvenser for den enkelte og for samfunnet</i>	38
<i>Anthocyanins: A new approach to prevention of dementia? (ACID)</i>	38
<i>Improving early identification of dementia risk by means of multimodal neuroimaging</i>	39
<i>Demensstudien på Vestlandet (DemVest)</i>	39
<i>Dementia: Use of health-care resources and carer burden over time</i>	39
<i>NOR-DLB</i>	39
<i>Differentiating early neurodegenerative diseases to improve prognosis (ProLBD)</i>	39
<i>APGeM</i>	40
<i>DemGene – genetik ved demenssykdommer</i>	40
<i>Early detection and personalized interventions to improve outcome and quality of life in people with neurodegenerative disease (Senter for hjernehelse)</i>	40
<i>Dementia Disease Initiation (DDI)</i>	40
<i>Mindre hjerneinfarkt og prognose</i>	41
<i>Sonotrombolyse</i>	41
<i>Hjerneinfarkt og synspatologi</i>	41
<i>«New perspectives on vascular risk – the impact of breaking up sitting time»</i>	41
<i>«Diagnostic and prognostic neuroimaging biomarkers in dementia with Lewy bodies»</i>	41
<i>«An individualized disease severity index for prodromal dementia: a multi-biomarker and deep learning approach»</i>	42
<i>«Cannabidiol for Alzheimer’s Disease Aggression; CanADA»</i>	42
<i>«Deciphering the mechanisms of neuropsychiatric symptoms in people with dementia»</i>	42
<i>«Developing a Phase 2 Clinical Trial Platform for The Treatment of Alzheimer’s Disease»</i>	43
Forskningssamarbeid og forskningsnettverk	44

<i>Lokalt forskningssamarbeid</i>	44
<i>Lokalt forskningsnettverk</i>	44
<i>Regionalt forskningssamarbeid</i>	44
<i>Nasjonalt forskningssamarbeid</i>	45
<i>Internasjonalt forskningssamarbeid</i>	45
Studentarbeid	45
Sykehjem må ikke stenges flere ganger	48
Kurs og kompetanse	54
Kursvirksomhet	54
<i>Ekstra covid -19 Praksispris</i>	57
Fagnettverk	58
<i>Eldremedisinsk nettverk i Helse Fonna HF</i>	58
<i>Nettverk for Marte-Meo veiledere, Helse Fonna HF og Helse Stavanger HF</i>	59
<i>Fagnettverk innen eldremedisin/eldreomsorg i Helse Førde HF</i>	59
<i>Fagnettverk utredning demens, Helse Stavanger HF</i>	59
<i>Fagnettverk dagtilbud for personer med demens og yngre personer med demens, Helse Stavanger HF</i>	59
<i>Fagnettverk for sykehjem som benytter VIPS-modellen</i>	59
Samarbeid og utviklingsarbeid (komité, arbeidsgrupper, planarbeid)	60
<i>Fag- og strategidagen i Helse Førde HF</i>	60
<i>Ledernetverk for geriatri og alderspsykiatri i HelseVest RHF</i>	60
<i>Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjeneste i Vest (USHT)</i>	60
<i>Samarbeid med Nasjonalforeningen for folkehelsen</i>	60
<i>Nasjonale høringer</i>	60
<i>Nasjonal referansegruppe</i>	61
<i>Samarbeid med Fylkesmannen (Nytt navn: Statsforvaltningen)</i>	61

<i>Samarbeid med Stiftelsen Psykiatrisk Opplysning</i>	61
<i>Samarbeid med lokalt fagmiljø</i>	61
<i>Verdidokument</i>	61
<i>Ny grafisk profil</i>	62
<i>Samarbeid med kirken ved biskopen</i>	62
Medieoppslag	64
Ansatte	98
Vedlegg 1	102
SESAM-aktiviteter 2020	102
Vedlegg 2	114
Publikasjoner SESAM 2020	114
Vedlegg 3	122
Praksisprisen covid -19, 2020, utlysning	122
Vedlegg 4	124
Et utvalg nyhetssaker fra SESAMs hjemmeside 2020	124

Innledning

2020 var SESAM sitt jubileumsår, da ble vi 10 år!

I denne forbindelse har vi fornyet vårt utseende og fått ny logo og nye farger. Dette ble lansert på vårt årlige, interne skrive- og refleksjonsseminar i september. Med bakgrunn i covid-19 situasjonen, hvor en feiring ikke var aktuell, delte vi i stedet ut ryggsekker, drikkeflasker m.m. med vår nye logo, og oppfordret alle til å være fysisk aktive!

Vår handlingsplan som bygger på nasjonale og lokale føringer innen forskning og kompetanseutvikling, bl.a. Forskningsstrategi for Helse Stavanger HF (2017 – 2025), Forskningsstrategi for Helse Vest RHF (2016 – 2019), strategidokument for Helse Vest RHF og Helse2035. Denne handlingsplanen er grunnlaget for våre søknader om å bli senter for fremragende forskning samt forskningssenter for klinisk behandling. Bakgrunn for disse søknadene er at SESAM nå etter 10 år, er ledende nasjonalt og internasjonalt på sitt felt og skal utvide sin kapasitet. Eldremedisin og samhandling er vårt viktigste arbeidsområde, og herunder demenssykdom, som per i dag rammer 100.000 nordmenn. Samfunnets kostnader knyttet til demens er høyere enn kreft og hjertesykdom KOMBINERT.

Et viktig mål fremover for SESAM er derfor å utarbeide nye modeller for forebygging, behandling og omsorg ved demens. Perspektivmeldingen 2021 viser at utgiftene til velferdsordningen øker, mens inntektene minker, antall helsearbeidere minker i forhold til økende antall eldre.

SESAM er altså et senter i utvikling, og vi legger i denne forbindelse stor vekt på rekruttering av nye studenter for å knytte til oss fagfolk fra praksisfeltet med ulike profesjonsbakgrunner. Det gjøres derfor et betydelig arbeid i rekruttering, veiledning og oppfølging av studenter. Flerfaglighet blir også vektlagt, og vi representerer ulike profesjoner: sykepleier, lege, psykolog, farmasøyt, biolog, økonom, prest, fysioterapeut, ergoterapeut, omsorgsarbeider, siviløkonom, lærere og frivillige. Dette ser vi på som en styrke i forhold til en bred kompetanse på senteret og i kompetanseutviklingsarbeidet. Som det fremgår av rapportering av aktiviteter, har vi en svært høy aktivitet i forhold til tildelte ressurser, noe som i stor grad skyldes dyktige og dedikerte fagfolk ved SESAM, inkludert brukere, frivillige, gruppen av seniorrådgivere, forskere, fagpersoner og en høy aktivitet i forhold til å skaffe eksterne midler både til kurs- og kompetanseutvikling og forskning.

Videre har gode samarbeidsrelasjoner i Helse Vest RHF og innad på Stavanger universitetssjukehus, især ved Klinikk psykisk helsevern voksne, Forskningsavdelingen og Seksjon for samhandling, samt nasjonalt og internasjonalt samarbeid, vært avgjørende for å få dette til. En aldrende befolkning vil stille enda større krav til aktiviteter innen kompetansebygging og forskning, og vi er stolte over å ha etablert WiseAge, hvor visjonen er å arbeide for å bli en bevegelse som fremmer mulighetene brukermedvirkning i forskning og innovasjon skaper i et aldrende samfunn. Vi har fra før brukerrepresentanter i referansegruppen, brukergruppe i form av pensjonert helsepersonell som ressurspersoner og seniorrådgivere, vi inviterer interesserte

brukere til faglunsj, har eget brukerkontor, har systematisk opplæring av brukerrepresentanter, samarbeid med Nasjonalforeningen for folkehelsen, brukermedvirkning i forskningsprosjekt, blant annet i forskningsprosjektet Demensskolen. Videre vil dette føre til behov for økt ressurstilgang både lokalt og i regionen, og en enda bredere satsing på å søke eksterne midler, også mot EU-satsingene. Vi ser frem til videre arbeid under visjonen vår: «Samhandling for Eldres helse, mestring og livskvalitet», i samarbeid med alle våre gode støttespillere og samarbeidspartnere.

Tusen takk til alle som bidrar til dette arbeidet! Og en særlig takk til vår referansegruppe som i 2020 har bestått av: Oddrun Strand Rangnes – Eldrerådet i Stavanger kommune og Eldrerådet i Rogaland fylkeskommune, Øyvind Kirkevold – Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse, Elin Wetås de Jara- Kommunenes sentralforbund (KS Vest), Nina Anette Hauge – Helse Fonna HF, Toril Midtbø – Høgskulen på Vestlandet, Ole Martin Steihaug – Helse Bergen HF, Kari Holvik Furevik – Helse Førde HF, Stein Tore Nilsen – Helse Stavanger HF, Svein Skeie – Helse Stavanger HF.

Stavanger 1. mars 2021

Ingelin Testad

Senterleder, professor University of Exeter

Eldremedisin og samhandling er vårt viktigste arbeidsområde, og herunder demenssykdom, som per i dag rammer 100.000 nordmenn.

Bakgrunn

Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling ble av styret i Helse Vest RHF vedtatt lokalisert til Helse Stavanger HF den 01.12.2010.

Mandat og oppgaver (Vedlegg til styresak 125/a10B Helse Vest RHF)

«Det regionale kompetansesenteret for eldremedisin og samhandling skal bygge på føringane i den nasjonale strategien for spesialisthelseteneste til eldre, og på tilrådingane i den regionale rapporten. Kompetansesenteret skal omfatte eldremedisin, inkludert alderspsykiatri og geriatri. Samhandling mellom spesialisthelsetenesta og kommunehelsetenesta er ein føresetnad for utvikling av gode og samanhengande helsetenester til eldre. Kompetansesenteret får samhandling som eit særskilt ansvarsområde. Spesialisthelsetenesta skal også vere ein kompetansebase for kommunehelsetenesta».

Oppgaver

Forskning og fagutvikling: «Etablering av eit regionalt kompetansesenter skal vere ei styrking av forskning og fagutvikling innanfor fagfeltet, og skal på sikt gi fagfeltet auka kompetanse innanfor forskning. Verksemda ved kompetansesenteret skal styrkje samarbeidet om forskning og fagutvikling mellom helseføretaka, kommunane og andre sentrale samarbeidspartnarar.

Kompetansesenteret får ansvar for å stimulere til og koordinere forskning og fagutvikling.

Det er planlagt styrking av dette fagområdet ved fleire utdannings- og universitetsstillingar. Kompetansesenteret vil få eit koordinerande ansvar for desse stillingane som kan være knytt til ulike institusjonar.»

Nettverksbygging: «Det vil vere vesentleg at eit regionalt kompetansesenter har fokus på nettverksbygging i regionen for på den måten å sikre regional forankring og at kompetanse- og fagutvikling skjer på tvers av helseføretaks- og nivågrensene og inkluderer andre sentrale samarbeidspartnarar. Kompetansesenteret får ansvar for å etablere og koordinere tverrfaglege regionale fagforum og nettverk som inkluderer både spesialisthelsetenesta, kommunehelsetenesta og andre sentrale samarbeidspartnarar. Tverrfaglege regionale fagforum og nettverk skal bidra m.a. til forskning og fagutvikling. Brukarmedverknad må ivaretakast.»

Undervisning: «Ei oppgåve for senteret vil vere å delta i undervisning i grunnutdanning, vidareutdanning og etterutdanning, og gi råd og fagleg støtte for på den måten å bidra til å spreie kunnskap i heile regionen. Kompetansesenteret vil kunne bidra med å vurdere felles opplærings- og kompetansebehov i regionen.»

Organisering

Personen i sentrum

Brukerperspektivet står sterkt i arbeidet ved SESAM, med høy aktivitet og tett samarbeid med brukerorganisasjoner og enkeltpersoner, og våre aktiviteter er derfor organisert ut fra dette perspektivet. Vi har brukerrepresentanter i referansegruppen, brukergruppe i form av pensjonert helsepersonell som ressurspersoner og seniorrådgivere, interesserte brukere inviteres til faglunsj, systematisk opplæring av brukerrepresentanter, eget brukerkontor, egne arrangementer og samlinger for brukere, samarbeid med Nasjonalforeningen for folkehelsen, brukermedvirkning i forskningsprosjekt, blant annet i forskningsprosjektet demensskolen.

Brukermedvirkning innebærer en mer likeverdig vektning av brukerkunnskap og erfaringer på den ene siden og fagkunnskap på den andre siden. Målet er at brukermedvirkning, på grunn av det unike perspektivet brukere og pårørende kan tilføre, skal bidra til bredere prosesser og perspektiver i SESAMs aktiviteter. Et overordnet mål for SESAM er at brukermedvirkning skal føre til økt relevans og bedre kvalitet i vår virksomhet. Ved å involvere brukere kan det bidra til at vi fokuserer på aspekter ved tjenestene som i større grad reflekterer brukernes perspektiv og behov.

Forskning og kunnskapsutvikling i feltet eldre-medisin og samhandling knyttet til personer over 65 år, er SESAMs viktigste oppgave, og vi ser ulike nivåer av brukermedvirkning som vesentlig i vårt arbeid. Vi arbeider lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt gjennom ulike former for partnerskap og prosjekter, ved å samarbeide med andre forskere, næringsliv og hvor brukerperspektivet er sentralt.

Samarbeid på tvers av disipliner er en viktig del av vårt arbeid og har vært det fra starten. Vi har, med brukeren i sentrum, forsket sammen med

hotellansatte, designere, kokker og teknologer. Dette har skapt resultater som har gitt verdi for mange. Vi ønsker å bidra til en samfunnsdebatt og -utvikling som bedre reflekterer de store endringene vi står overfor og sammen skape en bedre alderdom.

Gjennom WiseAge har vi etablert en plattform for brukermedvirkning og samfunnsengasjement (se nærmere omtale i 3.3. og 4.1.). Eldre som ressurs har vært vårt «mantra» siden vi startet i 2010, og visjonen for WiseAge bygger videre på dette grunnlaget fordi vi ser vi må nå enda flere med dette budskapet. Gjennom WiseAge inviterer vi personer over 60 år til å dele av sin visdom for at alle skal kunne få en bedre alderdom.

Visjonen for WiseAge er å være en bevegelse som fremmer mulighetene brukermedvirkning i forskning og kunnskapsutvikling skaper i et aldrende samfunn.

Ledelse og strategi

SESAM skal samarbeide med fagmiljøer innen eldre-medisin i regionen, i tråd med samhandlingsreformen og nasjonale føringer for dette arbeidet.

God samhandling mellom spesialist- og kommunehelsetjenesten er en forutsetning for å utvikle gode og sammenhengende helsetjenester til eldre. Samhandling er et særskilt ansvarsområde for SESAM. Dessuten skal vi være en kompetansebase for kommunehelsetjenesten.

Samsvar med nasjonale føringer og erfaringer gjort i andre helseregioner og internasjonalt sikres gjennom samarbeid med kommunehelsetjenesten,

Fylkesmannsembetene¹, Nasjonal kompetanse-tjeneste for aldring og helse og ved tilknytning til internasjonale miljøer. SESAM etablerer og koordinerer tverrfaglige, regionale fagfora og nettverk. Målet er regional forankring ved at kompetanse- og fagutvikling skjer på tvers av nivåer og helseforetak. SESAM er et drivende miljø for flerfaglig forskning lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt innen eldremedisin og samhandling. Vi stimulerer til og koordinerer forskning. Vi styrker forskningssamarbeid mellom helseforetakene, kommunene og andre sentrale aktører

Visjon

Samhandling for Eldres helse, mestring og livskvalitet.

Visjonen illustrerer at SESAM fremmer lokal, regional, nasjonal og internasjonal forskning og økt kompetanse innen eldremedisin og aldring, med brukeren i sentrum. Digitalisering er spesielt viktig i denne sammenheng. Teknologiske løsninger åpner både for nye muligheter, men også utfordringer i fagfeltet vårt. SESAM har siden oppstarten arrangert en årlig konferanse innen eldremedisin og samhandling. Denne er utviklet til SESAM-festivalen, en uke med arrangementer som ytterligere styrker SESAM sine nettverk i et bredere samfunnsperspektiv for brukere og av brukere, for å nå en enda større målgruppe.

Hovedmålsetting

SESAM driver kunnskapsutvikling innen eldremedisin og samhandling gjennom bygging av samhandlingsarenaer, nettverk, fagutvikling, forskning og kunnskapsformidling.

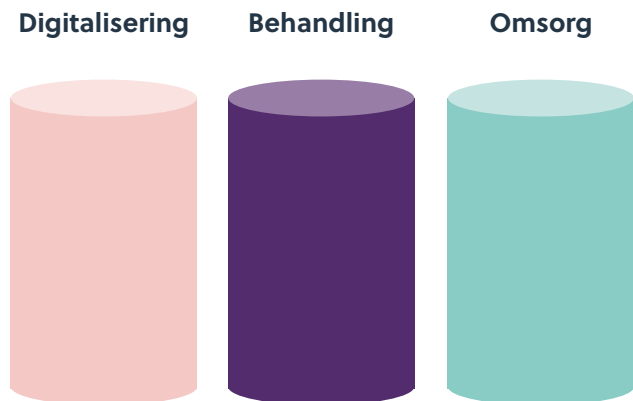
Overordnet mål

Å utvikle og spre kunnskap som i størst mulig grad kommer den enkelte eldre til gode.

Virkemidler

Brukermedvirkning, forskning og kunnskapsformidling

SESAMs hovedaktiviteter organiseres i tre pilarer, noe som er sterkt vektlagt i søknad, kalt Dmention, til Norges Forskningsråd om å bli Senter for Fremragende Forskning (SFF). De tre pilarene er 1) Digitalisering; 2) Behandling; og 3) Omsorg.

Det er viktig å presisere at pilarene ikke er isolerte siloer; innholdet i pilarene vil overlappe hverandre og på tvers av pilarene gjelder det å identifisere og velge digitale intervensjoner og elementer som kan integreres innen behandlingsstrategier og omsorgsmodeller.

Ansatte

På SESAM har det i 2020 vært 51 ansatte i ulike stillinger og stillingsstørrelser. Av disse 51 er 30 ansatt på ulike forskningsmidler. Vi representerer ulike profesjoner: sykepleier, lege, psykolog, farmasøyt, biolog, adjunkt, økonom, prest, fysioterapeut, ergoterapeut, siviløkonom, lærer og frivillige. Dette ser vi på som en styrke i forhold til en bred kompetanse på senteret og i kompetanseutviklingsarbeidet. I tillegg har vi i 2020 hatt 12 seniorrådgivere (pensjonert helsepersonell) knyttet til oss i SESAM, se punkt 5.0. Ansatte.

Virksomheten er organisert i et team som ivaretar de ulike delene av virksomheten, i samarbeid med gode kolleger og medarbeidere, fagpersoner, forskere og klinikere.

Team SESAM:

Ingelin Testad, senterleder og faglig ansvarlig

Kristin Aas Nordin, koordinator for kurs og kompetanse, personal og økonomi

Dag Årslund, forskningsleder

Martha Therese Gjestsen, forskningskoordinator

Helen G. Wigestrånd, administrasjonskonsulent

Karin Smedvig, avdelingssjef, avdeling alderspsykiatri

Brukermedvirkning og samfunnsengasjement – WiseAge

WiseAge er SESAM sin plattform for brukermedvirkning og samfunnsengasjement. WiseAge skal legge til rette for å bruke eldres kompetanse og erfaring i forskning og kunnskapsutvikling. Dette for å utvikle forskning som tar utgangspunkt i erfarte problemstillinger. WiseAge arbeider med å involvere brukere i forskning og kunnskapsutvikling i et samfunn der andelen eldre vil vokse og kreve nye måter å arbeide for og med denne gruppen. WiseAge skal være i tråd med SESAM sitt verdigrunnlag om «eldre som ressurs» og bygge opp under et perspektivskifte til det å bli eldre. Med konseptet ønskes det en større vektlegging av eldre som ressurs, fremfor den tradisjonelle vinklingen hvor fokus er på utfordringer knyttet til «eldre-tematikken». Visjonen til WiseAge er å være en bevegelse som fremmer mulighetene brukermedvirkning i forskning og kunnskapsutvikling skaper i et aldrende samfunn. Vi ønsker at eldre skal dele sin visdom slik at vi sammen kan åpne opp for en bedre alderdom.

WiseAge er for de over 60 år som ønsker å delta eller bidra i samfunnsdebatten, med håp om å få et bredt utvalg av befolkningen. Det er derfor opprettet «Alder Samfunn Kunnskap (ASK)! Spør den det gjelder» som er en database over brukere sitt syn på forsknings- og samfunnsspørsmål og hvordan den enkelte ønsker å involvere seg i WiseAge. Det arbeides systematisk for at WiseAge-medlemmene skal få mulighet til å ha innflytelse på arbeidet som blir gjort i WiseAge og på SESAM. Det er derfor etablert et eget erfaringspanel som ledes av Anne Torsvik Henriksen. Erfaringspanelet rapporterer til styringsgruppen. Det er et mål

Foto: Svein Lunde, Helse Stavanger

Seniorrådgiver i forskningsavdelingen Geir Sverre Braut og Anne Torsvik Henriksen, leder av erfaringspanelet på SESAM

at det skal være brukermedvirkning i alle ledd i forskningen på SESAM.

I 2020 ble det besluttet av styringsgruppen å avvike brukerrådet og erstatte det med prosjektgrupper. På grunn av covid-19-situasjonen ble det opprettet en «korona-telefon» som WiseAge-medlemmer og andre kunne ringe, for å få støtte og råd. Erfaringspanelet har i år deltatt på virtuelle møter.

Ane Haugland er prosjektkoordinator i WiseAge. Prosjektleder er senterleder Ingelin Testad.

Styringsgruppen bestod i 2020 av:

- Ingelin Testad, senterleder SESAM
- Ane Haugland, prosjektkoordinator, SESAM
- Karin Smedvig, avdelingssjef, Stavanger universitetssjukehus
- Stein Tore Nilsen, seniorrådgiver, Stavanger universitetssjukehus
- Geir Sverre Braut, seniorrådgiver, Stavanger universitetssjukehus
- Sølve Braut, assisterende klinikkleder, Stavanger universitetssjukehus
- Anne Katrine Bergland, overlege, Stavanger universitetssjukehus
- Arnfinn Fiskå, seniorrådgiver, SESAM
- Kenneth Austrått, prosjektleder, Stavanger universitetssjukehus
- Martha Therese Gjesten, forskningskoordinator, SESAM
- Kristin Marie Aas Nordin, fagkoordinator, SESAM
- Helen G. Wigestrånd, administrasjonskonsulent, SESAM

Forskning

Siden oppstart er det lagt vekt på å knytte til seg fagpersoner lokalt, regionalt, nasjonalt og

internasjonalt med høy formell kompetanse innen ulike fagfelt. Ved utgangen av 2020 er det 30 forskere med direkte tilknytning til SESAM. Forskergruppen ledes av professor Dag Årslund, med den helsefaglige forskningen samlet i en egen gruppe kalt Athena, som ledes av senterleder Ingelin Testad. Forskningsaktiviteten på SESAM organiseres nå i hovedsak i tre områder: 1) Digitalisering; 2) Behandling; og 3) Omsorg.

I årsrapporten er det en kort beskrivelse av 28 prosjekter der SESAM er involvert. Intervensjonsteamet på SESAM legger til rette for drift og administrasjon av interne og eksterne forskningsprosjekter. Teamet koordineres av ph.d. Martha Therese Gjesten og har noen kjernemedlemmer som er ansatt i SESAM, men knytter også til seg eksterne personer ved behov. Intervensjonsteamet møtes ukentlig for å koordinere forskningsaktiviteter som søknadsskriving (forskningsmidler, REK/NSD, SUS, opptak til universitet), rekruttering til studier, datainnsamling og dataoppbevaring, oppdatering av publikasjonsliste og CV, foruten å holde oversikt over prosjektporteføljen til SESAM.

Brukermedvirkning er en viktig prioritering for SESAM. Ved å involvere brukere forskes det på aspekter ved tjenestene som i større grad reflekterer brukernes perspektiv og behov. Resultatet kan føre med seg ny kunnskap som helsetjenestene og brukerne har nytte av, samt optimalisere implementering og formidling av forskningsresultater. Brukermedvirkning i forskning operasjonaliseres gjennom WiseAge-plattformen og er satt på agendaen i de ukentlige møtene i intervensjonsteamet, gjennom uformelle treff mellom forskere og WiseAge-medlemmer, samt formelle møter i WiseAge erfaringspanel.

Fond for biomedisinsk demensforskning (Blidensolfondet)

I 2018 var SESAM så heldige å motta en stor gave fra Pleiehjemsforeningen i Rogaland i forbindelse med salget av Blidensol sykehjem. 35 millioner kroner ble øremerket biomedisinsk demensforskning for å forstå mekanismer og finne nye diagnosemetoder og nye medisinske behandlingsstrategier.

Foto: Svein Lunde, Helse Stavanger

F.v.: Forskningsdirektør Svein Skeie, assisterende klinikkjef ved Klinikk psykisk helsevern voksne, Sølve Braut, leder av Pleiehjemsforeningen, Kirsten Smedvig, avdelingssjef ved Klinikk psykisk helsevern voksne, Karin Smedvig, forskningsleder ved SESAM, Dag Aarsland, tidligere administrerende direktør Inger Cathrine Bryne, senterleder ved SESAM, Ingelin Testad og Thomas Middelthon i Pleiehjemsforeningen.

Blidensolfondet har medført at vi har hatt en rekke publikasjoner i internasjonale fagtidsskrifter, fått doktorgrader og også presentasjoner ved internasjonale kongresser.

Midlene er uvurderlige for å videreutvikle vårt samarbeid med King's College i London, samt som «såkornmidler» for å få i gang nye prosjekter som så søker ekstern finansiering, støtte til forskere (ph.d.-studenter og postdoktorer) og til å knytte til oss professorer på deltid. Dette er en modell som så langt har vært svært vellykket, med flere store forskningsprosjekter på SESAM og unge forskere som med tidlig støtte fra Blidensolfondet har fått egne stipender.

Blidensolfondet har medført at vi har hatt en rekke publikasjoner i internasjonale fagtidsskrifter, fått doktorgrader og også presentasjoner ved internasjonale kongresser.

Aktuelle prosjekter som er støttet, videreført fra 2019 (se flere detaljer ellers i årsrapporten):

Klinisk translasjonsforskning om demens

Det europeiske DLB nettverket E-DLB arbeider for å utvikle nye diagnostiske metoder og behandlinger for DLB og ledes fra SESAM. Vi har bidratt til gjennomføring av det store nasjonale prosjektet DDI (Dementia Disease Initiation). Dette har som målsetting å finne

faktorer som bidrar til demensutvikling hos personer med milde hukommelsesproblemer. Videre har mange deltakere i Demensstudien på Vestlandet (DemVest) samtykket til hjernedonasjon. Dette muliggjør undersøkelse av hjernevev som utføres av samarbeidspartner professor Ilbor Hortobagyi, Ungarn.

PROTECT Norge

PROTECT Norge ble lansert i september 2020. Målet er å få 5000 personer som er 50 år og eldre til å registrere seg i denne web-baserte plattformen (<https://www.protect-norge.no/>), der forskjellige helseopplysninger lagres, og computerbaserte hukommelsestester utføres årlig. De inviteres også til å avgi DNA via spyttprøve. Målet er å kartlegge utviklingen av hukommelsen hos eldre og å finne faktorer som øker risikoen for demens, særlig slike som kan påvirkes og derved redusere risikoen, for eksempel søvnproblemer. PROTECT Norge brukes også som plattform til å rekruttere til intervensjonsstudier. I 2020 fikk SESAM midler fra Nasjonal samarbeidsgruppe for helseforskning i spesialisthelsetjenesten (NSG) til PROTECT Norge, for å være Nasjonalt forskningsnettverk i E-helse.

Vårt mål er å bidra til økt forståelse av årsaker til demens ...

ACID-studien, Næringsmidler for å redusere demensrisiko

ACID-studien er en klinisk behandlingsstudie der effekten av Medox-kapsler som inneholder antocyaner (antioksidant og fargestoff som blant annet gir den blå fargen til blåbær), studeres. Vi undersøker om antocyaner kan ha en positiv effekt på viktige hjernefunksjoner hos personer som har økt risiko for å utvikle demens. Studien vil også gi oss kunnskap om antocyaners virkning på kolesterol, betennelsesfaktorer og andre faktorer som er involvert i utviklingen av demens. Siste deltaker i prosjektet ble avsluttet i oktober 2020, med finansiering av Nasjonalforeningen for folkehelsen samt noe tilskudd fra Blidensolfondet. King's College / SESAM postdoktor arbeider med å forstå hvordan stoffene i Medox-kapslene virker på hjernen. Vi har planer om å utvide dette til å studere også fiskeolje- og algeprodukter. Nå er alle data samlet, og analysene har startet.

Biomarkører for diagnose og prediksjon

Vi har støttet flere forskere som arbeider for å utvikle nye biomarkører innen billeddiagnostikk, blod- og ryggmargsvæske, og sammen med Nasjonal kompetansetjeneste for bevegelsesforstyrrelser er aktiviteten mot EEG utvidet, med en ph.d.-stipendiat med Helse Vest midler tilknyttet.

Planer for 2021

Det vil gis støtte til flere andre pågående relevante aktiviteter, blant annet til prosjekter innen biomarkør- og diagnostikkforskning (se ovenfor). Vi fortsetter å aktivt søke om eksterne midler, og skal i løpet av første halvår levere tre store søknader; to til Norges Forskningsråd om å bli henholdsvis Forskningscenter for klinisk behandling og Senter for Fremragende Forskning, samt en EU JPND søknad (Joint Programme Neurodegenerative Disease). Vårt mål er å bidra til økt forståelse av årsaker til demens, og basert på dette utvikle og prøve ut nye behandlingsmetoder som kan forbedre livet til pasienter med demens, og til å redusere risiko og forebygge utvikling av demens.

Rekruttering og utdanning av nye forskere

SESAM er et senter i utvikling, og vi legger i denne forbindelse stor vekt på rekruttering av nye forskere for å knytte til oss fagfolk fra praksisfeltet med ulik profesjonsbakgrunn. Det gjøres derfor et betydelig arbeid i rekruttering, veiledning og oppfølging av studenter. Det gjelder også støttefunksjoner i form av tilbud om kontorplass, undervisninger, hjelp og veiledning i forbindelse med studentenes søknadsprosesser, datainnsamling, dataanalyse og oppgaveskriving.

Studenter og klinikere blir rekruttert inn i pågående forskningsprosjekt, hvor de får ta sin utdanning under veiledning av de fremste forskerne nasjonalt og internasjonalt på området. Ansatte på SESAM underviser og bidrar med spredning av ny kunnskap ved utdanningsinstitusjoner nasjonalt og internasjonalt.

Kurs- og kompetanseavdeling

Demensplan 2025 viderefører viktige områder fra Demensplan 2020 og inneholder fire hovedsatsningsområder. Det fjerde punktet omhandler planlegging, kompetanse og kunnskapsutvikling som er viktige områder i vårt arbeid på SESAM.

Videre i Demensplan 2025 er det lagt stor vekt på forbedring og utvikling av tjenestene innen helse- og omsorgssektoren. Likedan kontinuerlig oppmerksomhet på å utvikle god faglig kompetanse og bredde i kunnskap.

Forskere og fagpersoner ved SESAM blir viktige for å få ut ny forskning og kompetanse raskt til de som jobber nært den det gjelder, pasienten.

Kunnskapen som genereres gjennom forskning, skal kunne viderefordles på en forståelig måte til helsepersonell, pårørende og allmennheten.

Kurs- og kompetanseavdelingen ble etablert i 2015, hvor målsettingen er å spre kunnskap ut til kommunene i vårt nedslagsfelt innen feltet eldremedisin. Dette koordineres gjennom kurs- og kompetanseavdelingen, og aktivitetene på SESAM formidles på vår hjemmeside, som er ofte besøkt. Den årlige to-dagers konferansen er årets høydepunkt i SESAM, hvor hele regionen er med og bidrar med program. Denne planlegges å foregå virtuelt i 2021. Vi henter forelesere regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Det utarbeides kursplaner hvert halvår, og de ansatte i de ulike kommuner kan melde seg på kursene på vår webside eller på www.abcregistrering.no. Satsningen i kurs- og kompetanseavdelingen er sammenfallende med den nasjonale satsningen i Demensplan 2020, og vi samarbeider også nært med Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse. Det har vært en stor aktivitet i regi av kurs- og kompetanseavdelingen også i 2020 sett i lys av koronasituasjonen (se vedlegg 1). Avdelingen koordineres av Kristin Aas Nordin, og det er tilknyttet 25 forelesere fra 9 ulike profesjoner, noe som gir en god bredde i det vi kan tilby av kurs.

Kunnskap om og refleksjon rundt personsentrert omsorg er avgjørende for en god demensomsorg. I Demensplan 2020 er metodene i personsentrert omsorg en sentral satsning innen forskning, kunnskaps- og kompetanseheving.

Vi har fortsatt i 2020 med et nytt kurstilbud fra 2019. TID-modellen er en modell spesielt for de avdelinger på sykehjem som har pasienter med nevropsykiatriske symptomer, noe mange har som en del av demenssykdommen.

I Norheimsund ble det også arrangert et kurs i musikkbasert miljøbehandling med SESAM som arrangør.

SESAM har også gjennom sine forelesere mål om å bidra ut mot organisasjoner og lag med foredrag, likedan på pårørendemøter for å spre kompetanse innen eldremedisin. Dette koordineres gjennom kurs- og kompetanseavdelingen. Her har vi også vært med i regi av Nasjonalforeningen for folkehelsen på medlemsmøte på Skipper Worse.

Regionale ressurspersoner

SESAM har ansatt ressurspersoner i hvert helseforetak for å sikre regional forankring i Helse Vest RHF sitt nedslagsfelt.

Med et bredt fokus på samhandling mellom lokale aktører fra spesialisthelsetjeneste, kommunehelsetjeneste, helsemyndigheter og utdannings- og forskningsinstitusjoner, skal disse bidra til at kompetanse- og fagutvikling skjer på tvers av helseforetaks- og nivågrenser og inkludere andre aktuelle samarbeidspartnere.

Funksjonsområdene for de lokale resurspersoner favner:

- styrking av samhandling mellom spesialisthelsetjeneste, kommunehelsetjeneste, helsemyndigheter og utdannings- og forskningsinstitusjoner
- etablering og videreutvikling av fagnettverk
- etablering og vedlikehold av kontaktnettverk
- informasjonsarbeid om eldremedisin på hjemmesider, via kontaktnettverk og i sosiale medier
- deltakelse i planlegging og gjennomføring av SESAMs årlige regionale konferanse
- bidrag til utvikling av forskningsnettverk
- å arrangere møter i SESAMs regionale

nettverk med deltagelse fra aktuelle lokale samarbeidspartnere

- å være med på å arrangere årlig fag- og strategisamling i Bergen

Følgende ressurspersoner har vært tilknyttet i 2020:

- Greta Gard Endal ved Førde sentralsjukehus, Helse Førde HF
- Halvor Næss ved Haukeland universitetssjukehus, Helse Bergen HF
- Hilde Rydland Marianayagam ved Stavanger universitetssjukehus, Helse Stavanger HF
- Siri Ueland ved Stavanger universitetssjukehus, Helse Stavanger HF

Aktivitet knyttet til de regionale ressurspersoner er beskrevet på sidene 58, 59 og 60.

Seniorrådgivere

I tråd med SESAM sitt verdigrunnlag og fokus på «eldre som ressurs», har vi engasjert 12 seniorrådgivere (pensjonert helsepersonell) i vårt arbeid på SESAM. Disse bidrar aktivt i utforming av aspekter ved SESAMs arbeid. Seniorrådgiverne deltar blant annet i planlegging og tilrettelegging i SESAMs prosjekter, utvikling av artikler, kursmaterieell og annet som produseres hos SESAM.

Hos SESAM har Arnfinn Fiskå blant annet vært med på å utvikle verdidokumentet. Seniorrådgiverne våre har vært aktivt deltakende i å bidra til artikler som har sitt utspring hos SESAM. De bidrar i veiledning av brukermedvirkning. Anne Torsvik Henriksen koordinerer blant annet forskerskole for brukere. Seniorrådgiverne har også egne prosjekter på gang i form av blant annet forskningsartikler og bokprosjekt.

Foto: Kristin Aas Nordin, SESAM

Anne Torsvik Henriksen, Vigdis Vagle og Målfrid Meling, som er pensjonerte sykepleiere og Arnfinn Fiskå, pensjonert prest, er hver ansatt i 20 % stilling på SESAM.

I tillegg til Målfrid Meling og Vigdis Vagle har 12 pensjonerte sykepleiere vært engasjert som kursledere i Demensskolen som fagpersoner.

Service- og støttefunksjoner

På SESAM er det utarbeidet rutiner og struktur for ulike interne møter, noe som bidrar til at saker kommer på dagsorden og følges opp i tråd med internt årshjul og felles rutiner og retningslinjer i Helse Stavanger HF. Dette støtter også senterets arbeid og utvikling i forhold til mandatet, og det er en god struktur ved oppfølging av økonomi- og personalsaker.

Det legges stor vekt på at kontor, møterom og fellesområder er hensiktsmessig møblert, og at ergonomi og inneklima er tilfredsstillende og bidrar til et godt arbeidsmiljø. Dette er også med på å gi gode rammer rundt vår møtevirkosomhet, faglunsj, kurs og mottakelser. Det er viktig at våre samarbeidspartnere lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt blir mottatt på en god måte. På grunn av nasjonale og lokale smittevernregler i koronasituasjonen er møter med våre samarbeidspartnere i inn- og utland hovedsakelig gjennomført på digitale plattformer.

På samme måte som ved de fysiske rammene, arbeider vi kontinuerlig for at våre dokumenter og maler som for eksempel for postere, PP-presentasjoner, flyere, kursplaner, konferanseprogram, informasjonsskriv osv. skal ha høy kvalitet både i layout og innhold. I forbindelse med vårt 10-års jubileum er vår grafiske profil endret med nye logoer, farger og dokumentmalere.

Verneombudet samarbeider tett med ledelsen om HMS-arbeidet. Årlig HMS-kartlegging, oppfølging og informasjon til personalet, utarbeidelse og oppfølging av tiltak i HMS-handlingsplan er nedfelt i senterets HMS-årshjul. Det samarbeides også om rutiner for brannvern og brannopplæring av personalet i avdelingen, samt oppfølging og gjennomføring av obligatoriske kurs.

Referansegruppe

En egen referansegruppe er etablert for senteret. Denne har møter 1–2 ganger i året hvor handlingsplan og strategiske valg for SESAM blir drøftet. SESAM-teamet deltar i møtene.

Gruppen har i 2020 hatt to møter fysisk/digitalt og har bestått av følgende personer:

Oddrun Strand Rangnes – Eldrerådet i Stavanger kommune og Rogaland fylkeskommunes eldreråd

Øyvind Kirkevold – Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse

Elin Wetås de Jara – Kommunenes sentralforbund (KS Vest), Rogaland

Nina Anette Hauge – Helse Fonna HF

Toril Midtbø – Høgskulen i Sogn og Fjordane

Ole Martin Steihaug – Helse Bergen HF

Kari Holvik Furevik – Helse Førde HF

Stein Tore Nilsen – Helse Stavanger HF

Svein Skeie – Helse Stavanger HF

Aktivitet

WiseAge

I 2020 var det 11 frivillige i Erfaringspanelet for forskning, og det ble avholdt 5 møter. Erfaringspanelet har kommet med råd og innspill til 10 forskningsprosjekter i 2020. Forskere tilknyttet SESAM har blitt invitert til møte med Erfaringspanelet hvor nye prosjekter har blitt presentert.

7 forskningsprosjekter har fått navngitte brukerrepresentanter til å følge hele forskningsprosessen.

Det ble fra januar 2020 besluttet av WiseAges styringsgruppe å omorganisere brukerrådet til prosjektgrupper.

Brukermedvirkningen i WiseAge er systematisert, og vi har startet forskning på brukermedvirkning. Vi har blant annet sendt ut et digitalt spørreskjema til WiseAge-medlemmer for å høre om deres erfaring og meninger knyttet til covid-19-pandemien og tiltakene myndighetene har iverksatt. I tillegg har «Alder Samfunn Kunnskap (ASK)! Spør den det gjelder,» blitt implementert i PROTECT Norge. I samarbeid med Erfaringspanelet har det blitt utarbeidet en veileder for brukermedvirkning i helseforskning på SESAM. Veilederen skal være en ressurs for brukere og ansatte tilknyttet SESAM.

I samarbeid med Region Stavanger og Museum Stavanger, har 17 WiseAge-medlemmer kartlagt hvor aldersvennlige museene i Stavanger er.

På grunn av covid-19-situasjonen har WiseAge-arrangementer, som blant annet WiseAge-festivalen og WiseAge stormøte blitt utsatt til 2021.

Forskning

Forskningsproduksjonen har gjort et lite hopp i 2020. Vi økte antall vitenskapelige publikasjoner der forskere tilknyttet SESAM var involvert, til 53 etter å ha hatt i overkant av 40 de siste årene. I tillegg har forskerne hatt muntlige presentasjoner på nasjonale og internasjonale konferanser, samt posterpresentasjoner (se vedlegg 2). SESAM-forskere deltar jevnlig på forskningsfora som går i regi av andre aktører, som Klinikk psykisk helsevern voksne/ Helse Stavanger HF, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Bergen, King's College London og University of Exeter.

Vi er spesielt stolte av våre stipendiater som viser igjen i forskningsmiljøet på Stavanger universitetssjukehus. Miguel Germán Borda og Audun Osland Vik-Mo ble tildelt årets forskningspriser innen psykisk helsevern ved Stavanger universitetssjukehus for to forskningsartikler om demens med Lewy-legemer.

Vår forskningsleder, Dag Årslund fikk i 2020 tildelt den gjeveste æresprisen innen nevrologi i Norden! På grunn av sin imponerende innsats for nevrologiske sykdommer, nærmere bestemt engasjement og forskning på Lewy-legemer demens og Parkinsons sykdom.

Forskningsaktiviteten ved SESAM er hovedsakelig basert på ekstern finansiering. Dette forutsetter at vi stadig holder på med prosjektutvikling, skriver søknader selv og er med som partnere i søknader. I 2020 var det særdeles høy aktivitet på søknadsfronten.

Kilde	Søker	Prosjekttittel	Type søknad	Omsøkt beløp	Status
Norges Forskningsråd	SESAM	D-Mention: DEMENTia research & innovaTION Centre for sustainable treatment and care solutions	Senter for Fremragende Forskning (FF)	Kr 188 000000,-	Ikke avklart
	Dag Årsland	Digital Interventions to Maintain quality of life, mental health and cognition in older people during the Covid-19 pandemic and beyond	Forskerprosjekt for fornyelse	Kr 12 000 000,-	Ikke innvilget
	Martha Therese Gjestsen	RoboCare – Effectiveness, efficiency, uptake and use of a smart robot in care homes: A cluster randomised trial and implementation study	Forskerprosjekt for fornyelse	Kr 12 000 000,-	Ikke innvilget
	Ingelin Testad	PROCARE: Effects on Elderly and Home Care Organisation in a Pandemic Situation	Forskerprosjekt for fornyelse	Kr 12 000 000,-	Ikke innvilget
	Dag Årsland	PANdemic-proof Digital interventions to Maintain quality of life, mental health and cognition in Aged people (PANDA)	EØS-midler		Ikke innvilget
	Dag Årsland	PROtect CzEch rEpublic from Dementia (PROCEED)	EØS-midler		Ikke innvilget
Helse Vest	Chiara De Lucia	Effect of purified anthocyanin supplements in older adults at risk for dementia (ACID): focus on the circulatory system, neurogenesis and epigenetics	Postdoktorstipend	Kr 3 399 000,-	Ikke innvilget
	Martha Therese Gjestsen	RoboCare – Effectiveness, efficiency, uptake and use of a smart robot in care homes: A cluster randomised trial and implementation study	Postdoktorstipend	Kr 3 399 000,-	Innvilget
	Khadija Khalifa	Preventing cognitive decline: A placebo-controlled randomised trial of purified anthocyanins in people with increased risk of dementia	Ph.d.-stipend	Kr 2 895 000,-	Ikke innvilget
	Arne Nakling	Dementia Disease Initiation: Interaction of APOE genotypes and vascular risk factors in Alzheimer's disease peptide clearance	Ph.d.-stipend	Kr 2 895 000,-	Ikke innvilget
	Lise Birgitte Holteng	RoboCare – Resident, family and care staff perspective in implementation of a smart robot in care homes. An action research study	Ph.d.-stipend	Kr 2 895 000,-	Ikke innvilget

	Jon Arild Aakre	The role of sleep fragmentation and duration in cognitive ageing and the feasibility of digital sleep-promotion in ageing, sub-threshold insomniacs	Ph.d.-stipend	Kr 2 895 000,-	Ikke innvilget
	Alberto Jaramillo Jimenez	Neural networks dysfunction: From resting-state electroencephalography to dementia diagnosis	Ph.d.-stipend	Kr 2 895 000,-	Innvilget
	Svein Kjosavik	The usefulness of the p-tau181 blood test in the diagnosis of Alzheimer's disease in clinical practice	Åpen prosjektstøtte	Kr 4 500 000,-	Ikke innvilget
	Ingelin Testad	PROCARE: Effects on Elderly and Home Care Organisation in a Pandemic Situation	Åpen prosjektstøtte	Kr 4 500 000,-	Ikke innvilget
	Dag Årslund	Feasibility, acceptability and validity of remote measurement technologies in Memory Clinics	Åpen prosjektstøtte	Kr 4 500 000,-	Ikke innvilget
	Ketil Oppedal	The Crossroads of Dementia, Neurodegeneration and Sarcopenia (CRONAS): Assessment of masseter and tongue muscle and intramuscular fat volume as predictors of disease progression in older adults with dementia	Åpen prosjektstøtte	Kr 4 500 000,-	Ikke innvilget
	Martha Therese Gjesten		Postdoktorstipend		Ikke innvilget
	Chiara De Lucia	Anthocyanin supplements in adults at risk for dementia (ACID): focus on neurogenesis and epigenetics	Postdoktorstipend		Ikke innvilget
Nasjonalforeningen for folkehelsen	Ingvild	The usefulness of the p-tau181 blood test in the diagnosis of Alzheimer's disease in clinical practice	Postdoktorstipend		Ikke innvilget
	Liss Gøril Anda-Ågotnes	Feasibility, acceptability and validity of remote measurement technologies in Memory Clinics	Postdoktorstipend		Ikke innvilget
Stiftelsen DAM	Ingelin Testad	Digital møteplass for personer som bor på sykehjem og deres pårørende	Ekstraprogram i forbindelse med koronaepidemien	Kr 200 000,-	Innvilget

Ved utgangen av 2020 var det totalt:

26 prosjekter,

hvorav **21** drives av SESAM

mens de øvrige **5** er samarbeidsprosjekter.

SHAPE – Helsefremming og mestring for personer med demens i tidlig fase og e-læring for pårørende – en randomisert kontrollert studie

Forskningsprosjektet SHAPE undersøker om kunnskap, råd og tips som formidles på et kurs/brukerskole, bidrar til at personer med demens bruker ressurser som er tilgjengelig for dem i hverdagen, og får økt livskvalitet.

Pårørende får en elektronisk link til undervisningsopplegget, som også inneholder nyttige tips til hvor pårørende kan støtte deltakeren. SHAPE er et samarbeidsprosjekt som ledes av SESAM, med Univeristy of New South Wales i Australia, University of Exeter og London School of Economics and Political Science i England og Nasjonal kompetansetjeneste for Aldring og Helse er partnere.

Prosjektleder: Ingelin Testad

Prosjektperiode: 2019-2021. Finansiert av EU JPND.

Stavanger aftenblad, publisert 30.11.20

Demensskolen er nå avsluttet, men videreføres i SHAPE. Martine Kajander er ph.d.-kandidat i Demensskolen.

Les artikkel fra sus.no om demensskolen på s. 119

KREVER EKSTERN OLJEGRANSKING ETTER MELKØYA

Stavanger Aftenblad

Demerte som deltok på Demensskolen:

Fikk bedre helse og stabil hukommelse

SUS: Martine Kajander og Ingelin Testad har forsket på demens og betydningen av deltagelsen på Demensskolen. – Funnene er svært gode og ulike, sier Kajander.

! side 6 OG 7

Anders Arntsen og Inge Hildebrigten har vært i tillegg til demens og helse. De har vært i tillegg til demens og helse. De har vært i tillegg til demens og helse.

Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken

STUDE: Personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

Martine Kajander og Ingelin Testad har forsket på demens og betydningen av deltagelsen på Demensskolen. De har vært i tillegg til demens og helse. De har vært i tillegg til demens og helse.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

20

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

... og lærte seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner. Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken for å lære seg nye ferdigheter og opparbeide seg nye venner.

Learning and coping with dementia – User experiences form an educative intervention in early stage dementia

Det overordnede målet med dette doktorgrads-prosjektet er å undersøke hvordan hjemmeboende personer med demens i tidlig fase mestrer sin sykdom, belyst gjennom deltakelse på Demensskolen (en intervensjon bestående av en 12-ukers brukerskole for personer med demens), gjennom 3 delstudier: 1) brukernes erfaringer med å få informasjon og kunnskap

om demens 2) observasjon av læreprosessen og gruppedynamikk i forbindelse med brukerskole og 3) påvirkning av brukerskole på nevro-psykiatriske symptomer hos personer med demens og pårørendebelastning for pårørende til personer med demens.

Prosjektleder: Ingelin Testad
Ph.d.-kandidat (UiB): Martine M. Kajander

Prosjektperiode: 2018 – 2021. Finansiert av Stiftelsen DAM gjennom Nasjonalforeningen for folkehelsen.

Online Assessment of Lifestyle Factors on Cognitive Performance (PROTECT)

Dette doktorgradsprosjektet er en del av PROTECT-plattformen (allerede etablert i London og Hong Kong). PROTECT er en innovativ måte å samle data på ved at all datainnsamling foregår på internett. Det planlegges å gjennomføre validerte tester på kognisjon og mental helse, i tillegg til informasjon om livsstilsfaktorer og medisinske og demografiske forhold.

Ph.d.-kandidat (Exeter): Jon Arild Aakre
Prosjektleder: Ingelin Testad

Prosjektperiode: 2018 – 2021. Finansiert av University of Exeter og av Blidensolfondet.

Foto: Marius Harlem, SESAM

PROTECT Norge lansering. F.V.: Forskningsdirektør Svein Skeie, avdelingssjef Karin Smedvig, senterleder Ingelin Testad, assisterende kliniksjeff Sølve Braut

Foto: Svein Lund, Helse Stavanger

Data fra hjernen hans kan gi svar på demensgåten

I fem år skal Henry Bjørkelund (73) gjennomføre ulike nett-tester. Svarene hans blir en del av en omfattende studie om hvordan hjernen utvikler seg når den eldes.

Reportasje om PROTECT Norge / Publisert 27.09.20 / Nrk.no / Av: Marte Skodje, Journalist

– Jeg må være konsentrert, hvis jeg skal klare det. Så jeg kan ikke prate innimellom, humrer Henry Bjørkelund.

73-åringen fra Stavanger sitter med hodet bøyd over iPad-en og svarer på ulike hjernetrim-oppgaver.

Han lider ikke av demens, men svarene hans på de ulike oppgavene kan hjelpe forskere som jobber med å finne svar på hvorfor noen utvikler sykdommen.

Trim for eldre

– Vi antar at det er mellom 70.000–80.000 personer som lever med demens i Norge. Og at det er et tall som vil doble seg mot 2050 om en ikke finner en kur, sier professor Ingelin Testad som leder forskningsprosjektet Protect i Norge.

FOTO: MARTE SKODJE / NRK

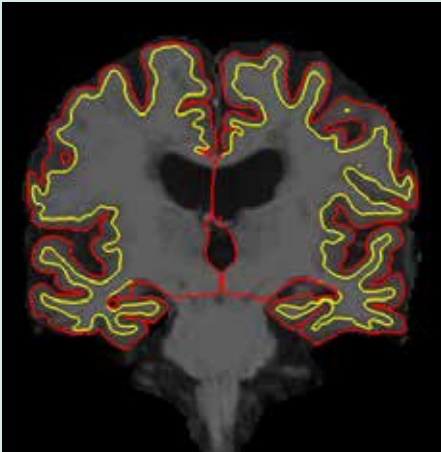
KONSENTRERT: Henry Bjørkelund prøver intenst å sortere tankene. Hensikten er å utfordre hjernen.

FOTO: MARTE SKODJE / NRK

FRIVILLIG: Henry Bjørkelund har meldt seg frivillig til å bli forsket på. – Jeg har god tid, og jeg synes det er viktig at en finner ut hvorfor noen utvikler demens.

FOTO: STAVANGER UNIVERSITETSSJUKEHUS / SESAM

HJERNE: Dette MR-bildet av en hjerne viser tykkelsen på grå substans, mer kjent som hjernebarken.

Forskningsprosjektet er en nettbasert studie for personer over 50 år, hvor hensikten er å kartlegge hjernens utvikling over tid.

Studien er utviklet av Kings College London og Exeter University i Storbritannia. Ved å studere hjernedata fra 25.000 personer har de blant annet funnet at deltakere som ofte gjør hjernetrimspill som sudoku og kryssord, yter bedre på hjernefunksjonstester.

Nå utvides forskningsprosjektet til Hongkong, USA og Norge. Forskerne her hjemme håper at minst 2500 deltakere melder seg frivillig.

– Vi er på langt nær i mål, og vi trenger mye mer data fra flere personer. Det er viktig at vi får samlet data fra flere land og gjort en sammenligning av utviklingen over tid, sier Testad.

Tester livsstil og gener

Det handler om å finne sammenhenger mellom hvordan vi lever og hvordan hjernen fungerer. Målet med studien er å kunne forebygge, stille mer presise diagnoser og jobbe med å finne behandlingsmetoder.

Årlige tester kartlegger hjernens utvikling over tid. Denne informasjonen kobles sammen med

FOTO: MARTE SKODJE / NRK

PROFESSOR: Ingelin Testad er senterleder og prosjektleder i Protect Norge. Protect Norge ledes av SESAM.

data om blant annet livsstil og genetikk for å avdekke årsaker og virkninger.

– Hvordan hjernen arbeider når man løser oppgaver, endres med alder og sykdomsutvikling, forklarer Ketil Oppedal som er hjerneforsker ved SESAM, Stavanger universitetssjukehus (SUS).

Kartlegger kognitive evner

Bjørkelund har frivillig stilt hjernen sin til disposisjon. Én gang i året – i fem år – skal han svare på ulike nett-tester.

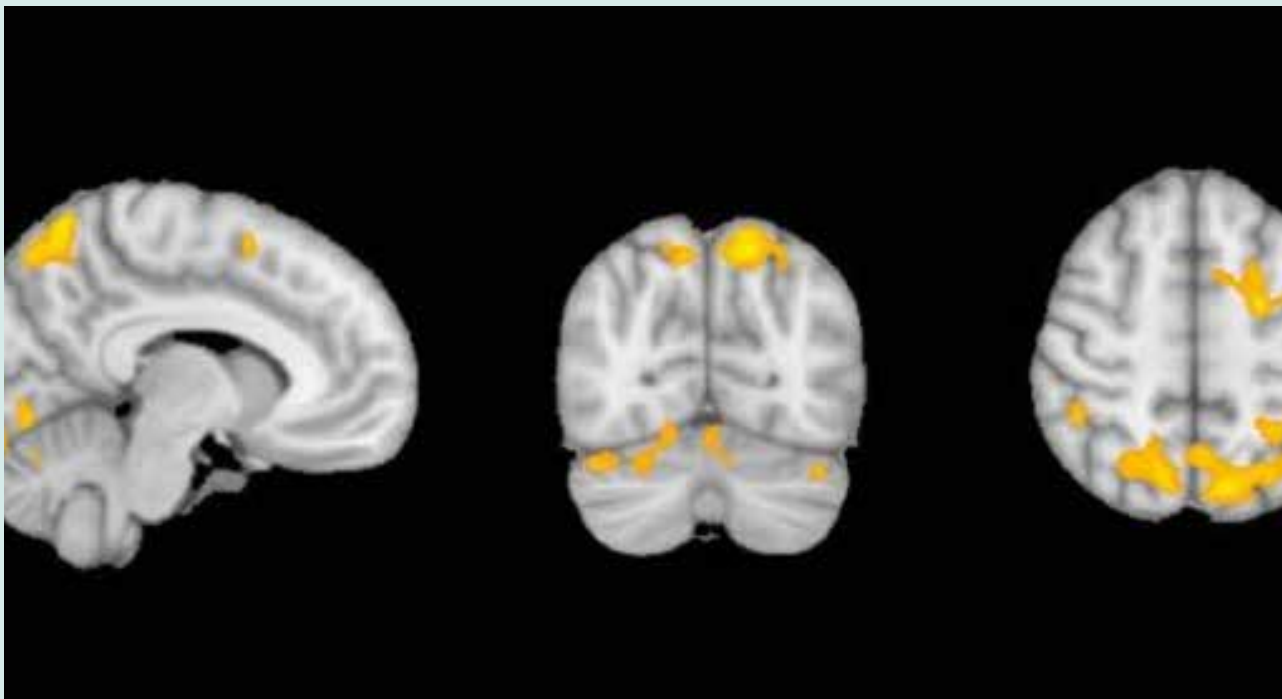
Ulike deler av hjernen utforskes, og nettoppgavene som deltakerne får, kan avdekke hvilke kognitive evner som synker først og sist.

Forskere vil studere hvor «flink» Bjørkelund er til å løse de ulike nettoppgavene. Hvis han løser dem stadig dårligere, kan det være et symptom på at det går nedover med hans kognitive evner, og da starten på mulig demenssykdom.

– Det er ikke skummelt, sier Bjørkelund og legger til:

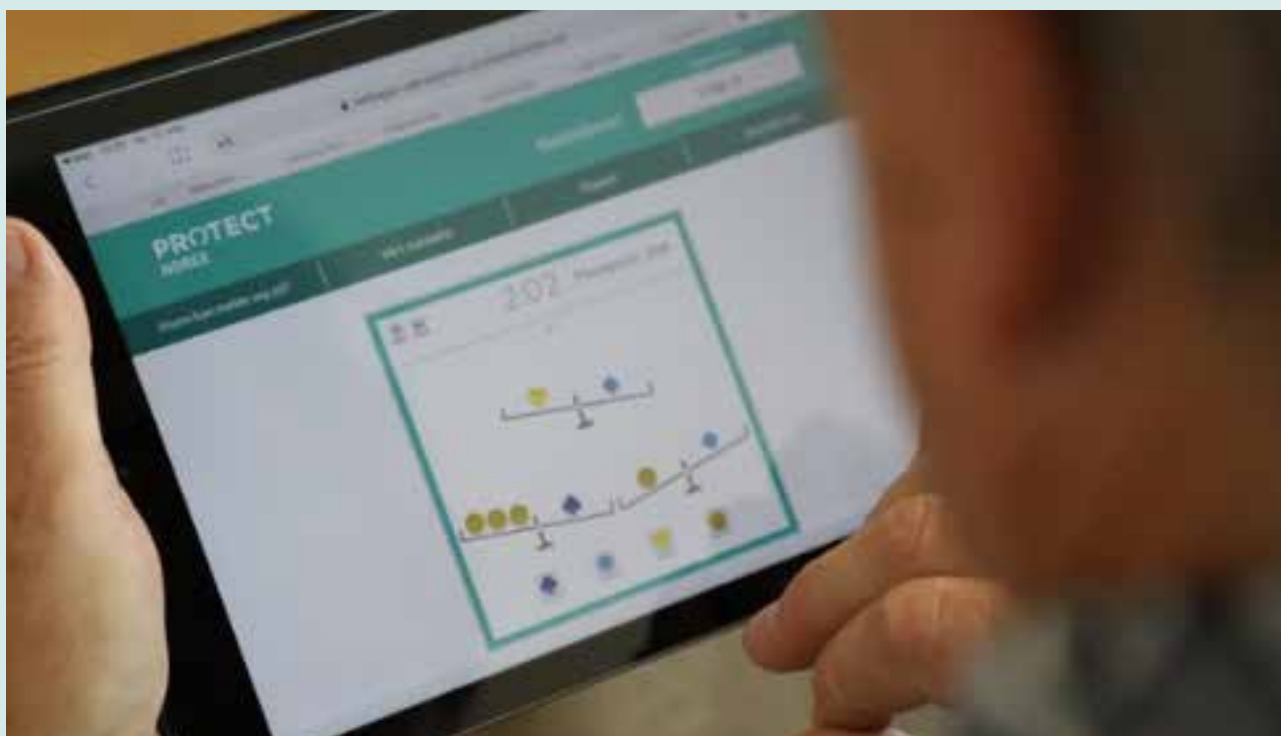
– Jeg er heller tilfreds med at de finner noe, hvis det er noe galt. Finner de en mulighet til å stoppe demensutvikling, så hadde det vært veldig fint.

FOTO: STAVANGER UNIVERSITETSSJUKEHUS / SESAM

HJERNETRIM: Bildet her viser hva som skjer når hjernen er aktiv, under en kognitiv arbeidsminneoppgave.

FOTO: MARTE SKODJE / NRK

Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling ved Stavanger universitetssjukehus (SESAM) starter nå en omfattende forskningsstudie på hvordan hjernen utvikler seg når den eldes.

PROTECT NORGE

Hva er PROTECT Norge?

PROTECT Norge er et internettbasert forskningsprosjekt som tar sikte på å forstå hvordan hjernen eldes, og hvorfor noen utvikler demens.

Registrer deg i dag: www.protect-norge.no

Hvorfor være med?

PROTECT Norge er en fantastisk mulighet til å ta del i banebrytende norsk forskning ved å «logge på» fra hjemmefra! Ved å delta i PROTECT Norge hjelper du forskere til å få bedre og mer inngående kunnskap om demens.

Hvem kan være deltaker?

Du kan ta del i denne studien dersom:

- Du er over 50 år.
- Du er bosatt i Norge.
- Du har en datamaskin eller et nettbrett med internettilgang.
- Du ikke har en demensdiagnose.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakere i PROTECT vil årlig over en periode på inntil 5 år

- gi informasjon om demografi, livsstil, fysisk og psykisk helsehistorikk og medisinbruk
- gjennomføre nettbaserte tester som måler hjernefunksjon, blant annet resonnerende evner og hukommelse

Deltakerne vil også avgi DNA gjennom en spyttprøve. Dette gjøres enkelt hjemme en gang.

Dessuten vil deltakere få mulighet til å delta i andre studier med lignende formål via PROTECT Norges nettside.

Hva er målet med PROTECT Norge?

Ved å gjenta tester som måler hjernefunksjon en gang i året over en periode på 5 år, vil utviklingen i hjernen følges over tid. Denne utviklingen, koplet sammen med informasjonen om blant annet livsstil og genetik, vil hjelpe forskere å kunne besvare spørsmål som:

1. Hvordan påvirker vår livsstil, trening og søvnvaner risikoen for demens?
2. Hva er de tidlige tegnene på demens? Hvordan skiller disse seg fra vanlig aldring?
3. Hvilken rolle spiller gener i den aldrende hjernen?

Svarene gjør oss bedre til å forebygge og behandle demens.

SESAM

Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling

HELSE STAVANGER
Stavanger universitetssjkehus

Tilpassede matprodukter som dekker måltidsdøgnet for hjemmeboende seniorer (Matlyst)

Et tverrfaglig FoU-prosjekt, som bidrar til å utvikle et nytt måltidstilbud friske, eldre personer. MATLYST skal fremskaffe ny og nødvendig innsikt om hjemmeboende eldre daglige liv, ønsker, behov og utfordringer slik at bedre måltidsløsninger gjennom et måltidsdøgn kan utarbeides. I MATLYST er vi spesielt opptatt av forebyggingsaspektet for å kunne optimalisere mulighetene for en god helse i alderdommen. Kunnskap om hvilke faktorer som er med på å påvirke matvalg og matvaner hos aktive eldre er derfor grunnleggende for å fremme en sunn og aktiv aldring som kan gi god helse i alderdommen. SESAM er samarbeidspartner.

Prosjektgruppe Nofima, Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet (NMBU), Time kommune, SUS/SESAM.
Prosjektleder: Tine SA ved Hilde Kraggerud.

Prosjektperiode: 2017 - 2020. Finansiert av NFR.

Pårørendebelastning ved demens

Fokuserer på belastning hos pårørende relatert til nevropsykiatriske symptomer hos personer med demens.

Ph.d.-kandidat (UiB): Toril Marie Terum
Hovedveileder: Ingelin Testad

Prosjektperiode: 2013-2020. Finansiert av NFR og Helse Førde HF.

«SmartJournal for oral helse i sykehjem – et forprosjekt»

Målet er å utvikle et digitalt hjelpemiddel som tidlig kan fange opp behandlingsbehov, og dermed gjør det enklere å opprettholde god oral helse hos pasienter under tilsyn av kommunal hjemmetjeneste og i sykehjem. Samarbeidspartnere er UiS, SESAM, USHT, IKO-UiB og NSCC.

Prosjektleder: Elisabeth Lind Melbye

Prosjektperiode: 2018-2021. Finansiert fra RFF vest og Kompetansesenteret Tannhelse Rogaland FKF.

Demenssykdommens sosio-økonomiske konsekvenser for den enkelte og for samfunnet

SESAM ved postdoc. Corinna Vossius står ansvarlig for hoveddelen av de helseøkonomiske evalueringer i dette prosjektet som er ledet av Alderspsykiatrisk forskningscenter ved Sykehuset Innlandet HF, ved forskningsleder Geir Selbæk. SESAM er samarbeidspartner.

Ph.d.-kandidat (UiS): Arnt Egil Ydstebø
Hovedveileder: Corinna Vossius

Prosjektperiode: 2011-2020. Finansiert av Helsedirektoratet og NFR.

Avsluttet prosjekt – disputerte desember 2020.

Anthocyanins: A new approach to prevention of dementia? (ACID)

Vi vil i denne studien undersøke om antocyaner gitt som kapsler, kan ha en positiv effekt på viktige hjernefunksjoner hos personer som har økt risiko for å utvikle demens. Studien vil også gi oss kunnskap om antocyaners

virkning på kolesterol, betennelsesfaktorer og andre faktorer som er involvert i utviklingen av demens. A-HUS er partner.

Ph.d.-kandidat (UiB): Anne Katrine Bergland
 Ph.d.-kandidat (UiB): Arne Exner Nakling
 Ph.d.-kandidat (UiO): Jonas Alexander Jarholm
 Ph.d.-kandidat (UiS): Khadija Khalifa
 Prosjektleder: Dag Årsland

Prosjektperiode: 2017 – 2020. Finansierte av Nasjonalforeningen for folkehelse.

Improving early identification of dementia risk by means of multimodal neuroimaging

I prosjektet anvendes et dataassistert diagnose-system som kan påvise ulike former for demens med stor nøyaktighet.

Prosjektleder: Postdoc. Ketil Oppedal

Prosjektperiode: 2017 – 2021 (50 % i 6 år).
 Finansierte av Helse Vest.

Demensstudien på Vestlandet (DemVest)

Denne studien er et stort regionalt, nasjonalt og internasjonalt forskningsprosjekt som har pågått siden 2005, der ca. 260 personer med mild demens er inkludert. Demensdiagnose er differensiert på Lewy-legeme demens (DLB), Alzheimer's demens og Frontallappsdemens (FTD). Personene gjennomgår årlig et klinisk og nevrobiologisk undersøkelsesprogram.

Prosjektleder: Dag Årsland.

Prosjektperiode: 2005 – 2030. Finansierte av Helse Vest RHF (t.o.m. 2017) og Nasjonalforeningen for folkehelsen (2018).

Dementia: Use of health-care resources and carer burden over time

I 2012 fikk Dag Årsland innvilget en søknad hos Norges Forskningsråd (NFR) for å kunne forske på bruken av psykofarmaka blant eldre. Ett av prosjektene er *Associations between drug use and negative outcome in dementia, der man ser på mortalitet, tid til innleggelse i sykehjem, innleggelser på sykehus og legemiddelrelaterte problemer blant pasientene som er med i DemVest.*

Ph.d.-kandidat (UiB) Ragnhild Djonne Østerhus
 Hovedveileder: Dag Årsland

Prosjektperiode: 2012 – 2020. Finansierte av NFR.
Avsluttet prosjekt – disputerte oktober 2020

NOR-DLB

Europeisk multisenter DLB studie. > 20 sentre, 11 land. Etter harmonisering av studieprotokoller i deltakende land, fokuserer man nå på å identifisere biomarkører og kliniske diagnostiske kriterier. N=>1200.

Prosjektleder: Dag Årsland

Prosjektperiode: 2018 – 2023.
 Finansierte av Blidensolfondet.

Differentiating early neurodegenerative diseases to improve prognosis (ProLBD)

ProLBD er en 10-årig prospektiv longitudinell kohortstudie med overordnet mål om å utvikle diagnostiske algoritmer for identifisering og differensiering mellom demens med Lewy legemer og Parkinsons sykdom (fellesbetegnelse LBD) i tidlig fase. Samarbeidsprosjekt mellom SESAM og NKB.

Prosjektmedarbeidere: Veslemøy Frantzen
Prosjektleder: Guido Alves

Prosjektperiode: 2018 – 2028. Finansiert av Helse Vest RHF.

APGeM

Hovedformålet med APGeM er å etablere sammenheng mellom genotype og fenotype i tidlige stadier av Alzheimers sykdom (AD), Lewy-legeme demens og Parkinsons sykdom.

Det er gjort store genetiske studier der nye genetiske risikofaktorer er identifisert. Med nye store kohorter og avansert statistikk utviklet av forskerne bak denne studien er det nå mulig å kombinere genetiske risikofaktorer med tidlig demensdiagnostikk for å få et helhetlig bilde av hva som skjer fra begynnelsen av demenssykdom. APGeM er et samarbeid mellom ledende miljøer innen genetikk, MR/PET, grunnforskning og klinisk forskning i Europa. SESAM er samarbeidspartner.

Prosjektleder: Tormod Fladby (AHus)

Prosjektperiode: 2014-2025. Finansiert av NFR og EU (JPND).

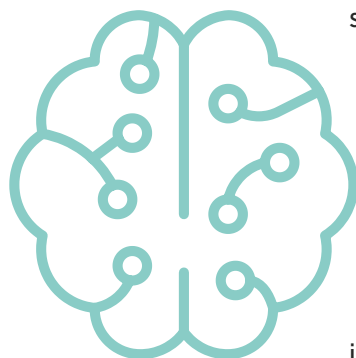
DemGene – genetikk ved demenssykdommer

Målet er å identifisere genvarianter som ser ut til å virke inn på sykdomsutvikling. Det skal utvikles en infrastruktur for genetisk demensforskning i Norge. SESAM er samarbeidspartner.

Prosjektkoordinator: Ole Andreassen

Prosjektperiode: 2014-2024. Finansiert av Regionalt forskningsfond, Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse, Norges forskningsråd, EU finansiering.

Early detection and personalized interventions to improve outcome and quality of life in people with neurodegenerative disease (Senter for hjernehelse)

Målet med prosjektet er å samle et sterkt faglig nettverk for å utvikle konkurransedyktige EU-søknader. Søknadene (og prosjektene) vil ha fokus på nye diagnostiske verktøy for å identifisere personer med tidligstadier av (prodromal) neurodegenerative sykdommer, utvikling av gode modeller for brukerinvolvering, implementering av eksisterende persontilpassede behandlingsmetoder, samt utvikling av nye behandlingsmetoder.

Prosjektleder: Professor Dag Årsland

Prosjektperiode: 2017 – 2020. Finansiert av NFR (Helse-EU).

Dementia Disease Initiation (DDI)

Dette prosjektet er et nasjonalt initiativ for å samkjøre protokoller og å utnytte pasientgrunnlaget på tvers av regioner til felles formål – alle helseregioner er representert. Prosjektet ledes av Tormod Fladby ved Ahus. I tillegg til å samarbeide om allerede innsamlede data fra tre store regionale prosjekter, DemVest, Trønderbrain, MCI-OG (Ahus) i prosjektet, gjennomføres en ny og omfattende datainnsamling av personer med kognitiv

sykdom i tidlig fase. Data og biobank skal systematiseres, og målet er å utvikle forskningen omkring bio-markører (billeddiagnostikk, blod og spinalvæske). Prosjektleder SESAM: Professor Dag Aarsland

Ph.d.-kandidat (UiB): Arne E. Nakling
Forskningssykepleier Reidun S. Meling

Prosjektperiode: 2012 - 2025. Finansiert av Helse Vest RHF, NFR og Blidensolfondet.

Mindre hjerneinfarkt og prognose

Studien inkluderer pasienter opp til 70 år med små hjerneinfarkt. Tre og tolv måneder etter utskrivelse er det gjort nevropsykologisk undersøkelse, skåring av fatigue og depresjon samt recidiv og medikamenter. En kontrollgruppe inkluderer pasienter med akutt hjerteinfarkt som sammen gjennomgår undersøkelser en gang tre måneder etter hjerteinfarkt. Pasienter er inkludert på Haukeland universitetssykehus, Ålesund sykehus, Molde sykehus og St. Olav.

Ph.d.-kandidat (NTNU) Aase Morsund
Hovedveileder: Professor Halvor Næss

Avsluttet prosjekt. Disputerte november 2020.

Sonotrombolyse

RCT hvor pasienter med akutt hjerneinfarkt randomiseres til sonotrombolyse (ultraljud-behandling) eller standard behandling. NORSASS 1-studien er ferdig. NORSASS 2-studien pågår.

Ph.d.-kandidater: Andrej Khanevski, Vojtec Novotny

Biveileder: Professor Halvor Næss

Avsluttet prosjekt. Disputerte hhv. juni og september 2020.

Hjerneinfarkt og synspatologi

Synspatologi etter hjerneinfarkt med vekt på MR-funn.

Ph.d.-kandidat Ane Roushan Tharaldsen
Biveileder: Professor Halvor Næss

«New perspectives on vascular risk – the impact of breaking up sitting time»

Denne studien bruker data fra Nor-COAST (Kognitiv svikt etter hjerneslag). Kunnskap denne studien genererer, vil ha implikasjoner for hvordan de forebyggende tiltakene bør legges opp og tilpasses den enkelte etter hjerneslag.

Ph.d.-kandidat (UiB): Katinka Nordheim Alme
Hovedveileder: Halvor Næss

Prosjektperiode: 2017 – 2020. Finansiert av Helse Vest RHF.

«Diagnostic and prognostic neuroimaging biomarkers in dementia with Lewy bodies»

Ved å bruke eksisterende data er målet i dette prosjektet å identifisere nye markører innen billeddiagnostikk i kombinasjon med andre nyttige biomarkører hos pasienter som har Lewy-legeme demens. Dette er viktig ikke bare med tanke på diagnose – at den blir stilt tidlig i sykdomsforløpet – men også for prognose samt økt sykdomsforståelse.

Ph.d.-kandidat Miguel Germán Borda (UiS)
Hovedveileder: Ketil Oppedal

Prosjektperiode: 2020 – 2022. Finansiert av Helse Vest.

«An individualized disease severity index for prodromal dementia: a multi-biomarker and deep learning approach»

I dette doktorgradsprosjektet skal det utvikles et rammeverk for å sette en riskskår for utvikling av Alzheimers sykdom for personer som har subjektiv kognitiv svikt og mild kognitiv svikt. Ved å kombinere data fra flere kohorter vil man anvende dyp læring (maskinlæring), og utvikle en individuell riskskår basert på flere biomarkører.

Ph.d.-kandidat: Solveig Hammonds (UiS)
Hovedveileder: Ketil Oppedal

Prosjektperiode: 2020 – 2022. Finansiert av Helse Vest.

«Cannabidiol for Alzheimer's Disease Aggression; CanADA»

Personer som har Alzheimers sykdom har ofte nevropsykiatriske symptomer som angst, depresjon og psykose. Aggresjon er også et framtreddende symptom som det ikke finnes noen effektiv medikamentell behandling for, og miljøtiltak er ofte ikke tilstrekkelig. I dette prosjektet vil man undersøke om slike pasienter kan ha nytte av behandling med cannabis sin ikke-psykedeliske komponent – cannabidiol (CBD).

Postdoc: Audun Osland Vik-Mo

Prosjektperiode: 2020-2022. Finansiert av Helse Vest.

«Deciphering the mechanisms of neuropsychiatric symptoms in people with dementia»

Dette prosjektet vil gi økt innsikt i nevropsykiatriske symptomer, og spesielt, psykose-symptomer ved å studere forløp og sammenheng med patologiske forandringer hos personer med demens. Målet med prosjektet er å studere sammenhengen mellom psykiatriske symptomer og nevropatologiske forandringer hos personer med demens. Metode i prosjektet vil være å gjennomføre undersøkelser av strukturelle og molekylære endringer i hjerner fra demenspasienter, og i tillegg sammenheng med genetiske undersøkelser.

Postdoc: Audun Osland Vik-Mo

Prosjektperiode: 2020 – 2024. Finansiert av Helse Vest.

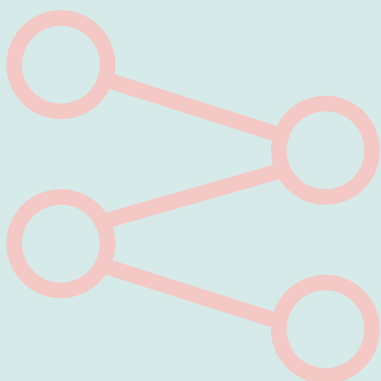
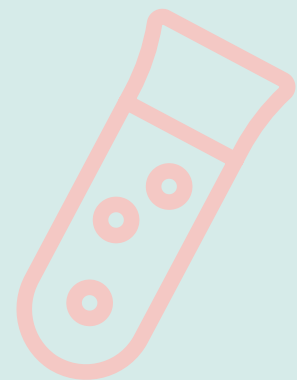
«Developing a Phase 2 Clinical Trial Platform for The Treatment of Alzheimer's Disease»

Dag Årslund fikk med denne brede satsingen tilslag på Helse Vest sin utlysning «Strategisk satsingsområde: Klinisk behandlingsforskning». Formålet med midlene er at de skal medvirke til å sikre forskningsaktivitet i helseforetakene, og øke produktiviteten, kvaliteten og nytten av forskningen.

Målet med prosjektet er å etablere en plattform med infrastruktur for effektiv gjennomføring av kliniske studier mot Alzheimers sykdom og andre demenssykdommer. Vi vil bruke digitale hjelpemidler så langt som mulig i rekruttering og monitorering av effekt.

Prosjektansvarlig: Dag Årslund

Prosjektperiode: 2020 – 2024. Finansiert av Helse Vest.

«Forskning: Rekordmye forskningsmidler til SUS

Eldremedisin og patologi er to av flere fagområder som får forskningsstøtte på Stavanger universitetssjukehus (SUS) fra Helse Vest i 2020. Årets utdeling gir god uttelling for SUS med mer støtte enn noen gang tidligere.»

Utdrag fra artikkel: <https://helse-stavanger.no/om-oss/nyheter/forskning-rekordmye-forskningsmidler-til-sus>

Forsknings samarbeid og forskningsnettverk

SESAM har over flere år utviklet et tett og omfattende samarbeid med ledende forskningsgrupper, både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Lokalt forsknings samarbeid

Lokalt er det avgjørende for SESAM å ha et godt forsknings samarbeid med avdelinger som har klinisk aktivitet innad på Stavanger universitetssjukehus, især ved avdeling alderspsykiatri og geriatrikisk seksjon. Det er videre etablert et samarbeid med kardiologisk avdeling på Stavanger universitetssjukehus gjennom forskningsprosjektet «Anthocyanins: A new approach to prevention of dementia? (ACID)» og Nasjonal kompetansetjeneste for bevegelsesforstyrrelser (NKB) gjennom flere prosjekt. Administrativ og strategisk støtte og veiledning får SESAM fra Forskningsavdelingen på sykehuset.

SESAM samarbeider også med andre lokale offentlige instanser og med næringsliv. Innenfor satsingen på ernæring er prosjektet Matlyst et godt eksempel på samarbeid med både næringsaktører og academia. Innenfor satsingen på e-helse er SESAM med i Norwegian Smart Care Cluster. Klyngens formål er å bidra til innovasjon, utvikling og kommersialisering av nye løsninger innen velferdsteknologi.

EU-enheten ved Universitetet i Stavanger er blitt en sentral samarbeidspartner for SESAM. EU-enheten er et samarbeid mellom seks forskningsaktører i regionen, og målet er å skaffe flest mulig EU-prosjekter til disse forskningsaktørene. Det er viktig for økt kvalitet i forskning og utdanning ved SESAM at våre

forskere konkurrerer og samarbeider med de beste i Europa.

Lokalt forskningsnettverk

For å styrke praksisnær forskning i helse- og omsorgstjenesten driver SESAM et nettverk for forsknings sykehjem, kalt FOKUS. Hovedformålet med nettverket er å forbedre livene til personer med demens i sykehjem. Nettverket skal øke mengden og kvaliteten av forskning som skjer i sykehjem. Nettverket legger til rette for:

- brukermedvirkning og med-forskingskap
- forskning initiert av praksis
- praksisnær forskning
- tilbakeføring av ny kunnskap til praksis
- kompetanseheving innen forskning i sykehjem og hos helsepersonell i sykehjem

Nettverket bygger på samarbeidet med King's College London, som i 2012 etablerte Care Home Research Network (CHRN). Begge nettverk ledes av SESAM-senterleder, professor Ingelin Testad. FOKUS ble opprettet i 2016 og inkluderer nå 15 sykehjem i Helse Stavanger HF sitt nedslagsfelt. Ingrid Langeland er administrativ koordinator for nettverket, og forskningsarbeidet koordineres av Lise Birgitte Holteng. I løpet av året har nettverket hatt møter hvor faglige problemstillinger og aktuelle forskningsprosjekter har stått på agendaen. FOKUS har som ambisjon å bli et regionalt nettverk, og mot slutten av 2020 ble sykehjem i hele Helse Vest invitert til å delta i nettverket.

Regionalt forsknings samarbeid

SESAM skal være drivkraft og et knutepunkt for regionale samarbeidsprosjekter innen ulike forskningsområder. Gode samarbeidsrelasjoner i Helse Vest RHF har vært avgjørende for

å få dette til. Gjennom effektiv bruk av nåværende ressurser, kombinert med stor forskningsaktivitet, har SESAM etablert forskningssamarbeid med blant andre Haraldsplass Diakonale Sykehus (HDS), Helse Bergen HF/Haukeland universitetssjukehus (HUS) og Høgskulen på Vestlandet. Professor og nevrolog Halvor Næss, (HUS), er ansatt som koordinator i 20 % stilling for å etablere og drive nettverk for slagforskning i Helse Vest RHF. SESAM er også med som partner i GERONETT, et nasjonalt nettverk for forskning og kompetanseutvikling på oral helse hos eldre. Nettverket ble opprettet i 2018 av de seks regionale, odontologiske kompetansesentrene (ROK) for å samordne og øke forskningsaktiviteten på eldrebefolkningens orale helse (gerodontologi), samt øke kompetansen og bevisstheten om viktigheten av oral helse i andre helsetjenesteområder, både innen forskning, utdanning og i praksisfeltet, og slik tilrettelegge for tverrfaglige prosjekter. Med de strategiske forskningsmidlene fra Helse Vest bygges det nettverk og kompetanse regionalt.

Nasjonalt forskningssamarbeid

Nasjonalt er SESAM med som en drivende kraft for utvikling av flere store nasjonale samarbeidsprosjekter innen demensforskning, der man samarbeider aktivt med Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse, gjennom registerstudien «Kvalitets- og forskningsregister i alderspsykiatri (KVALAP)». Videre er demensforskningstiljøet på AHUS, og Norsk senter for forskning på mental helse, Universitetet i Oslo (UiO) også sentrale samarbeidspartnere.

Nasjonalt samarbeidsgruppe for helseforskning i spesialisthelsetjenesten (NSG) tildelte i 2020 SESAM midler til etablering og drift av et nasjonalt forskningsnettverk innen e-helse.

Nettverket bygger på PROTECT Norge, og har som mål å skape gode samarbeidsrelasjoner som bidrar til kompetanseheving, bedre koordinering og styrking av internettbaserte studier for å forebygge demens.

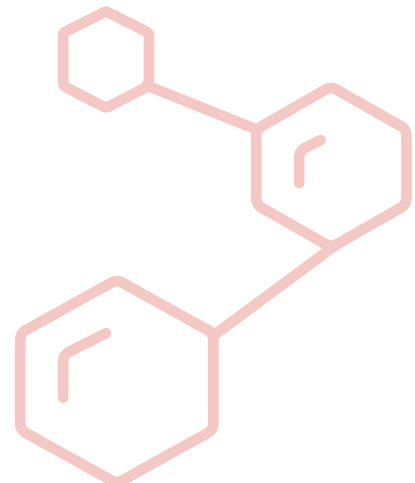
Internasjonalt forskningssamarbeid

SESAM har gjennom lang tid utviklet et tett og omfattende samarbeid med internasjonalt ledende forskningsgrupper. Vi har blant annet Memorandum of Understanding (MoU) med King's College London og University of Exeter.

SESAMs årlige, internasjonale forskningsseminar ble utsatt på grunn av koronapandemien.

Studentarbeid

SESAM bistår med veiledning på professor- og postdoc-nivå av ph.d.-kandidater, ved utvikling av fagnettverk og etablering av fagutvikling- og forskningsprosjekter. Gjennom 2020 har 16 ph.d.-kandidater med ulik faglig bakgrunn vært helt eller delvis tilknyttet SESAM gjennom ansettelse og/eller veiledningsressurser. Se prosjektoversikt i kapittel 4.2. for nærmere beskrivelse av prosjektene.

Oversikt over ph.d.-kandidater med ansettelsessted og affiliert utdanningsinstitusjon:

- Anne Katrine Bergland, SESAM/UiB
- Ragnhild Djønnø Østerhus, SESAM/UiB²
- Aase Morsund, NTNU³
- Andrej Khanevski, UiB⁴
- Vojtec Novotny, UiB⁵
- Ane Roushan Tharaldsen, UiB
- Katinka Nordheim Alme, UiB
- Arnt Egil Ystebø, SESAM/UiS¹
- Arne E. Nakling, SESAM/UiB
- Alvaro F. Quilez, SESAM/UiS
- Toril Marie Terum, SESAM/Helse Førde HF/UiB
- Martine Kajander, SESAM/UiB
- Jon Arild Aakre, SESAM/Exeter
- Miguel German Borda, SESAM/UiS
- Alberto Jaramillo Jimenez, SESAM/UiS
- Khadija Khalifa, SESAM/UiS

30. oktober 2020 forsvarte Ragnhild Djønnø Østerhus avhandlingen «Medication Use and Prognosis in People with Alzheimer's Disease and Lewy Body Dementia – hospitalization and mortality» ved Klinisk Institutt 1, Universitetet i Bergen. Gjennom sin forskning fant Ragnhild at pasienter med demens hadde flere innleggelser og høyere dødelighet sammenlignet med den generelle befolkningen. Videre viste forskningen at pasienter med Lewylegeme demens hadde kortere tid til første sykehusinnleggelse, flere innleggelser, flere liggedøgn på sykehus og kortere levetid etter diagnosetidspunkt sammenlignet med pasienter med Alzheimers sykdom.

Nesten halvparten av pasientene brukte fem eller flere legemidler og 45 % av pasientene brukte psykotrope legemidler.

Det var likevel få pasienter som brukte potensielt uhensiktsmessige legemidler eller hadde uheldige legemiddelkombinasjoner.

Det ble ikke påvist noen sammenheng mellom bruk av psykotrope legemidler og tid til første sykehusinnleggelse eller død.

Doktorgradsprosjektet bidrar med ny kunnskap om legemiddelbruk og prognose blant personer med ulike former for demens og er et viktig bidrag både til forskningsfeltet og klinisk praksis.

11. desember 2020 forsvarte Arnt Egil Ydstebo, avhandlingen «Home-dwelling persons with dementia. The impact of individual and organizational factors on the use of health resources and quality of life» ved Det helsevitenskapelige fakultet, Universitetet i Stavanger. I doktorgradsarbeidet fant Arnt Egil ut at hjemmeboende personer med demens i stor grad støttes opp av nær familie. Særlig de som bor sammen med noen andre, bruker uformelle omsorgstjenester mye. Fremover blir det viktig å se på hvilke ressurser som ligger i slike omsorgstjenester, samtidig som flere med demens kanskje kan ha behov for offentlige og formelle tjenestetilbud. Han har funnet ut at det å kartlegge, forebygge og behandle depresjon kan være viktig for å opprettholde livskvalitet hos personer som har demenssykdom.

Arnt Egil påpeker at det trengs et tettere samarbeid mellom fastlege og kommunale hjemmetjenester. Helsevesenet må også tilby mer støtte til pårørende, særlig de som bor sammen med den demenssyke, dessuten må det jobbes med å utvikle tjenester som treffer behovene til personer med demens.

¹ Disputerte i desember 2020

² Disputerte i oktober 2020

³⁺⁴ Disputerte i juni 2020

⁵ Disputerte i september 2020

Foto: Svein Lunde, Helse Stavanger

Ragnhild Dønne Østerhus, SESAM

Foto: Marius Vervik

Arnt Egil Ystebø, SESAM

Sykehjem må ikke stenges flere ganger

SMITTEVERN: Når håndteringen av pandemien skal evalueres, må vi se nærmere på det som skjedde i sykehjemmene. Vi kan ikke ha en ny stengning ved en ny smittebølge eller fremtidig pandemi.

Kronikk av Ingelin Testad / 27.08.2020

<https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/rA0eA8/sykehjem-ma-ikke-stenges-flere-ganger>

Foto: Lise Åserud

Vi må være i stand til å ivareta både smittevern hensyn, mennesker i sykehjem og deres nærmeste på en slik måte at de ikke må dø alene og være isolert fra familien over lengre tid, skriver innsenderen.

Professor og senterleder ved Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling, Helse Vest RHF.

I mars bestemte regjeringen seg for å hindre at koronaviruset skulle komme ut av kontroll ved å stenge ned Norge. Fra myndighetene ble det tidlig gjort klart at sårbare grupper måtte vernes mot smitte. Det var de eldre som utgjorde den virkelig sårbare gruppen, i tillegg til mennesker med underliggende sykdommer. Kombinasjonen av høy alder og underliggende sykdommer var den verst tenkelige kombinasjonen.

Med pandemien ble det tydeligere hvordan eldreomsorg og sykehjem blir prioritert og drevet. Holder dagens omsorgsmodeller mål i en slik situasjon? Og avslører pandemien et grunnleggende bemanningsproblem?

Vi trenger hverandre

Som mennesker lever vi alltid i en relasjon. Det er ikke begrenset til gitte faser i livet, det kjennetegner oss hele livet gjennom. Hvordan fellesskap oppstår, organiseres og holdes ved like varierer, men at vi «bærer hverandres liv i våre hender» står fast. Overlatt til oss selv er vi hjelpeløse. Når noen av våre nærmeste dør, er

det som om vi mister en bit av oss selv. Da vil vi være til stede, for oss selv og for våre kjære som skal forlate denne verden.

Da det ble bestemt at sykehjemmene skulle stenges for å hindre spredning av smitte, ble mennesket som biologisk vesen tatt på alvor. De medisinske argumentene veide tyngst, menneskets behov for å være en del av fellesskapet ble satt til side. Man fant det forsvarlig å se bort fra de belastningene besøksforbudet påførte så vel de eldre som deres pårørende. Selv i pandemiens første fase valgte man å se bort fra mennesket som del av et fellesskap med sterkt behov for å være sammen med hverandre.

Omsorgsmodell eller omsorgssvikt?

Det er enkelt å telle antall mennesker som blir smittet og dør, det er langt vanskeligere å kvantifisere det som blir påført mennesker som følge av isolasjon.

Ved flere sykehjem er det registrert større ro og tilfredshet hos mennesker med demenssykdom

på små avdelinger fordi det har vært langt færre som har gått inn og ut. Det har vært færre personer å forholde seg til. Det er en interessant observasjon som bør ses nærmere på for å gjøre endringer som sikrer mindre grad av utagerende atferd og stress.

Denne krisen er en gylden anledning til å reflektere over hva som kreves av dagens omsorgsmodeller. I en evaluering må det komme tydelig fram hvorvidt beboerne og pårørende sine behov og rettigheter blir ivaretatt på en forsvarlig måte – også som en forberedelse til en eventuell ny pandemi.

Ingen må bli alene

Det er all grunn til å hedre alle de som har stått i dette hver eneste dag, i en situasjon med stor usikkerhet, redsel for å bære med seg smitte inn i sykehjemmet, opplevelsen av å måtte holde avstand der nærhet er helt avgjørende og stadig være nødt til å avvise fortvilte pårørende. Framskrivninger forteller oss at det ikke vil bli nok helsearbeidere med en økende andel eldre i befolkningen. Det må vi forholde oss til og skape nye omsorgsmodeller som ivaretar gode tjenester under normale forhold, som også er overførbare til ekstraordinære tider.

Vi må være i stand til å ivareta både smittevern hensyn, mennesker i sykehjem og deres nærmeste på en slik måte at de ikke må dø alene og være isolert fra familien over lengre tid. Vi må ha folk og systemer som sikrer at beboerne ikke bare får dekket sine medisinske behov, men også sine menneskelige behov. Menneskelivet er sammensatt av mange elementer. Overser vi dette, står vi i fare for å gjøre overgrep mot sårbare mennesker, selv om det er gjort i beste mening.

Mottar prestisjetung pris

Professor Dag Årsland mottok den mest prestisjetunge nevrologiprisen i Norge, Monrad-Krohns pris 2020.

Rogalands avis / publisert 29.10.2020 / Av Arne Birkemo

<https://www.dagsavisen.no/rogalandsavis/nyheter/mottar-prestisjetung-pris-1.1794347>

Foto: Marius Harlem

Prisen får han for sitt engasjement og forskning på demens, og da spesielt innenfor Lewy-legemer og Parkinson.

– Det er veldig hyggelig og inspirerende å få denne prisen. Og det er spesielt kjekt for en psykiater som meg å få en pris som vanligvis tildeles nevrologer. Det finnes mange pasienter som er på grensesnittet mellom nevrologi og psykiatri. Derfor er det helt avgjørende at vi forsterker samarbeidet mellom disse fagene, sier Årsland i en pressemelding fra Helse Stavanger.

Dette er Årsland

I tillegg til å være professor, overlege og forskningsleder på SESAM (Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling) ved Stavanger universitetssjukehus, bruker Årsland også mye av tiden sin på jobben ved samarbeidsuniversitetet til SESAM, King's College i London – ett av verdens ledende universitet innen medisin.

– Dette er den gjevreste æresprisen innen nevrologi i Norden. Dag har gjort en imponerende innsats for nevrologiske sykdommer og gjort seg fortjent til denne prisen på mange måter, sier Anne Hege Aamodt, leder i Norsk nevrologisk forening.

Årsland trekker fram samarbeid som hemmeligheten bak suksessen.

– Forskningen er et resultat av gode medarbeidere og ledere på Stavanger universitetssjukehus. Jeg har fått mulighet til å holde på med mitt. Og jeg har kunnet lage kontakter og samarbeidspartnere flere steder – som for eksempel på Karolinska, i Bergen og

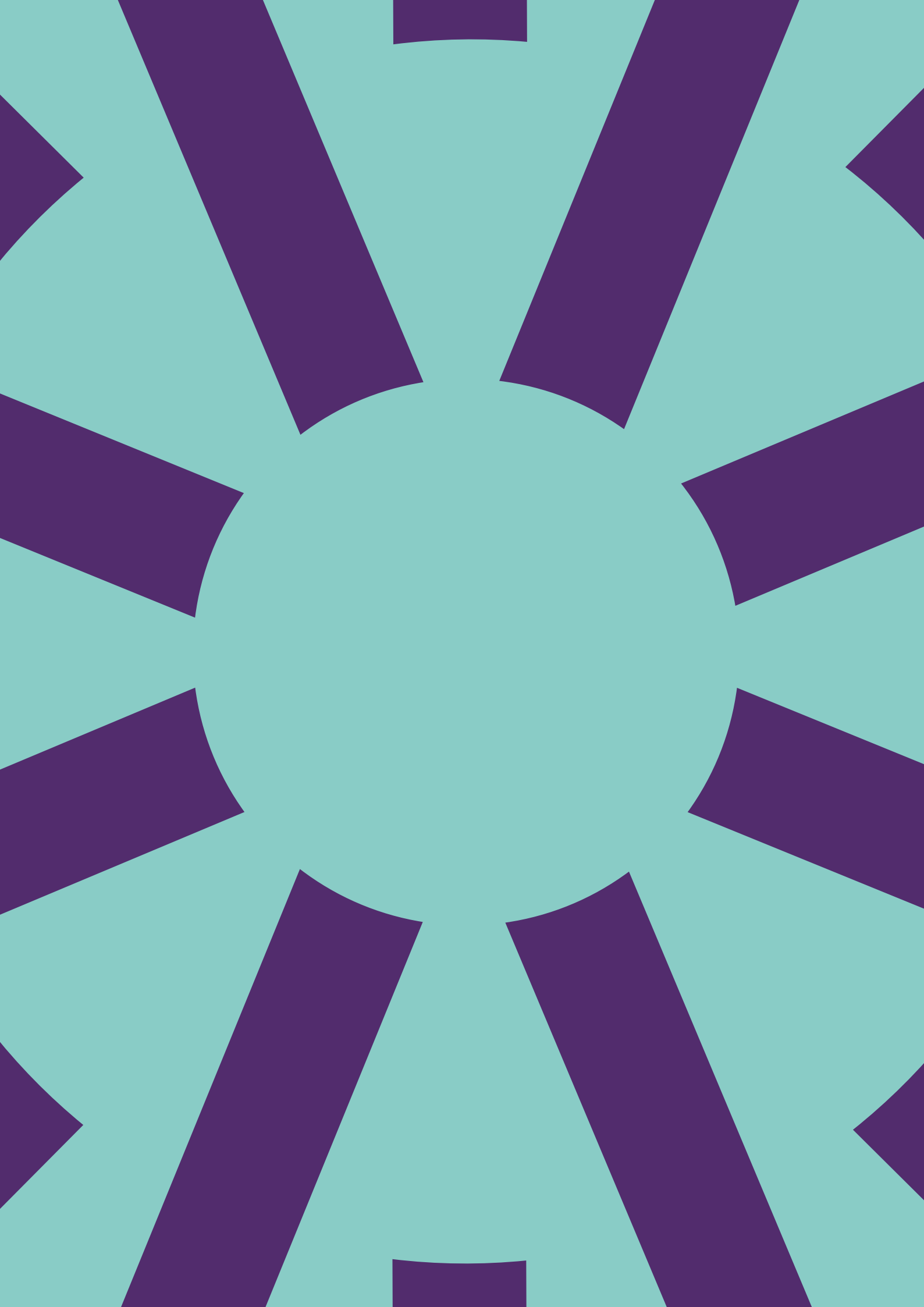
London. Å utnytte andres spesialkompetanse på tvers av fag og sted lager verdifulle synergier, sier professoren.

Internasjonal anerkjennelse

Det er professorer i nevrologi i de nordiske landene som foreslår kandidater til Monrad-Krohns prisen, som deles ut på Norsk nevrologisk forening sitt årsmøte.

Her er begrunnelsen:

«Han har hatt en særskilt forskningsinteresse innenfor demens ved Lewy-legemer og demens ved Parkinsons sykdom og etterhvert hele spekteret ved demens. Aarslands store mengde publikasjoner og prosjekter dekker både basalforskning, translasjonsforskning, helsetjenesteforskning, klinisk utprøving og epidemiologi. Han var i 2019 en av Norges mest siterte forskere, og han leder bl.a. to EU-prosjekter i 2019. Fra 2017 har han vært leder av Dementia Theme lead, IHR Maudsley Biomedical Research Center, og han var initiativtaker og senere leder for Norsk Forum for Nevropsykiatri. Aarsland har med sin internasjonalt anerkjente innsats bidratt til å øke kunnskap og kompetanse innenfor en alvorlig gruppe av hjernesykdommer, han har bidratt til å utforske rommet mellom nevrologi, psykologi og psykiatri og bygge broer på tvers som et viktig bidrag til bedre hjernehelse, både nasjonalt og internasjonalt.»

Kurs og kompetanse

Det har vært stor aktivitet i kurs- og kompetanseavdelingen i 2020, selv med begrensning som pandemien har ført til. Vi har nå 25 forelesere fra 7 ulike faggrupper, noe som gir en god bredde i hva vi kan tilby kommunene. ABC-satsningen har vært viktig, og nå har vi forelesninger med ulike tema fra alle disse permene. Vi har også tema for ansatte med ulik bakgrunn i kommunehelsetjenesten innenfor forskjellige sider av personsentrert omsorg.

Kursvirksomhet

Til tross for covid-19-situasjonen, har vi hatt stor aktivitet med 14 seminarer på høsten og 4 informasjonsmøter med tilbud til våre 15 kommuner i Sør-Rogaland. Ca. 280 personer har deltatt fysisk på våre seminar, noe som likevel er halvert i forhold til 2019. Grunnen til dette er redusert antall deltakere per seminar av hensyn til smittevern med pandemien. En del aktiviteter ble på høsten digitale, for eksempel arrangerte vi digital undervisning for ca. 40 leger og sykepleiere med tema «Palliasjon til den skrøpelige eldre pasienten» ved overlege Aart Huurnink.

Vi hadde et heldagskurs i tema musikkbasert miljøbehandling i Norheimsund 03.09.20 som en del av underleverandøravtalen med Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse.

Vi har hatt foredrag i takling av utfordrende atferd for personer med demens som seminar 2 i Demensomsorgens ABC, perm 1.

På kurset pannelappdemens deltok også dette året 16 deltakere. Det er lagt inn som et valgfritt ABC-seminar.

Undervisning i utredningsverktøy er gjennomført for 17 deltakere som seminar 1 av Demensomsorgens ABC, perm 2. Her har det vært gjennomgang av kartleggingsverktøy for å vurdere ADL-funksjoner, symptomer på depresjon, atferdsendringer, delir og kognitive funksjoner.

Instrumenter som blir gjennomgått er: Cornell, NPI, KDV, CAM, PADL, pårørende intervju, Qualid, BARS, klokkelest og MMS.

Demensomsorgens VIPS

Demensomsorgens VIPS er en modell for å implementere og opprettholde personsentrert omsorg i sykehjemsavdelinger og hjemmetjenester.

VIPS er en oppsummering av alle sidene av personsentrert omsorg:

- V** – alle mennesker har samme verdi, uavhengig av alder og kognitiv funksjon
- I** – omsorgen er individuelt tilrettelagt
- P** – å ta perspektivet til personen med demens, se verden slik personen med demens ser den
- S** – et støttende sosialt miljø

SESAM har ikke arrangert VIPS-kurs lokalt, men har arrangert et kurslederkurs i Gol.

Marte Meo-metoden i demensomsorgen – veilederutdanning

Marte Meo er en kommunikasjonsbasert og løsningsorientert veiledningsmetode som bruker video for å belyse og illustrere temaer til bruk i påfølgende veiledning.

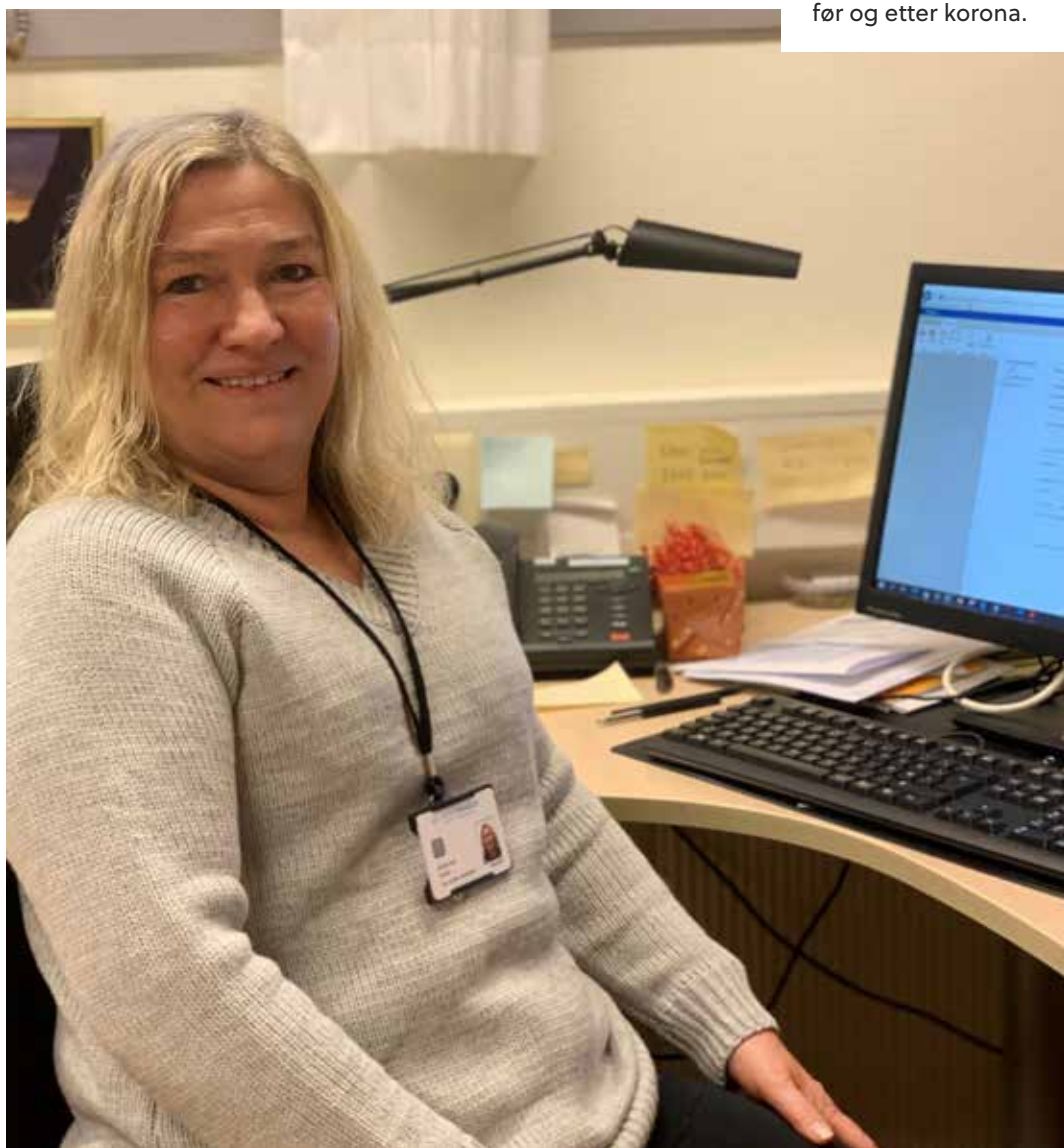
SESAM har etablert Marte Meo-utdanning, og en person er nå utdannet Marte Meo-veileder v/Marte Meo supervisor Hilde Rydland Marianayagam. Marianayagam er lokal ressursperson ved SESAM. Personen er ansatt ved alderspsykiatrisk sengepost B1.

Foto: Kristin Aas Nordin, SESAM

Kunnskapsformidling før og etter korona.

Ane Haugland, SESAM

Kristin Aas Nordin, fag- og administrativ koordinator på SESAM, underviser på Teams

Overlege Halvor Næss ved Haukeland universitetssjukehus og ressursperson på SESAM, deler ut Linda Buettners Praksispris til Kjersti Viskedal, avdelingsleder ved Fyllingsdalen sykehjem.

Ekstra covid -19 Praksispris

Utdeling av Linda Buettners Praksispris er hvert år en del av konferanseprogrammet. Til tross for utsettelse av konferansen, ble det lyst ut en covid-19 praksispris. Målet var å løfte fram gode tiltak som sykehjem og hjemmetjenester hadde satt i verk fra mars av, som en konsekvens av den krevende koronasituasjonen (se vedlegg 3, side 147 og artikkel på side 265.).

Det kom inn 11 gode bidrag fra virksomheter i nærliggende kommuner, men også fra Tromsø, Hyllestad, Bergen, Bømlo og Stange. Vinner av Linda Buettners Praksispris 2020 på kr 10 000 ble covid-19-avdelingen ved Fyllingsdalen sykehjem i Bergen.

Om prisen

Linda Buettner var en amerikansk professor i rekreasjonsterapi. Hun har vært en foregangsfigur, både internasjonalt og her i vår region, for det praksisnære arbeidet og for betydningen av positive aktiviteter i hverdagen.

I Linda Buettners ånd vil SESAM bidra til «Den gode dagen» for personer med demens gjennom å fremheve og dele enkle, kreative, morsomme, nære, kjærlige og smarte; kort sagt – gode tiltak for personer med demens. Tiltak som gjerne også har nyhetens interesse.

Faglunsj

SESAM arrangerer ukentlig faglunsj i samarbeid med geriatrisk poliklinikk og alderspsykiatrisk poliklinikk med i gjennomsnitt ca. 20 tilhørere. Forelesere og tilhørere er bredt tverrfaglig og tverrsektorielt sammensatt og kommer både fra spesialisthelsetjeneste, universitet og høyskole, primærhelsetjenesten lokalt og regionalt og WiseAge-medlemmer i Erfaringspanel for forskning.

Det ble arrangert 32 faglunnsforedrag i 2020. Forskere fra SESAM bidrar jevnlig med innlegg på faglunsj. I 2020 stod forskere for 19 av faglunnsforedragene.

Faglunsj på SESAM har frem til i vår foregått ved fysisk oppmøte. På grunn av smittevernrestriksjoner ble faglunnsforedragene mellom 9.03. og 30.03.20 ikke gjennomført, men utsatt til utstyr for digital gjennomføring var på plass. Det tekniske utstyret på møterommet ble oppgradert, og virtuelt møterom etablert. Første mandag etter påske ble første virtuelle faglunsj gjennomført. Totalt registrerte tilhørere har holdt seg i snitt omtrent på samme nivå som tidligere, men i noen avdelinger sitter flere ansatte sammen og følger faglunnsforedraget på én innlogging. I perioder har det ifølge smittevernregler vært anledning til å være inntil 12 tilhørere fysisk tilstede.

Fagnettverk

SESAM skal drive, utvikle og delta i samhandlingsarenaer og fagnettverk innen eldremedisin og samhandling. Nettverksbygging og samhandling skal prioriteres i alle aktiviteter. Hensikten med fagnettverk er å støtte lokale fagutviklingsbehov, utvikle samhandlingsrelasjoner, gi faglig støtte for spesielle funksjoner samt

støtte implementering av nasjonale føringer. Dette gjøres i form av likemannsarbeid, erfaringsutveksling tilpasset lokale forhold, ressurser og muligheter.

Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjeneste (USHT) i regionen er i denne forbindelse viktige samarbeidspartnere. Utviklingssentrene er en nasjonal satsing, og hovedmålet er å være pådriver for kunnskap og kvalitet i sykehjem og hjemmetjenester.

SESAM har drevet eller deltatt i følgende fagnettverk:

Eldre medisinsk nettverk i Helse Fonna HF

Eldre medisinsk fagnettverk har som mål å skape et levende nettverk for kompetansebygging, spredning og implementering av eldre medisinsk og alderspsykiatrisk fagkunnskap i praksisfeltet. Nettverket skal bidra til deling av erfaringer og kompetanse og samhandle om å sikre gode pasientforløp og helhetlige tjenester for eldre med sammensatte lidelser og behov. I tillegg skal fagnettverket utarbeide undervisningsmaterieell ut i fra nasjonale føringer, samt spre og implementere mest mulig lik praksis innenfor pasientsikkerhet i de ulike organisasjonene.

Fokusområdene er legemidler, fallforebygging, ernæring, trykksår og demens. I 2020 har det ikke vært aktivitet i nettverket. Nettverket ser frem til evaluering og prosess for videre organisering og fokus for 2021. Leder er Nina M. Hauge, Helse Fonna HF, og kontaktperson i FOUSAM er Astrid Håland. SESAM har ikke hatt noen ressursperson i Helse Fonna HF i 2020, men Nina Hauge er med i vår referansegruppe. Det vil bli ansatt en ny person i 2021.

Nettverk for Marte-Meo veiledere, Helse Fonna HF og Helse Stavanger HF

Nettverk for Marte Meo-veiledere hadde oppstart i januar 2016. Deltakerne kommer fra hele Rogaland, og nettverket ledes av Synnøve Bremer Skarpenes og regional ressursperson i SESAM, Hilde Marianayagam. Behovet for nettverket ble klart ettersom antallet av Marte Meo-veiledere i distriktet økte. Marte Meo er en veiledningsmetode som er brukt innen demensomsorgen, for å bedre kommunikasjon og samhandling mellom pasient og omsorgsyter. Det ble ikke arrangert nettverksmøte i 2020.

Fagnettverk innen eldremedisin/eldreomsorg i Helse Førde HF

Det var planlagt et møte i mars med foreleser Allan Øvereng og Bjørg Lichtwarck. Tema var utfordrende atferd hos personer med demenssykdom. Dette møtet måtte avlyses grunnet koronasituasjonen.

Team palliasjon til personer med demens, digitalt nettverksmøte ble arrangert 29.10.20 for personer som jobber i kommunehelsetjenesten, med forelesere overlege Aart Huurnink, Greta Gard Endal og Martha Strandos. Etter forelesningen fredag hadde Eva Søggen og Greta Gard Endal intern fagdag for personalet på medisinsk sengepost som skal arbeide med geriatri.

Fagnettverk utredning demens, Helse Stavanger HF

Nettverket drives av Siri Ueland og Kristin Aas Nordin ved SESAM. Målgruppen er ansatte i kommunene i Helse Stavanger HF som jobber

med utredning og oppfølging av personer med demens.

Vi har måttet avlyse et nettverksmøte i samarbeid med fylkesmannen i Rogaland som var planlagt på Atlantic hotell 10.12.20.

Fagnettverk dagtilbud for personer med demens og yngre personer med demens, Helse Stavanger HF

Siri Ueland, Hilde Marianayagam og Kristin Aas Nordin ved SESAM driver nettverket sammen. Målgruppen er ansatte i kommunene i Helse Stavanger HF som driver dagtilbud til personer med demens, og ansatte som jobber med yngre personer med demens.

Det avholdes ett møte per år, og på samlingen som var planlagt 11.03.20, skulle vi hatt besøk fra Hamar kommune. Veldig mange hadde meldt seg på dette nettverksmøtet. Grunnet nedstenging og usikre tider ved koronasituasjonen og forelesere som ikke kunne komme, måtte vi utsette dette møtet til 2021.

Fagnettverk for sykehjem som benytter VIPS-modellen

Det arrangeres årlig nettverksmøte for de sykehjemmene som har tatt i bruk VIPS-praksismodell ute i kommunene. Samlingen i år ble utsatt til 2021. Ingrid Langeland og Hilde Rydland Marianayagam leder dette nettverket.

Samarbeid og utviklingsarbeid (komité, arbeidsgrupper, planarbeid)

Fag- og strategidagen i Helse Førde HF

Tema på Fag- og strategidagen på Førde sentralsjukehus 30.10.20 var palliasjon til den skrøpelige gamle pasienten. Det ble avholdt digitalt ved overlege Aart Huurnik, Stavanger. I tillegg deltok overlege Eva Søgne, Greta Gard Endal fra SESAM og Martha Strandos fra USHT. Ca. 40 personer møtte opp fysisk på sykehuset. Grunnet reiseforbud kunne ingen fra SESAM i Stavanger delta dette året.

Ledernetverk for geriatri og alderspsykiatri i HelseVest RHF

Det har i løpet av 2020 vært planlagt ledersamling for geriatri og alderspsykiatri i spesialisthelsetjeneste i Helse Vest RHF. Avdelingssjef Karin Smedvig og fag- og administrativ koordinator Kristin Aas Nordin står ansvarlig for samlingen. Lokal ressursperson Siri Ueland tok mye ansvar under planleggingen. Etter samtale med lokal ressursperson overlege Halvor Næss, overlege Paal Naalsund, viktige samarbeidspartnere i dette møtet i Bergen og Greta Gard Endal i Helse Førde måtte vi avlyse årets møte da det ikke var ønskelig å samle helsepersonell fra flere helseforetak. Samlingen er heller ikke egnet for å ha digitalt, siden det å møtes er veldig viktig.

Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjeneste i Vest (USHT)

Senter for omsorgsforskning Vest skal bidra til å styrke praksisnær forskning og

utvikling, drive forskningsformidling overfor kommunene og utdanningssektoren, samt bidra til kompetanseheving i omsorgssektoren. I den forbindelse driver senteret et nettverk på tvers av utviklingssentrene for sykehjem og hjemmesykepleie i regionen. Vi har nært samarbeid med USHT. Siri Ueland og Kristin Aas Nordin har hatt to samarbeidsmøter med USHT Rogaland i år. Vi hadde frokostmøte på Energy hotell 16.12.20. I 2020 har vi også hatt samarbeid med USHT Bergen om ABC-seminar i Norheimsund. Vår ressursperson i Helse Førde, Greta Gard Endal, har nært samarbeid med USHT i Helse Førde HF.

Samarbeid med Nasjonalforeningen for folkehelsen

Nasjonalforeningen for folkehelsen i Rogaland og Nasjonalforeningen Stavanger demensforening har i en årrekke hatt et utstrakt og godt samarbeid med SESAM. Målet er sammen å spre kunnskap om demenssykdom og om tilbud til personer med demens og deres pårørende. Et viktig tiltak i den forbindelse er et felles informasjonsmøte. Dette måtte dessverre avlyses i 2020.

I 2020 hadde vi også, som tidligere, samarbeid med demensforeningen om en publikumskveld dagen før vår regionale konferanse. Konferanse og publikumskveld ble vedtatt utsatt til 2021. Kristin Aas Nordin var med på å planlegge kvelden.

Nasjonale høringer

SESAM har i 2020 ikke deltatt i høringer, men har deltatt i ressursgruppe vedrørende Meld. St. 15 (2017–2018) Leve hele livet — En kvalitetsreform for eldre. Representanter er seniorrådgiver Bjørg Bjørkelund og Kristin Aas Nordin.

Nasjonal referansegruppe

SESAM har vært representert i referansegruppen for ABC-arbeidet i regi av Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse siden 2011. Dette arbeidet innebærer revisjon av Eldreomsorgens ABC som består av permene: Demensomsorgens ABC – perm 1: Aldring og omsorg og perm 2: Psykiske sykdommer i eldre år (tidligere Alderspsykiatriens ABC) og geriatri. Nå revideres permene Aldring og omsorg. Arbeidet forventes ferdig i slutten av 2021. Det har vært arrangert referansegruppemøte på Gardermoen i januar 2020. Likedan møte med alle som leder ABC-arbeid i Norge, i november. Representant i referansegruppen fra SESAM er Kristin Aas Nordin

Samarbeid med Fylkesmannen (Nytt navn: Statsforvaltningen)

Vi har hatt tett samarbeid med Fylkesmannen i Rogaland siden oppstart av SESAM i 2011. Det er jevnlig møter to ganger i året med tema: Demensplan 2020. Det har videre vært et årlig møte med fokus på eldre og rusproblemer. Her deltar også representanter fra VID – vitenskapelige høyskole, Universitetet i Stavanger, KS Vest, Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester i Rogaland (USHT). På møtet med tema eldre og rusproblemer deltok også representanter fra Regionalt kompetansesenter for rusmiddelforskning i Helse Vest RHF (KORFOR) og Rogaland A-senter.

Det har vært flere digitale møter med fylkesmannen dette året. Likedan hadde vi planlagt et nettverksmøte i desember som måtte utsettes. Deltaker på samarbeidsmøter med Fylkesmannen er Kristin Aas Nordin.

Samarbeid med Stiftelsen Psykiatrisk Opplysning

SESAM har samarbeidet med Stiftelsen Psykiatrisk Opplysning i forbindelse med vår årlige 2-dagers SESAM-konferanse, WiseAge-festen og den internasjonale forskningsdagen. I tillegg har vi samarbeidet om utarbeiding av faghefter for publisering, blant annet undervisningsmateriellet til demensskolen. I 2020 har vi fortsatt med samarbeidet i forbindelse med opptrykk av materiell. Dette gjelder materiell til EU-prosjektet SHAPE.

Samarbeid med lokalt fagmiljø

SESAM har et nært samarbeid med alderspsykiatrisk poliklinikk, geriatrik poliklinikk, alderspsykiatrisk sengepost B1 og akutt geriatrik sengepost 1A. I poliklinikkene har vi ansatte som også har 20 % stillinger i SESAM, noe som gir et nært samarbeid med kort vei fra problemstillinger til løsninger.

Vi er samlokalisert med poliklinikkene, noe som gjør at vi også i SESAM nyttiggjør oss kompetansen fra de ansatte i for eksempel nettverksarbeid, fagutvikling og forskningsprosjekt. Fag- og administrativ koordinator ved SESAM har også jevnlig møter med lederne av poliklinikkene. De ansatte på poliklinikkene og også på sengepostene, får tilbud om deltakelse på våre kurs. På SESAM-konferansen har vi gitt gratis plass til to ansatte per avdeling, totalt 8 plasser.

Verdidokument

I all vår aktivitet og spesielt innenfor forskning, legger vi stor vekt på etikk og etisk refleksjon. Sykehusets visjon «Vi skal fremme helse, mestring og livskvalitet» er styrende for arbeidet vårt, og vi har i denne sammenheng

sett behov for å formulere et verdigrunnlag for SESAM. Formålet er å ivareta den eldre og sårbare pasienten, og vise at hensynet til menneskeverdet alltid er mer fundamentalt enn ønsket om mer kunnskap. Etisk vurdering og refleksjon skal med i alle faser av våre prosjekt. Etikk er også et viktig tema i vår forskerskole for brukere.

SESAM har jobbet med verdigrunnlaget i lang tid og har involvert alle ansatte i personalmøter og i to år på vårt skrive- og refleksjonsseminar. Det har vært flere møter med WiseAge-gruppen der medlemmer fra erfaringspanelet og det tidligere brukerrådet har gitt innspill og deltatt aktivt i utarbeidelse av dokumentet. Forelesninger om grunnleggende menneskeverd og syn på aldring gjennom tidene, ved Arnfinn Fiskå, har vært nyttig i prosessen. Det er Arnfinn Fiskå, seniorrådgiver og pensjonert prest, sammen med Ingelin Testad som har ført verdidokumentet i pennen.

Samarbeid med kirken ved biskopen

Det er i 2020 etablert et samarbeid med kirken ved biskop Anne Lise Ådnøy. I arbeidet har følgende personer vært med: Brit Munthe, Stavanger kommune, fra Sesam Ingelin Testad, Arnfinn Fiskå, Kristin Aas Nordin og Hilde Rydland Marianayagam.

Målet med arbeidet er å få en mer demensvennlig/eldre vennlig kirke/menighet.

Ny grafisk profil

I desember 2020 kunne SESAM se tilbake på 10 års drift som regionalt kompetansesenter. I den forbindelse ønsket vi å fornye vår grafiske profil for blant annet å signalisere en kraft og driv til å satse videre på de viktige oppgavene våre innen forskning og kunnskapsformidling.

Melvær&Co ledet ansatte på team og stor-team gjennom en prosess med bevisstgjøring på vår rolle som kompetansesenter og på hvordan vi ønsket å fremstå utad til våre samarbeidspartnere og til allmennheten. På denne måten dannet Melvær&Co seg også et godt grunnlag til å komme med forslag til ny logo, nye profilmfarger og grafiske element.

Vi har seinere ut fra dette fått utarbeidet nye maler for blant annet PPT, flyer, folder og poster, og vi er stolte over våre nye kursmapper og rollups for SESAM og WiseAge.

SESAM

Regionalt kompetansesenter for
eldremedisin og samhandling

Medieoppslag

The background features several large, overlapping teal-colored shapes on a dark blue background. These shapes include circles and organic, blob-like forms, some of which are partially cut off by the edges of the page.

SESAM deltar aktivt i den offentlige debatten, og vår aktivitet genererte i 2020 en rekke avisoppslag, reportasjer på nett, innslag på TV og i radio. Oversikt over nyhets saker fra SESAMs hjemmeside (se vedlegg 4).

Noen av høydepunktene fra medieoppslag 2020

Stavanger universitetssjukehus, 15. januar 2020

Stavanger universitetssjukehus 15. januar · 🌐

Vi trenger din hjelp. En stor studie skal finne ut om blåbær kan forebygge demens. Har du eller noen du kjenner lyst til å være med? Dag Årslund, forskningslederen på SESAM (Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling), vil gjerne høre fra deg. Husk at det er noen kriterier for å delta. Se hvilke på sus.no/blaber 🤗

160 7 kommentarer 134 delinger

Aldring og helse, 23. januar 2020

Aldring og helse 23. januar · 🌐

Vil utvikle og spre gode brukerskoler for personer med demens 🙌👍. Hele 15 kommuner er per i dag med på å opprette og utvikle nye brukerskoler for personer med demens, men det trengs flere. Det kom fram på kursholderkurs for kommunene på Gardermoen i går. Deltakerne fra Gausdal og Fredrikstad snakker om hvorfor akkurat deres kommune er med på et forskningsprosjekt, der det er gratis for kommunen å opprette brukerskole. Samtidig kan man være med på å utvikle fremtidens brukersko... [Se mer](#)

113 7 kommentarer 55 delinger

Dagsavisen.no 20. januar 2020

WiseAge by SESAM 20. januar · 🌐

Kan blåbær forebygge demens? Les hva Dag Årslund, forskningsleder på SESAM forklarer i Rogalands avis: <https://www.dagsavisen.no/rogalandsavis/forskere-ser-pa-blaber-i-jakten-pa-demens-kur-1.1649170?paywall=true>

For en oversikt over alle studiene på SESAM, gå inn på vår hjemmeside: www.sus.no/sesam

DAGSAVISEN.NO

Forskere ser på blåbær i jakten på demens-kur
Forskere undersøker om blåbær kan ha positiv effekt på hukommel...

16 15 delinger

Nasjonalforeningen for folkehelsen 3. februar 2020

Nasjonalforeningen for folkehelsen 3. februar · 🌐

Generalsekretær Mina Gerhardsen var imponert over forskningen knyttet til demens og hjertesykdom som foregår ved **Stavanger universitetssjukehus**. Nasjonalforeningen for folkehelsen har gjennom mange år bidratt med finansiering av forskningen i Stavanger. – Forskningsmiljøet i Stavanger er viktig, både når det gjelder demensforskning og forskning på hjerte- og kar sykdom. Vi er stolte av å kunne bidra til at miljøet i Stavanger kan få frem viktig forskning, på områder som er ut... [Se mer](#)

142 1 kommentar 18 delinger

Stavanger universitetssjukehus, 10. februar 2020

Stavanger universitetssjukehus
10. februar · 🌐

Dette er skikkelig kult 🥰

En av våre hjernehelseforskere, Tibor Hortobágyi, som er tilknyttet SESAM (Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling), har fått en artikkel publisert i et av verdens mest velansette tidsskrift, Science 🥰

Artikkelen handler om hjernens immunforsvar - der han har beskrevet en fysisk kontakt mellom ulike typer celler. Dette er aldri blitt gjort før. Funnet betyr mye for forebygging og behandling av demens. Artikkelen finner du på <https://science.sciencemag.org/content/early/2019/12/11/science.aax6752>

👍❤️ 223 3 kommentarer 8 delinger

Stavanger universitetssjukehus, 24. september 2020

Stavanger universitetssjukehus
September 24, 2020 · 🌐

Nå kan du hjelpe oss med å løse demensgåten fra din egen stue.

Denne gjengen står bak en omfattende forskningsstudie, som skal finne ut av hvorfor noen rammes av demens. Antall som får demens vil dobles fram mot 2050. Din hjerne kan bidra til at flere får hjelp.

Hvis du (eller noen du kjenner) er over 50 år, bor i Norge, har PC med internett, men ikke en demensdiagnose - så bli med 🥰... [See More](#)

Stavanger universitetssjukehus, 25. november 2020

Stavanger universitetssjukehus is with Helaine Heiker Lewis
November 25 at 6:50 PM · 🌐

Hvorfor rammes noen av demens? Og hjelper blåbær eller hjernetrim egentlig mot sykdommen?

Det og andre spørsmål du har om demenssykdom svarer disse to ekspertene på i neste podkastepisode av "Sykehuslegene".

Professorene Ingelin Testad og Dag Aarsland ved SESAM (Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling) er klare for å gjøre oss litt klokere 🥰 Send inn ditt spørsmål på melding til oss innen fredag 27. november. ... [See More](#)

Stavanger universitetssjukehus, 30. november 2020

Stavanger universitetssjukehus
1h · 🌐

Disse to står bak oppløftende resultater om demensskolen 🥰

Etter fire måneder på skole opplevde personer med demens færre symptomer på depresjon, bedre helse og stabil hukommelse. Det viser en ny studie ved Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling (SESAM), i regi av stipendiat Martine Kajander og professor og prosjektleder Ingelin Testad.

Du kan lese om de gode resultatene her: <https://helse-stavanger.no/om-oss/nyheter/demensskole-bidrar-til-nedgang-i-depre...> [See More](#)

👍❤️ 40 1 Comment 4 Shares

NSF lokalen Rogaland,
1/2020, Athena-hjørnet: «Eldre skal bli forskere».
19. juni 2020

Athena-hjørnet

Athena er SESAMS helsefaglige forskningsgruppe og ble etablert i 2014, for å fokusere på skrive- og refleksjonsarbeid innen helsefaglig forskning.

ELDRE SKAL BLI FORSKERE

Innen helseforskning stilles det krav om brukermedvirkning. Et av svarene fra SESAM er å holde forskerskole for brukere.

TEKST OG FOTO: MARIUS HARLEM

I et auditorium sitter at titalls eldre og følger med mens professor og senterleder ved SESAM, Ingelin Testad, gir en innføring i begreper og terminologi i forskning. Deltakerne er WiseAge-medlemmer som deltar på SESAM sin forskerskole for brukere. Tidligere på dagen har de fått opplæring i etikk og ulike forskningsdesign.

- Dette var kjekt, sier Lillian Michaelsen. Det var særlig spennende å lære om lover, retningslinjer og etikk innen forskning. Og det var også inspirerende at forskningssjefen ved Stavanger universitetssjukehus kom for å undervise oss.

REELL PÅVIRKNING

Michaelsen har ingen erfaring med forskning fra før, men hun har alltid vært politisk engasjert og tatt verv for å påvirke samfunnet rundt seg. Nå ser hun for seg å påvirke i rollen som bruker i forskning.

- Det er viktig at vi som er eldre er med og setter fokus på hva det skal forskes på. Da får vi svar på de riktige spørsmålene, utdyper Michaelsen.

«Grensesprengende forskning er karakterisert av høy kvalitet, nyskaping og mot til å utfordre det eksisterende». Sitatet er hentet fra den nasjonale strategien HelseOmsorg21 som anbefaler at det etableres kurs og kompetansehevede tiltak til brukerne. For SESAM betyr dette blant annet at eldre skal være med i alle forskningsprosjekter.

- Vi arrangerer forskerskole for brukere for at de skal kunne påvirke forskningen. Brukere kan bringe inn nye perspektiver, og for at brukermedvirkningen skal være reell, og ikke bare på papiret, må de eldre ha nok kunnskap til å kunne forstå og påvirke

forskningsprosessene, sier prosjekt-kordinator ved SESAM, Ane Haugland.

FORSKNING OG PRAKSIS

SESAM står for bedre samhandling og praksisnær forskning. Og mens WiseAge er arenaen for eldres brukermedvirkning i forskningen, er FOKUS tilsvarende viktig for samarbeidet mellom forskning og praksisfeltet. FOKUS er et nettverk som består av omtrent ti forskningssykehjem. Sykehjemmene deltar aktivt i forskningen sammen med SESAM, blant annet med å utarbeide forsknings spørsmål og å samle inn data. Nettverket gir forskerne god kontakt med praksisfeltet. Samtidig hjelper det helsepersonell med å bygge ny og stadig bedre praksis på fersk og oppdatert forskning.

- For at ulike aktører innen eldremedisin skal få til et godt forsknings samarbeid, så må vi ha en felles kunnskap av hva forskning er. Det er det vi oppnår med forskerskolen for brukere, forklarer Haugland.

Målgruppen for SESAMs forskerskole er dermed både helsepersonell, FOKUS-sykehjem, bedrifter, WiseAge-medlemmer, personer med demens og andre interesserte. Forskerskolen fokuserer på forskningen som blir gjort på SESAM, og er en todelt modell der trinn 1 er en fem timers grunnleggende innføring i forskning, men trinn 2 går litt dypere inn i enkelte forskningsdesign.

- Så lenge jeg kan komme ifra i hverdagen, så kommer jeg på trinn to også, sier Michaelsen.

Fra Mortepumpen 2/2020
Juni 2020

PROFILEN

Jærbuen med sete i Stavanger

Tekst: Anne-Grethe Thesen Godal – Foto: Privat

Vi vet at mange eldre rammes av demens eller depresjon, av og til av både og. Diagnostisering kan ofte være vanskelig, fordi symptomene kan ligne på hverandre. Vi vet også at som befolkning eldes vi, og dermed øker antall eldre som får problemer med hukommelse og virkelighetsoppfatning. En slik situasjon kan gi en opplevelse av uro, likegyldighet og angst.

Dette er ikke oppløftende lesing. Mortepumpens redaksjon er opptatt av å ha informasjon som kan være til nytte og glede, og vi begynte å lete etter en profil som kan gi håp om en mer oppmuntrende framtid for oss over 67 år. Veien til denne profilen var ikke så lang.

Vi finner legen Dag Årsland på Hukommelsesklinikken på Senter for eldremedisin og samhandling (SESAM) på SUS, på en fredag klokken 14. Det er fredager han er såvidt innom, før han tar helg i Stavanger sammen med ektefelle, barn og barnebarn. Mandag morgen er det avgårde til London igjen. Slik er det vanligvis, nå er pendlingen satt på vent.

Som vanlig søker vi på internett før vi tar kontakt med «profilen». Dag er «den femte mest siterte forskeren i Norge», står det. I tillegg har han fått en masse utmerkelse. Likevel er det få som vet hvem Dag Årsland er, når vi spør oss rundt.

Legestudiet

Dag tok medisinsk embetseksamen i 1988. Egentlig var det musiker han drømte om å bli. Både klassisk musikk og jazz var hans store interesse, og det er ikke tilfeldig at hjemme i Stavanger står det fortsatt to flygler. Men som mange foreldre gir uttrykk for, er kunsten en van-

Dag Årsland.

skelig levevei, så en annen type utdanning burde han velge. Ikke nødvendigvis en tannlegeutdanning som hans far og flere andre i familien hadde valgt. Som faren dro han likevel til Tyskland og begynte å studere for å bli lege. Der ble han et par år før han kunne flytte over til medisinstudiet i Oslo. Turnustjenesten ble avvirket i Kleppe kommune og ved forskjellige avdelinger på sykehuset her i Stavanger.

Fra Mortepumpen 2/2020 fortsettelse

Juni 2020

Veien videre

Etter turnustjenesten ble det ledig stilling ved det som den gangen het Rogaland psykiatriske sjukehus. Det var åpenbart at eldremedisin innen psykiatri ikke hadde blitt prioritert. Sammen med psykiateren Jan Olav Johannessen, nå professor i psykiatri ved universitetet i Stavanger og forskningsleder i psykiatrisk divisjon ved SUUS, så han behovet for en psykiatriske afdeling. Samtidig kom det et statlig utviklingsprogram om alderspsykiatri 1992 - 1996, ledet av psykiateren og professoren Knut Ergedal. Programmet ga føringer for hvordan det burde tenkes framover med en stadig voksende eldrebefolkning og behov for psykiatriske helsetjenester.

Dag var interessert i hjemmeforskning og møtte etter hvert mange pasienter med demens, blant annet i kraft av å være tilsynslege på Bliedensol sykehjem, sykehjemmet for personer med demens. Han forsto fort at her mangler mye kunnskap både innen nevrologi og psykiatri. Det var mye uoplyd mark.

I 1998 ble Dag spesialist i psykiatri, med ekspertfelt demens. Spesialiteten førte han til professorat ved universitetene i Bergen og Oslo og senere til Karolinska Institutet i Stockholm der han var i 5 år.

Fra 2016 har Dag vært leder for Department of Old Age Psychiatry, Institute of Psychiatry, Psychology and Neuroscience, King's College i London. I tillegg har han pasienter på Hukommelseklinikken i Croydon, bydelen som er en del av stor-London.

Forskeren med sete i Stavanger

Vi spør hva som gjør at Dag stadig kan hevde at han fortsatt har en jobb å gjøre i Stavanger. Da merker vi entusiasmen og et glødende forskerblikk.

Han regner det som sikkert at jeg har hørt om SESAM. Helse Vest opprettet senteret i 2010 for å styrke samhandling, forskning, fagutvikling, nettverksbygging og undervisning innen fagfeltet eldremedisin. Fagfeltet retter oppmerksom-

heten mot fysiske, psykiske og sosiale forhold som kan oppstå i forbindelse med akutt sykdom, ved behandling av kroniske lidelser, rehabilitering og ved livets slutt.

Ved dette senteret er Dag forskningsleder for rundt 40 forskere. Som den juerben han er, ønsker han at forskningen blant eldre skal være praktisk og få betydning i behandlingsayemed. For Dag er det viktig at eldre faktisk kan få et bedre liv takket være forskningen.

Slik det er nå, er det ikke kommet nye medisiner i forhold til demens de siste 15 årene. Dag følger med på medikamentforskningen verden over, ikke minst i forhold til det som skjer i Kina og USA. I Kina vurderes algeprodukter, og i USA vurderes medisiner i forhold til hjerneplakk, proteinkumpene som hindrer god nok kontakt mellom hjernecellene. Når kontakten er dårlig, dør cellene langsomt. Det er slik demens får utvikle seg, og Dag har håp om at forskning kan gi svar på en rekke ubesvarte spørsmål.

Forskningen ved SESAM fanger vidt og går nå mer i retning av forebygging. Medisinene som finnes for demens, synes i liten grad å ha hjulpet, sier Dag. Han mener at det er viktig å tenke nytt og finne nye løsninger i stedet for å grave seg ned i bekymringen knyttet til en stadig større andel eldre i befolkningen.

Men for å være sikker på at forskningen skal gi bedre behandlingsmuligheter og finne grunnlaget for gode forebyggende råd, er forskerne avhengig av kontakt med brukere. Følgelig etablerte SESAM en plattform for brukermedvirkning og samfunnsengasjement. Denne plattformen har fått navnet WiseAge.

WiseAge

WiseAge er for de over 60 år som ønsker å delta eller bidra i samfunnsdebatten. Det er etablert et eget brukerråd og erfaringspanel, og alle forskerne ved SESAM har kontakt med med WiseAge i de ulike fasene i forskningsprosessen. Slik blir de over 60 år sett på som en viktig ressurs

med tanke på å utvikle ny kunnskap innen eldremedisin, tenker Dag. Han er opptatt av at så mange som mulig tar kontakt med SESAM, enten via mail wisearge@sus.no eller å ringe 51 51 56 19.

I Mortepumpen nr. 1/20 hadde WiseAge en annonse om WiseAge dagen 11. juni. Som så mye annet i disse virusdager er denne dagen avlyst. Dag både håper og tror at det likevel vil bli arrangementer til høsten, så følg med og se mulighetene som gir seg ved å være medlem av WiseAge.

Dagens situasjon

Blant alle forskningsprosjektene Dag har ansvar for ved SESAM, vil han spesielt nevne hypo-

teser knyttet til hva tilførsel av antocyaner, stoffet som blant annet finnes i mørkerøde bær, kan bety for biologiske prosesser og mulig reduksjon av hjerneplakk. Kosthold er en viktig faktor, parallelt med fysisk aktivitet og søvn.

Men for at forskerne skal lykkes, trengs det kontakt med mange testpersoner. Så Dags siste melding til Mortepumpens lesere er: Bli aktiv med i WiseAge!

Og selv jobber han uførtredt videre. Som 61-åring har han på ingen måte tenkt å gi seg. Eldremedisin skal opp og fram, og gåtene knyttet til hjemm vår skal løses.

EG HAR ALDRI VORE I ARBEID

Tekst: Håkon Yttri

Hausten 2003 til våren 2004 var eg tilsett som frivillighetskoordinator ved Viggedalen sjukeheim. Dei frivillige var menneske som hadde overskott og glede av å stilla opp for bebuarane ved sjukeheimen, og dei var ei kjærkomen hjelp for både dei tilsette og bebuarane. Alderen på dei var nok heller høg, og dei fleste kom frå organisasjonar som ofra seg innan helse- og omsorgsområdet.

Eg hadde ei åpen dør for dei frivillige som hadde ynske/trong for å snakke med meg, og det er eit av desse fantastiskaste menneske og vil fortelja om her.

Det er lett for meg å hugsa denne dagen, den middealdrande kvinna som kom inn på kontoret og byrja med, Eg er så trøyt, ja heile tida, enda eg aldri har vore i arbeid. Så fortalte ho om ektemannen, som var død to år tidlegare, og sidan hadde ho alltid vore trøyt og sliten.

Etter som me tale saman så fortalte ho om eit liv med omsorg for gamle menneske og egne born.

I tillegg til å taka vare på egne born så hadde

ho fyrst stelt sine egne foreldre då dei blei gamle, og ho hadde stelt dei heime då dei døde. Sidan hadde ho stelt ektemannen sine foreldre, og teke vare på dei og til dei døde. Sidan hadde ho stelt mannen til han døde.

Denne kvinna hadde hatt omsorg for egne born og pleia fem deydande menneske, men ho hadde aldri vore i arbeid! 24 timars arbeidsdag vart ikkje verdsett! Og dette var eit menneske som stilt frivillig opp for andre på sjukeheimen i tillegg.

Ho var nok ei av mange som hadde lært å ause ut kjærleik og omsorg over andre menneske, og som aldri tenkte på seg sjelv. Og ho følte seg ikkje verdig til å vera sliten, ho som aldri hadde vore i arbeid.

Slike menneske vil me aldri kunna verdsetja hegt nok, dei som kun lever for andre, og aldri for seg sjelv. Men, dei utøver si gjerning i stille, og ventar ingen ros eller merksemd. Difor er det ekstra viktig å når me råkar på dei, at me lyttar til dei og tek det til oss. Desse som aldri har vore i arbeid.

Skal teste ut hostemedisin mot «ny» demenstype

Det måtte et kjendisdødsfall til for å få oppmerksomhet om sykdommen. Men nå forskes det på demens med Lewylegemer i hele verden, også i «lille» Haugesund.

Siri Gulliksen Tømmerbakke / sgt@dagensmedisin.no / Publisert: 2020.06.12

<https://www.dagensmedisin.no/artikler/2020/06/12/skal-teste-ut-hostemedisin-mot-ny-demenstype/>

Foto: Siri Gulliksen Tømmerbakke

DLB: Arvid Rongve, forsker og overlege i psykiatri i Helse Fonna, jobber med å få opp kunnskapen om den aggressive demenssykdommen DLB.

HAUGESUND (Dagens Medisin): Hvert år får rundt 1500 nordmenn demens med Lewylegemer, eller Lewybody-demens (DLB), som sykdommen også omtales som.

Det er en nyere diagnose enn for eksempel Alzheimers sykdom, og de første offisielle diagnosekriteriene for DLB kom først på 90-tallet. I Helse Fonna sitter et forskerteam med spisskompetanse på sykdommen. Til høsten håper de å være i gang med en fase 2a-studie for å teste ut en gammel hostemedisin mot sykdommen.

– For å få diagnosen DLB må man ha demens, som betyr at man ikke lenger kan fungere selvstendig. Kjernesymptomene er typiske synshallusinasjoner og parkinsonslignende symptomer. Pasienter med DLB kan én dag være helt forvirret, og den neste helt klar. Det siste er en søvnforstyrrelse der man ikke klarer å ligge i ro i drømmesøvnfasen, men i stedet utagerer drømmene, beveger på ben og armer og «kjemper mot fiender» i drømme, noe som ofte går ut over sengepartneren, forklarer forsker og overlege i psykiatri Arvid Rongve i Helse Fonna til Dagens Medisin.

I det siste er det også kommet inn noen biomarkører i diagnosekriteriene.

To av ti demenspasienter har DLB

Rongve har forsket på DLB i en årrekke og var blant annet med på å starte opp den store demensstudien på Vestlandet i 2005.

Dette er DLB

- Lewybody-demens (DLB) er en demenstype som gir parkinsonlignende symptomer.
- Personen får ofte synsforstyrrelser og hallusinasjoner.

- Man regner med at opptil 20 prosent av dem som får demens, har denne typen.
- Snittalder for diagnose er 75 år.
- Det fins ingen godkjent medisin som bedrer eller kurerer DLB.
- DLB er en mer aggressiv demenssykdom enn Alzheimers.
- Også overlevelsen for DLB-pasienter er betydelig kortere enn hos Alzheimers-pasienter.

– I studien vi publiserte i 2008, fant vi at hvis man bruker diagnosekriteriene aktivt, spør pårørende om deres observasjoner, kartlegger atferdsforstyrrelser og tar med biomarkører som DaTSCAN, fyller hele 20 prosent av dem som henvises til spesialisthelsetjenesten med demens, diagnosekriteriene for DLB. Det gjør dette til den nest hyppigste demenssykdommen i spesialisthelsetjenesten, nest etter Alzheimers sykdom.

Likevel er det et problem at personer med disse symptomene ofte henvises til ulike spesialister; til psykiater for hallusinasjoner, angst og depresjon, til nevrolog for parkinsonssymptomer eller søvnforstyrrelser eller geriater fordi de ofte faller og er forvirret.

Foto: Siri Gulliksen Tømmerbakke

– Derfor er trolig mørketallene store. Og vi prøver, og har prøvd i flere år, å spre kunnskapen om denne sykdommen ut til fagmiljøene i første- og andrelinjetjenesten samt til pasienter og deres pårørende.

Kjendisdødsfall ble vendepunkt

Ordentlig oppmerksomhet om sykdommen ble det imidlertid ikke før den verdenskjente skuespilleren Robin Williams tok sitt eget liv i 2014. Filmen «Come inside my mind» dokumenterer skuespillerens lange karriere som komiker og skuespiller, og i tillegg hans siste dager. Williams led av Lewybody-demens, men fikk ikke diagnosen før etter sin død, og det var de ødeleggende konsekvensene av sykdommen som gjorde at han valgte å avslutte livet.

Enken Susan Schneider har brukt de siste fem årene til å promotere diagnosen for bevilgende myndigheter i USA, noe som har gjort at DLB nå er definert som et prioritert forskningsområde der de neste ti årene.

Vi prøver, og har prøvd i flere år, å spre kunnskapen om denne sykdommen ut til fagmiljøene, samt til pasienter og deres pårørende.

Arvid Rognve, forsker og overlege i psykiatri

– Det har nok påvirket oss her til lands også, og medvirket til et større fokus og mere penger til studier på denne diagnosen, sier han.

Tester ut hostemedisin

Rongve er også involvert i NorCog- og DDI-studiene, og ledet den europeiske helgen om assosiasjonsstudien (GWAS) ved DLB som ble publisert i fjor. Nå har han akkurat fått 20 millioner kroner til «ANeED»-studien, en klinisk intervensjonsstudie ved mild DLB. Også de med forstadier til DLB kan bli inkludert i studien.

– Vi vil prøve å finne ut om legemiddelet ambroxol, en gammel slimløsende hostemedisin som har vært på markedet i store deler av Europa i snart 40 år, kan ha effekt, forteller han.

Hypotesen om at akkurat denne medisinen kan ha effekt, kommer fra resultater fra de tidligere genetiske studiene Rongve har gjort på pasienter med Lewybody-demens. Der identifiserte forskergruppen to gener som har forbindelse med Lewybody-demens. Det mest kjente er Alzheimer-genet APOE, som også er et risikogen for DLB, det andre er Parkinson-genet GBA.

– Det viste seg at dette stoffet ambroxol har effekt på GBA, eller det enzymet som dette genet koder for. Det ser ut som det øker eller bedre funksjonen til enzymet og kan bremse opphopning av α -synuclein som hopper seg opp i hjernen hos pasienter med Parkinsons sykdom eller Lewybody-demens, forklarer han, og viser til at det nylig er publisert en studie på effekt av ambroxol hos pasienter med Parkinsons sykdom.

– Samtidig pågår det en studie i Canada med Parkinsons sykdom med demens og ambroxol. Det er også bakgrunnen for at vi ønsker å teste

ut dette på personer med DLB, som jo er i samme sykdomskategori.

Landsomfattende studie

172 pasienter fra 11 alderspsykiatriske, nevrologiske og geriatrike poliklinikker i alle helseregioner skal inkluderes i ANeED-studien. Den ene pasientgruppa vil få placebo den andre gruppa vil få ambroxol.

– Vi vet lite om hva vi eventuelt finner. I Parkinsons-studien viste det seg at pasientene fikk mindre symptomer på Parkinsons sykdom med mindre skjelvinger og stivhet. Men vi skal måle både kognisjon, funksjon, parkinsonssymptomer, psykiske- og atferdsmessige symptomer og i tillegg gjøre biomarkørstudier, forklarer han.

172 pasienter fra alle helseregioner skal inkluderes i ANeED-studien, som ledes fra Haugesund sjukehus i Helse Fonna.

Pasientene vil få behandling i 18 måneder. Deretter vil alle få tilbud om videre behandling med ambroxol i 12 måneder.

Vil ha felles plattform for demensstudier

Et annet mål med denne studien er å etablere en felles, nasjonal plattform for kliniske intervensjonsstudier ved kognitiv svikt og demens i Norge.

– Hvis man i dag går inn på helsenorge.no og søker på demens, kommer det opp én studie på et preparat (Medox) som inneholder et konsentrat av blåbær og solbær som personer med kognitiv svikt kan melde seg til i Stavanger og Oslo.

– Har du kreft, er det mange ulike studier du kan melde deg på. Men om du har demens, er det i dag i praksis ingen studier å melde seg til de fleste steder i landet, sier han og oppsummerer:

– Vi trenger nå at det etableres en plattform som kan kjøre mange kliniske intervensjonsstudier på demens, og vi håper nå at vi kan etablere dette for fremtidige studier for de vanlige demenstypene i alle helseregioner slik at man om noen år har valgmuligheter som pasient også om man lever med kognitiv svikt og demens. Vi ønsker i neste omgang at noen av preparatene som testes på plattformen, kan gå videre til godkjenning for vanlig klinisk bruk hos pasienter med demens.

Kan avdekke alzheimer 20 år før symptomene kommer

Forskere har funnet en ny metode for å diagnostisere alzheimer. Det er et veldig stort fremskritt, ifølge norsk ekspert.

Foto: Huy Mach, AP / Journalist: Simen Hunding Strømme | Publisert 01.08.20

<https://www.nrk.no/urix/kan-avdekke-alzheimer-20-ar-for-symptomene-kommer-1.15104725>

NYE STUDIER: Forsker Nicolas Barthelemy jobber med en ny metode for diagnostisering av Alzheimers sykdom i laboratorium i Missouri, USA.

I HJERNEN: Alzheimers sykdom oppstår ved forandringer i hjernen. Proteinet betaamyloid danner senile plakk (vist i brunt) og proteinet tau floker seg (vist i blått).

Foto: National Institute On Aging, nih.

Nye studier har funnet en ny metode for å gi pasienter alzheimerdiagnose. Det fører forskningen nærmere i jakten etter en kur.

Studiene ble lagt frem på en internasjonal konferanse i Chicago tirsdag denne uken. Det er forskergrupper fra Sverige og USA som står bak.

Fakta om Alzheimers sykdom

- Alzheimers sykdom er den vanligste formen for demens. Sykdommen fører til skader og tap av hjerneceller, og utvikler seg som regel over mange år.
- De første symptomene på alzheimer er vanligvis problemer med hukommelse, språk og evne til å orientere seg.
- Både yngre og eldre kan få Alzheimers sykdom, men det er mest vanlig hos eldre. Om lag 60 prosent av alle med demens har Alzheimers sykdom.
- Forandringer i blodårer og blodsirkulasjon til hjernen kan gi økt risiko for Alzheimers sykdom. Årsakene er de samme som gir økt risiko for hjerte- og karsykdommer: høyt blodtrykk, røyking, diabetes, høyt kolesterolnivå i blodet og overvekt. Men det er også mulig å få alzheimer til tross for sunne levevaner.
- Alzheimers sykdom er en følge av skadelige endringer i hjernen. Det kan være biokjemiske forandringer, proteinavleiringer,

eller celleforandringer som fører til nervecelledød. Forskning har gitt oss en del svar på hvorfor dette skjer. Blant annet vet vi at det er flere faktorer som virker sammen, og som fører til at sykdommen utvikler seg.

(Kilde: Nasjonalforeningen for folkehelsen)

Måler proteinet tau

Alzheimer er den vanligste formen for demens. Den oppstår blant annet av det såkalte tau-proteinet floker seg i hjernen.

For å stille en sikker diagnose kan man måle nivået av dette proteinet. Dette har lenge vært gjort gjennom undersøkelse av ryggmargen.

Skanning av hjernen har vært en annen utbredt metode.

Ved å gjøre slike målinger er det mulig å oppdage endringer i hjernen så lenge som 20 år før en pasient får symptomer på sykdommen.

Disse metodene er likevel svært dyre og kompliserte.

Blodprøve

Forskere har nå funnet ut at det er mulig å måle nivået av tau med en enkel blodprøve.

Foto: Svein G Lunde

FREMSKRITT: Psykiater Dag Årslund forsker på demens i Norge. Han sier de nye funnene er et stort fremskritt i forskningen.

Foto: Huy Mach/AP

NY FORSKNING: Nye studier ble lagt frem i Chicago i USA denne uken. Forskere har funnet ut en metode for å diagnostiseres alzheimer gjennom en blodprøve.

– Det er et veldig stort fremskritt, sier psykiater Dag Årslund ved Stavanger universitetssjukehus og King's College London. Han er blant landets fremste eksperter på alzheimer.

Årslund forklarer at den nye metoden gjør det enklere og billigere å stille en sikker diagnose. Den gjør at man også kan teste raskere og bredere i befolkningen.

Metoden gjør det også enklere å skille alzheimer fra andre demensdiagnoser, ifølge en pressemelding.

Kan bli tatt i bruk innen få år

Metoden er fremdeles kun i laboratoriet, og det trengs mer forskning for at den kan bli tatt i bruk. Flere internasjonale eksperter er positive til de nye funnene.

– Dette er veldig interessant og ikke hva vi hadde forutsett for fem år siden, sier John Hardy, professor i nevrovitenskap ved UCL.

Årslund sier at forskningen er robust. Han tror blodprøving kan bli tatt i bruk på pasienter innen et par år. Han forteller at metoden vil være bedre for både pasienter og helsepersonell.

I dag må medisinske undersøkelser gjøres av spesialister. Med den aktuelle metoden kan man ta en blodprøve hos fastlegen. Prøven kan deretter bli analysert i et laboratorium.

– Fastlegen kan gjøre mer for å stille diagnose. Så kan man henvise videre til spesialister ved behov, sier Årslund.

Norsk forskning

70.000 nordmenn lider av demens, ifølge tall fra 2019. Av disse er rundt 60 prosent alzheimerpasienter.

I februar 2019 hevdet en gruppe norske forskere å nærme seg et gjennombrudd i kampen mot alzheimer.

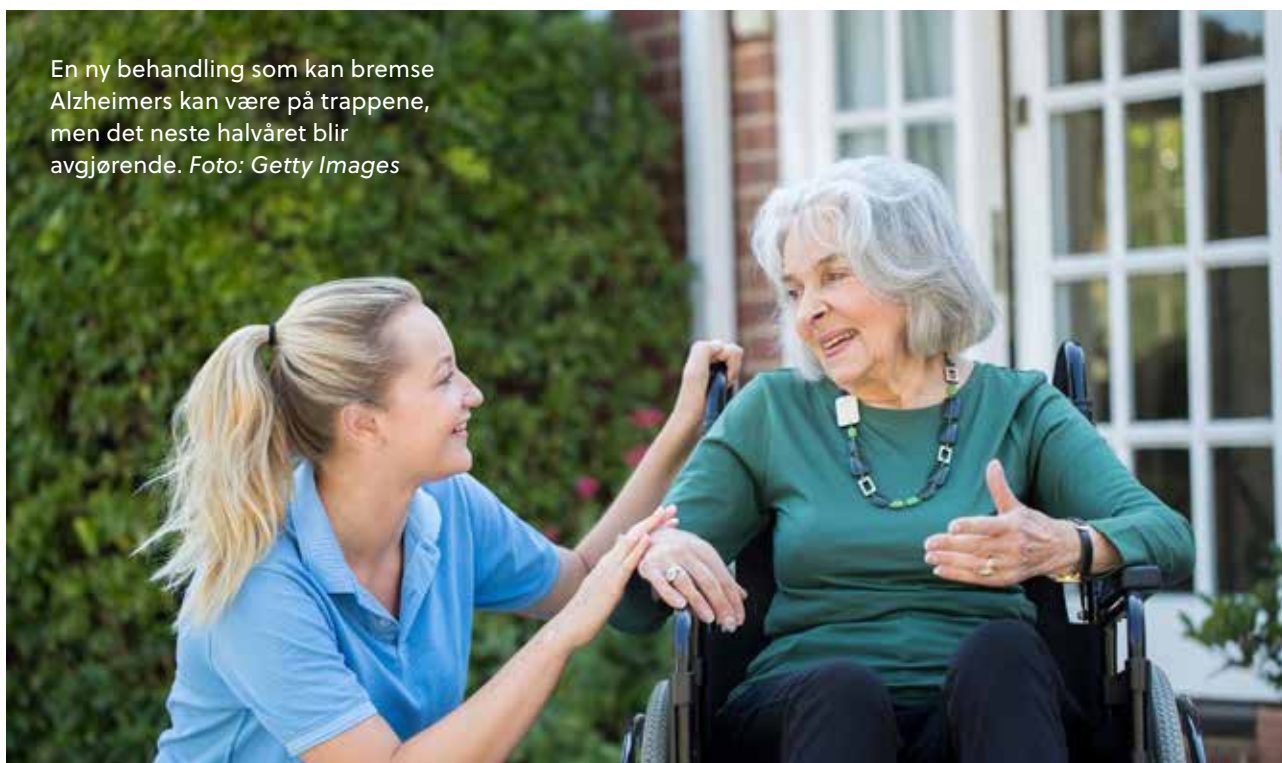
Selskap venter på godkjenning av revolusjonerende Alzheimers-behandling: – Kan være et dramatisk gjennombrudd

Kan være gode nyheter for pasienter i en tidlig fase av Alzheimers sykdom.

Rikke Monsen / Publisert 10.08.20

<https://www.nettavisen.no/livsstil/selskap-venter-pa-godkjenning-av-revolusjonerende-alzheimers-behandling-kan-vare-et-dramatisk-gjennombrudd/s/12-95-3424003522>

En ny behandling som kan bremse Alzheimers kan være på trappene, men det neste halvåret blir avgjørende. Foto: Getty Images

Det sveitsiske selskapet Biogen har sendt ut en pressemelding om et mulig gjennombrudd for Alzheimers-behandling.

Det er legemiddelet 'aducanumab' som Biogen har søkt de amerikanske legemiddelmyndighetene, også kalt FDA, om lisens for.

Legemiddelet skal kunne bidra til at man bremser sykdomsutviklingen for Alzheimers sykdom i tidlige faser.

– Det vil gjøre at man lenger kan bevare funksjoner som hukommelse og andre praktiske funksjoner som gjør at man klarer å leve et uavhengig liv, som å gå i banken, eller bruke pc, forklarer Dag Aarsland.

Han er professor ved King's College London og overlege og forskningsleder på SESAM (Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling).

Holdt på å bli skrotet

Likevel har det vært en trøblete vei til mål, og det er nettopp vi nå venter i spenning.

Bakgrunnen er at selskapet ikke har gjennomført en fullstendig studie etter opprinnelig protokoll, som vil si den planen som var lagt opp ved studiestart.

– Dette var et prosjekt hvor man med et nytt type medikament behandlet pasienter med begynnende Alzheimers sykdom i litt ulike faser. Etter hvert som man ble trygg på medisinen, har man rett og slett justert på behandlingen og begynt med en ny gruppe med en mer intensiv behandling, forteller Tormod Fladby, professor i nevrologi ved Universitetet i Oslo

og leder for nevroklinikken ved Akershus universitetssykehus.

Da de første resultatene ikke viste noen umiddelbar effekt, ble det bestemt at utprøvingen skulle stanses. En avgjørelse som skapte stor skuffelse blant forskere verden over.

Snudd på hodet

I etterkant ble likevel hele prosjektet analysert, både de som hadde fått ny behandling og de som hadde blitt behandlet i første runde. Det sørget for å snu hele prosjektet på hodet – igjen.

– Da kom det frem ganske tydelige, signifikante og positive resultater for pasientene som var blitt behandlet med et mer oppdatert regime. Når man så på de av pasientene i den første serien som hadde fått den mer intensive behandlingen, hadde de også fått de samme positive resultatene, forteller Tormod Fladby.

Han mener det er uheldig når slike forskningsprosjekter stanses underveis før fullt datasett er samlet inn, men forklarer det med at det ofte er svært kostbare studier og at selskapene bak naturlig nok krever klokkeklare resultater for å fortsette.

– Vil gå gjennom dette med lys og lykker

Nå har resultatene, nærmest mot alle odds, gjort at man øyner håp om at dette er et stort gjennombrudd.

Likevel må man vente med jubelen, for ettersom forskningen har blitt justert underveis, har de amerikanske myndighetene en jobb å gjøre.

– FDA vil gå gjennom data grundig og med et kritisk blikk, og derfor kunne si i hvilken grad disse dataene som de har fått oversendt, holder

og har positiv effekt, forteller Aarsland og legger til:

– Historikken her har medført en viss diskusjon i miljøene, så noen er skeptiske, men jeg tror stort sett de aller fleste håper at dette skal bli godkjent.

– Om dette godkjennes, er det et dramatisk gjennombrudd

Om behandlingen nå skulle bli godkjent, er dette noe man har ventet på i lang tid.

– Det er veldig lovende nyheter. Vi er langt fra en kur, så det betyr ikke at problemet er løst, men om dette godkjennes, er det et dramatisk gjennombrudd, så sånn sett er det fantastisk, sier Aarsland og fortsetter:

– Det har aldri tidligere vært medisiner som bremser sykdomsutviklingen for Alzheimers, så dette er en veldig stor nyhet sammenlignet med de behandlingsmulighetene vi har hatt til nå og hvordan det har vært, sier Dag Aarsland.

Hittil har behandlingen av Alzheimers vært på symptom-nivå, men man har aldri hatt noen behandling som kan bremse sykdommen.

– Det er dette vi har ønsket oss. Det vil være fantastisk for pasientene først og fremst, for oss som behandlere og samfunnet som helhet, men det er fortsatt usikkerhet, gitt forløpet her, så de må stå på og forsøke å komme i mål, sier Tormod.

– Blir sikkert ikke billig

Verken Fladby eller Aarsland tror det vil ta lang tid før behandlingen vil være tilgjengelig i Norge, om den skulle bli godkjent i mars

2021, som er tidsfristen FDA har satt for hurtigbehandlingen av søknaden.

– Om det blir godkjent, vil jeg tro det ikke vil ta lang tid før den blir tilgjengelig i Norge. Dette er en kostnadskreven behandling som gis intravenøst en gang i måneden og egner seg ikke for alle, forteller Aarsland.

– FDA pleier ikke å ta noen snarveier, så gitt at de ikke må skyve på fristen, så bør det ikke være noen lang forsinkelse før man kan se denne behandlingen i Norge, tror Fladby.

Gir fremtidshåp

Han mener dette gir fremtidshåp som kan føre til at man endelig kan føye Alzheimers sykdom til rekken av nevrologiske sykdommer som kan behandles.

– Selv om dette ikke er vist å kunne reversere eller stoppe sykdommen, så er vi da kanskje på sporet etter noe som kan være ennå mer effektivt ved videreutvikling, sier Fladby.

Aksjen skjøt fart

Da pressemeldingen kom før helgen, skjøt Biogens aksjer fart med 9 prosent økning. Om legemiddelet blir godkjent, kan det bety milliardgevinst for selskapet Biogen og det japanske selskapet Eisai. Analytikere mener disse potensielt kan tjene 27 milliarder i året få år etter at en godkjenning er på plass.

– Et viktig steg på veien mot å potensielt ha en behandling som meningsfylt vil endre retningen av Alzheimers sykdom, sier Biogens administrerende direktør, Michel Vounatsos i pressemeldingen.

Nsf Lokalen Rogaland nr 2/2020

Athena hjørnet, 02.10.2020

Athena-hjørnet

Athena er SESAMS helsefaglige forskningsgruppe og ble etablert i 2014, for å fokusere på skrive- og refleksjonsarbeid innen helsefaglig forskning.

Banebrytende nettbasert forskningsstudie:

PROTECT NORGE UTFORSKER ROLLEN TIL GENER, LIVSSTIL OG HELSE I DEN ALDRENDE HJERNEN

Nå starter en omfattende forskningsstudie som skal finne ut av hvordan hjernen vår utvikler seg etter hvert som vi blir eldre – hvor studiedeltakerne bidrar hjemmefra.

TEKST: JON ARILD AAKRE OG ANE HAUGLAND. FOTO: MARIUS HARLEM

Fra Storbritannia til Norge

Denne studien heter PROTECT Norge og baserer seg på en internettbasert forskningsplattform utviklet av King's College London og University of Exeter. I den britiske versjonen av studien har allerede 30 000 registrert seg. Nå står Norge for tur.

Det er Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling - SESAM ved Stavanger universitetssjukehus som står bak forskningsprosjektet PROTECT Norge. Studien skal rekruttere 2500 deltakere over 50 år, som er bosatt i Norge, og ikke har en demensdiagnose. I tillegg må deltakerne ha tilgang til en PC eller et nettbrett med internett.

- Hjernen holder fremdeles mange hemmeligheter for oss. Ingen vet sikkert hvorfor noen får en demensdiagnose og andre ikke. Men det vi vet er at opptil 100 000 personer lever med demens i Norge i dag. Dette tallet doubles fram mot 2050. Derfor trenger vi mer kunnskap om hjernen, sier Professor Ingelin Testad, senterleder ved SESAM og prosjektleder i PROTECT Norge.

Kunnskap som kan bedre forebygging og behandling av demens

All datainnsamling i PROTECT Norge vil foregå via studienettsiden som deltakerne logger seg inn i med brukernavn og passord. Deltakerne blir fulgt opp over fem år og blir bedt om å årlige tester som kartlegger hjernens utvikling over tid.

Denne informasjonen kobles sammen med blant annet demografi, livsstil, fysisk og mental helsehistorikk og medisinerbruk.

Ved å ta del i PROTECT Norge vil deltakerne også få mulighet til å delta i mindre delstudier, hvor en for eksempel skal løse oppgaver eller logge aktivitetsnivå. En av delstudiene vil også se nærmere på

koblingen mellom søvn og kognitiv svikt. En annen ser på mulige virkninger på den mentale helsen og isolasjon under Covid-19-pandemien.

- Å være med i studien er viktig for samfunnet og fellesskapet, fordi det hjelper forskere med å forstå hvilke faktorer som påvirker at hjernefunksjon svekkes forskjellig

Nsf Lokalen Rogaland nr 2/2020

Athena hjørnet, 02.10.2020

fra individ til individ. Dette vil på sikt kunne hjelpe forskere å forstå hvorfor noen utvikler demens mens andre ikke, og gjøre dem i stand til å gjøre behandlingen og forebyggingen av demens enda bedre, fortsetter Testad.

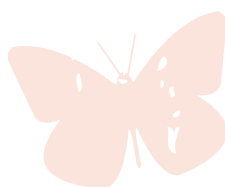
Hjernetrim holder hjernen skarp

PROTECT-studien i Storbritannia har allerede gitt viktige resultater. Tidligere forskning har vist en sammenheng mellom hørseltap og reduksjon i hjernefunksjon – noe som øker risikoen for å utvikle demens. Ny data fra Storbritannia tyder på at personer som hører dårlig, kan redusere risikoen ved å bruke hørselshjelpemidler.

- I tillegg har noen deltakere gått gjennom et opplegg med intensiv hjernetrimspilling. Det viser seg at disse personene bedrer både de kognitive og funksjonelle evnene sine, sier Testad.

Ved å ta del PROTECT Norge får deltakerne fri tilgang til disse hjernetrimspillene og kan da holde hjernen i gang og samtidig bidra til viktig hjerneforskning.

Du kan lese mer om PROTECT Norge på www.sus.no/sesam

▲ Fra venstre: Ane Haugland, prosjekt-koordinator i WiseAge, Professor Ingelin Testad, senterleder ved SESAM og prosjektleder i PROTECT Norge, Dag Aarsland, forskningsleder ved SESAM, Martha Therese Gjesten, forskningskoordinator ved SESAM og Jon Arild Aakre, PhD stipendiat.

FAKTA:

- Forskningsprosjektet PROTECT Norge skal finne ut mer om hvordan hjernen eldes, og dermed bidra til å løse demensgåten.
- Den nettbaserte forskningsplattform er utviklet av King's College London og University of Exeter i Storbritannia. Der deltar allerede nesten 30 000 deltakere. Det er også ventet at PROTECT startes opp i USA og Hong Kong.
- Personer over 50 år (uten demensdiagnose) kan delta i nettstudien på PC hjemmefra.
- PROTECT Norge ledes av SESAM i Stavanger. Prosjektgruppen i PROTECT Norge består av Ingelin Testad, senterleder ved SESAM og prosjektleder i PROTECT Norge, forskningsleder ved SESAM, Dag Aarsland, forskningskoordinator, Martha Therese Gjesten og PhD-stipendiat Jon Arild Aakre, Ane Haugland prosjektkoordinator WiseAge, Nina Ailin Mæland, forskningsmedarbeider, Mona Halvorsen, forskningsmedarbeider og Helen Guthormsen Wigestrand, forskningsmedarbeider.
- Du kan lese mer om PROTECT Norge på www.sus.no/sesam

Leirgauken:

«Din hjerne er unik – del den med oss» / av SESAM / September 2020, nr 3.

Din hjerne er unik – del den med oss

SESAM – Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling ved Stavanger universitetssjukehus – starter en omfattende forskningsstudie på hvordan hjernen utvikler seg når den eldes. Nå ønsker de deltakere!

Forskningsprosjektet heter PROTECT Norge og baserer seg på en nettbasert forskningsplattform kalt PROTECT, utviklet av Kings College London og Exeter University i Storbritannia hvor det allerede er over 25 000 deltakere. PROTECT Norge ledes av SESAM i Stavanger. Det er også ventet at PROTECT startes opp i USA og Hong Kong.

PROTECT handler om å beskytte oss i alderdommen

Hjernen holder fremdeles mange hemmeligheter for oss. Blant annet hvorfor og hvordan demens oppstår. Har hjernetrim positivt effekt? Mange svar står ubesvarte, derfor er det viktig at flest mulig blir med i forskningsprosjektet.

Det er lett å delta

Det er faktisk moro, interessant og lærerikt å delta i PROTECT. Dessuten er det viktig for fellesskapet. For å være med må man være over 50 år og bosatt i Norge – og man må ikke ha en demens diagnose. Dette er en nettbasert studie, og deltakere må ha et nettbrett eller en datamaskin med tilgang til internett.

Målinger over 5 år

Årlige tester kartlegger hjernens utvikling over tid. Denne informasjonen kobles sammen med data om blant annet livsstil og genetikk for å avdekke årsaker og virkninger.

Én hovedstudie – en rekke understudier

Dersom man blir med i hovedstudien, innebærer det å svare på noen spørsmål en gang i året. Samtidig er det mulig å delta i en rekke understudier hvor man kan løse oppgaver eller logge aktivitetsnivå etc.

Leirgauken:

«Din hjerne er unik – del den med oss» / av SESAM / September 2020, nr 3.

En av delstudiene vil se nærmere på koblingen mellom søvnkvalitet og kognitiv svikt. En annen studie ser på mulige virkninger isolasjon under Covid19-pandemien kan ha hatt på folks mentale helse. Målet er å få kunnskap for å møte tilsvarende utfordringer på en bedre måte i framtiden.

En fantastisk mulighet til å bidra

Det er ikke ofte vi alle kan ta del i banebrytende norsk forskning ved å «logge på» hjemmefra! Ved å delta i PROTECT-studien kan vi hjelpe forskere til å få kunnskap som bidrar til enda bedre behandling og forebygging av demens.

Du kan lese mer om PROTECT-studien her: www.sus.no/sesam eller du kan melde deg på her: www.protect-norge.no

Prosjektgruppen i PROTECT Norge.

Fra venstre: Ane Haugland, prosjektkoordinator WiseAge, Ingelin Testad, senterleder og prosjektleder i PROTECT Norge, Dag Aarsland, forskningsleder, Martha Therese Gjestsen, forskningskoordinator, Jon Arild Aakre, PhD stipendiat.

Psykisk helsevern: Disse tre legene fikk forskningspriser

Torgeir Gilje Lid, Miguel Germán Borda og Audun Osland Vik-Mo ble tildelt årets forskningspriser innen psykisk helsevern ved Stavanger universitetssjukehus.

Stavanger Aftenblad, Psykisk helsevern / Publisert: 01.10.2020 / Journalist Hanne Undem
https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/JJ1kAR/psykisk-helsevern-disse-tre-legene-fikk-forskningspriser?fbclid=IwAR0myF0UpsboAwvogU10e9NQ290O63s3t3LL_XQI0a4i80BwIPxWuOuBZuA

– Å få denne prisen er veldig stas. Jeg er glad for å jobbe i et system som legger stor vekt på formidling av både forskning, erfaringer og fagutvikling, sier Gilje Lid.

Han er overlege og forskningsleder ved Regionalt kompetansesenter for rusmiddelforskning, og ble årets formidler under psykisk helseverns forskningsdag.

I tillegg fikk Miguel Germán Borda, lege og stipendiat ved Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling (SESAM) og Audun Osland Vik-Mo, avdelingsoverlege ved alderpsykiatrisk sengepost B1, priser for to forskningsartikler om demens med Lewy-legemer:

Neuropsychiatric Symptoms and Functional Decline in Alzheimer's Disease and Lewy Body Dementia.

The individual course of neuropsychiatric symptoms in people with Alzheimer's and Lewy body dementia: 12-year longitudinal cohort study.

Etterspurt formidler

Deler av begrunnelsen lød: «Torgeir er en etterspurt formidler innenfor temaet alkohol og helse, og han er aktiv i media både nasjonalt og lokalt. Torgeir er særlig flink til å formidle komplekse prosesser, slik at det blir forståelig for alle. Han innbyr til etisk refleksjon rundt at pasienten skal være en aktiv deltager i egne endringsprosesser.»

Gilje Lid er med i alkovettorganisasjonen Av-og-til sine videoer. Der snakker han om at besteforeldregenerasjonen drikker mer, og hvilke snikende effekter høyt alkoholforbruk over tid kan ha.

Foto: Gro Christensen Peck, Helse Stavanger

Fornøyde prisvinnere etter utdeling av årets forskningspriser innen psykisk helsevern. Fra venstre står Torgeir Gilje Lid, Miguel Germán Borda og Audun Osland Vik-Mo.

Jærbladet, publisert 29.10.2020,

<https://www.jbl.no/fikk-pris-en-av-verdens-fremste-demenseksperter-heter-dag-arsland-og-er-fra-bryne/s/5-103-545710>

Fikk pris: En av verdens fremste demenseksperter heter Dag Årslund og er fra Bryne

Dag Årslunds arbeid innenfor demens vekker oppmerksomhet internasjonalt.

Publisert: 29.10.2020

Jærbladet, publisert 29.10.2020,

<https://www.jbl.no/trebarnsmor-ragnhild-38-fra-bryne-har-brukt-de-siste-atte-arene-pa-verket-i-dag-skal-det-forsvares/s/5-103-543999>

Trebarnsmor Ragnhild (38) fra Bryne har brukt de siste åtte årene på verket – i dag skal det forsvares

Fredag skal Ragnhild Djonne Østerhus fra Bryne disputere sin doktorgrad ved Universitetet i Bergen. I avhandlingen har hun fokus på medikasjon og prognoser hos personer med demens.

Publisert: 29.10.2020

Smartcarecluster, publisert 10.11.2020,

<https://www.smartcarecluster.no/prosjekter/robocare>

Prosjektnavn: RoboCare

Formål: Å undersøke hvordan det digitale hjelpemiddelet Berntsen kan bidra til å opprettholde kontakten mellom beboere på sykehjem og deres pårørende.

Varighet: juni 2020 -

Finansiering: DAM-stiftelsen

Prosjektgruppe: SESAM, NSCL, Tasta sykehjem og Innocom

RoboCare

RoboCare - tester hvordan teknologi kan redusere sosial isolasjon på sykehjem

Målet med prosjektet er å undersøke om en digital plattform kan redusere sosial isolasjon og øke livskvaliteten til beboere på sykehjem.

Digitale hjelpemidler til sosial kontakt med pårørende er spesielt viktig og aktuelt under covid-pandemien. Det settes inn strenge besøksrestriksjoner for å ivareta smittevern på sykehjemmene. Første del av dette prosjektet ble gjennomført sommeren 2020. Roboten Berntsen ble benyttet som digitalt hjelpemiddel til kontakt mellom beboerne på sykehjemmet og deres pårørende.

– Prosjektet vi gjennomførte i sommer, var på en skjermet avdeling. Nå har vi startet opp på en korttidsavdeling, opplyser Karoline Blikra Mogleiv.

Hun jobber for Norwegian Smart Care Lab(NSCL). Laben har hatt ansvar for det tekniske og opplæring av både brukeren, pårørende og ansatte.

– Det har vært kjekt og lærerikt å jobbe sammen med superbrukerne på sykehjemmet, som har tatt et ekstra ansvar for å følge opp de som skal bruke Berntsen Beinlaus. De pårørende har vært engasjerte og pådrivere for å få gjennomført på en god måte. Sist, men ikke minst må brukerne trekkes frem som har sagt seg villige til å være med og teste ut ny teknologi, sier Mogleiv om prosjektet.

OPPLÆRING: Norwegian Smart Care Lab har hatt ansvar for det tekniske og opplæring av både brukeren, pårørende og ansatte. Her fra oppstart av prosjektet i juni.

«Det er første gang Berntsen blir tatt i bruk på en avdeling hvor pasientene har kognitiv svikt, noe som har gitt oss innsikt og erfaringer med en ny brukergruppe.»

Karoline Blikra Mogleiv, NSCL

Hun synes det er veldig verdifullt å få informasjon om hvordan hjelpemidler som Berntsen kan anvendes i en unntakstilstand og hvilken verdi det gir brukeren, pårørende og ansatte.

Sosial kontakt med teknologi

DAM-stiftelsen har finansiert prosjektet som hadde oppstart i juni 2020. Prosjektet har bakgrunn i den pågående koronasituasjonen og besøksrestriksjonene som er innført med hensyn til smittevern på sykehjem. Disse tiltakene får spesielt konsekvenser for eldre på sykehjem. Noen beboere mangler evner

til å ta i bruk teknologi som kan bistå dem i å opprettholde kontakt med sine nærmeste. Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan det digitale hjelpemiddelet Berntsen kan bidra til å opprettholde kontakten mellom beboere på sykehjem og deres pårørende.

Gjennom bruk av dette digitale hjelpemidlet undersøkes det hvilke opplevelser og utfordringer det gir både de ansatte, pårørende og ikke minst beboeren selv.

– Vi ser på hvordan verktøyet tas i bruk, hvilke opplevelser det gir og om det kan bidra til

bedre og hyppigere kontakt mellom pasienten og dens nærmeste. Det er også første gang Berntsen blir tatt i bruk på en avdeling hvor brukeren har kognitiv svikt, noe som har gitt oss innsikt og erfaringer med en ny brukergruppe, opplyser Blikra Mogleiv.

Ettersom prosjektet ble gjennomført på en skjermet avdeling med pasienter som har kognitiv svikt, krevde det at de ansatte var aktive deltakere og veiledet pasientene i bruk av kommunikasjonsroboten.

Planleggingsfasen gikk over 2 måneder, hvor prosjektgruppen besto av NSCL, Tasta sykehjem, Innocom og forskere fra SESAM.

– Det er gjort lite forskning på dette feltet. Derfor er det viktig å få kunnskap om hvordan Berntsen fungerer på sykehjem og hvilke beboere som kan ha nytte av tilbudet. Det er også veldig viktig å forstå hva som skal til for å kunne ta i bruk teknologi på sykehjem slik at det er til nytte for både beboere, personal og pårørende, sier Ingelin Testad, professor og senterleder ved SESAM.

Struktur med Berntsen

– Så langt har det vært helt fantastisk å ha Karoline fra Lab som min høyre hånd i Stavanger, sier Hege Eiklid, daglig leder i Innocom. Det er Innocom som står bak Berntsen.

Restriksjoner og anbefalinger knyttet til smittevern under den pågående pandemien har begrenset muligheten hennes til å reise. Dermed har god kontakt og samarbeid med NSCL vært avgjørende for gjennomføringen av prosjektet.

– Jeg ser at det er viktig å kunne være fysisk til stede under implementering til justering av

små tekniske ting. Ofte kan det være snakk om utfordringer som ikke har med roboten å gjøre for eksempel nettilgang. Dersom det tekniske rundt oppsettet ikke fungerer optimalt, vil de ikke få det rette inntrykket av Berntsen, forteller Eiklid.

Som bedrift er hun alltid redd for at produktet uforskyldt skal få skylda for at det tekniske ikke fungerer.

Når det gjelder endringer i samfunnet grunnet covid-pandemien, ser Eiklid flere fordeler ved egen robot.

– Berntsen kan tilby en totalpakke med kommunikasjon, aktivisering og struktur i hverdagen. I tillegg får jeg mange gode tilbakemeldinger på at roboten er veldig enkel og brukervennlig, forteller hun.

Tanker fra sykehjemmet:

«Denne pasientgruppen blir ofte oversett. Kanskje på grunn av mangel på forståelse ute i befolkningen eller kanskje fordi de blir værende på en skjermet avdeling den siste tiden av sitt liv. De «forsvinner» på en måte fra samfunnet før de dør. Men de har fortsatt behov for kontakt med omverdenen, de trenger å gjøre meningsfulle ting, de trenger å fylle dagene med noe som er interessant, de trenger trøst og oppmuntring. De har fortsatt behov for å bli sett og respektert for den de har vært. Derfor er det så fint at vi skal prøve ut denne kommunikasjonsformen. Da får de et bilde av pårørende mens de snakker med dem, pårørende kan oppmuntre og gi støtte, eller trøst hvis de ser det trengs. Korttidshukommelsen blir også verre og verre, så det er viktig at de opprettholder kontakten med familien sin så de ikke glemmer dem. Nå er det strenge regler for besøk, så det er en fin tid å prøve dette ut,» avdelingsleder ved Tasta sykehjem, Ingebjørg Jordbrekk.

Foto: Jofrid Åsland, NSCC

AKTIVE: De ansatte er aktive deltakere og veileder pasientene i bruk av Berntsen, når pasienter som har kognitiv svikt skal bruke hjelpemidlet.

Foto: Jofrid Åsland, NSCC

POSITIVE: De ansatte ved skjermet avdeling på Tasta sykehjem var svært positive til å teste ut det digitale hjelpemidlet Berntsen.

Nytt fra forskningssjefene

Helse Stavanger

Kjære kolleger!

I Helse Stavanger arrangerte vi Forskningens dag den 23. september og i år med «hjernen» som overordnet tema. Vi hadde godt besøk av tilhørere både fysisk og via videokonferanse.

På Forskningens dag fikk vi bl.a. foredrag om «kognitiv remediering» fra Matteo Cella, Kings College, London via video, og om «hjernehelse og demens» av Dag Årslund fra Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling (SESAM). Våre forskningsgrupper bidro også med foredrag fra egen forskning, og vi fikk belyst utfordringer i både forskning og klinisk praksis i Covid-19-tiden gjennom en plenumsamtale der klinikere og forskere bidro med sine synspunkter. Vinnere av årets artikkel gikk til to forskere fra SESAM. Audun Osland Vik-Mo fikk pris for artikkelen "The individual course of neuropsychiatric symptoms in people with Alzheimer's and Lewy body dementia: 12-year longitudinal cohort study" og Miguel Germán Borda for artikkelen "Neuropsychiatric Symptoms and Functional Decline in Alzheimer's Disease and Lewy Body Dementia". Årets formidler ble Torgeir Gilje Lid fra Regionalt kompetansesenter for rusmiddel-forskning i Helse Vest (KORFOR).

Torgeir Gilje Lid, KORFOR, Miguel Germán Borda, SESAM og Audun Osland Vik-Mo, SESAM. Foto: Gro Christensen Peck

Vi har også hatt flere disputaser i Helse Stavanger i løpet av høsten. Siv Hilde Berg disputerte med avhandlingen "Safe clinical practice for patients hospitalised in mental healthcare during a suicidal crisis." Liss Gøril Anda fra TIPS disputerte med avhandlingen «Cognitive change in psychosis» og Ragnhild Djønnø Østerhus fra SESAM disputerte med avhandlingen "Medication use and Prognosis in People with Alzheimer's Disease and Lewy Body Dementia – hospitalization and mortality".

Det er også sendt inn flere søknader til Helse Vest fra vårt helseforetak som vi venter i spenning med å få tilbakemeldinger på. Det er godt å se at forskningsaktiviteten er stor og at det stadig startes opp ny forskningsaktivitet. I dette nyhetsbrevet kan du bl.a. lese om PROTECT som SESAM nylig lanserte, der en av delstudiene vil se på mulige påvirkninger på psykisk helse og isolasjon under Covid-19 pandemien.

Det går nå fort mot mørkere dager og vi blir bedt om å starte julegavehandelen tidlig i år for å unngå å fylle kjøpesentrene og butikkene med for mange mennesker rundt jul. Kanskje det blir kjøpt ekstra mye gaver på nett i år? Vi har blitt vant til å måtte forholde oss fleksible til planlegging av samlinger både privat og på jobb. Men selv med gode erfaringer på bruk av digital teknologi vil nok de fleste være enige i at julen skal feires fysisk med de nære.

Jon Fauskanger Bjåstad
Forskingssjef
Klinikker for
psykisk helsevern
Helse Stavanger HF

Aktuelle forskningsprosjekt / miljø

Helse Stavanger

Hjernetrim holder hjernen skarp

PROTECT-studien i Storbritannia har allerede gitt viktige resultater. Tidligere forskning har vist en sammenheng mellom hørselstap og reduksjon i hjernefunksjon - noe som øker risikoen for å utvikle demens. Ny data fra Storbritannia tyder på at personer som hører dårlig, kan redusere risikoen ved å bruke hørselshjelpemidler.

- I tillegg har noen deltakere gått gjennom et opplegg med intensiv hjernetrimspilling. Det viser seg at disse personene bedrer både de kognitive og funksjonelle evnene sine, sier Testad.

Ved å ta del PROTECT Norge får deltakerne fri tilgang til disse hjernetrimspillene og kan da holde hjernen i gang og samtidig bidra til viktig hjerneforskning. Du kan lese mer om PROTECT Norge på www.sus.no/sesam

Fakta:

- Forskningsprosjektet PROTECT Norge skal finne ut mer om hvordan hjernen eldes, og dermed bidra til å løse demensgåten.

- Den nettbaserte forskningsplattformen er utviklet av King's College London og University of Exeter i Storbritannia. Der deltar allerede nesten 30 000 deltakere. Det er også ventet at PROTECT startes opp i USA og Hong Kong.

- Personer 50 år og eldre (uten demensdiagnose) kan delta i nettstudien på PC hjemmefra.

- PROTECT Norge ledes av SESAM i Stavanger. Prosjektgruppen i PROTECT Norge består av Ingelin Testad, senterleder ved SESAM og prosjektleder i PROTECT Norge, forskningsleder ved SESAM, Dag Aarsland, forskningskoordinator, Martha Therese Gjesten og PhD-stipendiat Jon Arild Aakre, Ane Haugland prosjektkoordinator WiseAge, Nina Ailin Mæland, forskningsmedarbeider, Mona Halvorsen, forskningsmedarbeider og Helen Guthormsen Wigestrands, forskningsmedarbeider.

Fra venstre: Ane Haugland, prosjektkoordinator i WiseAge, Professor Ingelin Testad, senterleder ved SESAM og prosjektleder i PROTECT Norge, Dag Aarsland, forskningsleder ved SESAM, Martha Therese Gjesten, forskningskoordinator ved SESAM og Jon Arild Aakre, PhD stipendiat.

Aktuelle forskningsprosjekt / miljø

Helse Stavanger

Banebrytende nettbasert forskningsstudie: PROTECT Norge utforsker rollen til gener, livsstil og helse i den aldrende hjernen

Av Jon Arild Aakre og Ane Haugland. Foto: Marius Harlem

SESAM - Regionalt kompetansesenter for eldre-medisin og samhandling ved Stavanger universitetssjukehus - starter en omfattende forskningsstudie som skal finne ut av hvordan hjernen vår utvikler seg etter hvert som vi blir eldre - hvor studiedeltakerne bidrar hjemmefra.

Fra Storbritannia til Norge

Forskningsprosjektet heter PROTECT Norge og baserer seg på en nettbasert forskningsplattform kalt PROTECT, utviklet av King's College London og University of Exeter i Storbritannia, der det allerede er nærmere 30 000 deltakere. PROTECT Norge ledes av SESAM i Stavanger. Det er også ventet at PROTECT startes opp i USA og Hong Kong. PROTECT Norge har som mål å rekruttere 2500 personer, som 50 år og eldre, er bosatt i Norge og ikke har en demensdiagnose. I tillegg må deltakerne ha tilgang til en PC eller et nettbrett med internett.

- Hjernen holder fremdeles mange hemmeligheter for oss. Ingen vet sikkert hvorfor noen får en demensdiagnose og andre ikke. Men det vi vet er at opptil 100 000 personer lever med demens i Norge i dag. Dette tallet dobles fram mot 2050. Derfor trenger vi mer kunnskap om hjernen, sier Professor Ingelin Testad, senterleder ved SESAM og prosjektleder i PROTECT Norge.

Kunnskap som kan bedre forebygging og behandling av demens

All datainnsamling i PROTECT Norge vil foregå via studienettsiden (www.protect-norge.no), der deltakerne registrerer seg, samtykker til deltakelse og videre logger seg inn i med brukernavn og passord. Deltakerne blir fulgt opp over fem år og blir bedt om ta årlige tester som kartlegger hjernens utvikling over tid. Disse dataene kobles sammen med blant annet demografi, livsstil, fysisk og mental helsehistorikk og medisinbruk.

Ved å ta del i PROTECT Norge vil deltakerne også få mulighet til å delta i mindre delstudier, hvor en for eksempel skal løse oppgaver eller logge aktivitetsnivå. En av delstudiene vil også se logge aktivitetsnivå. En av delstudiene vil også se nærmere på koblingen mellom søvn og kognitiv svikt. En annen ser på mulige virkninger på den mentale helsen og isolasjon under Covid-19-pandemien.

- Å være med i studien er viktig for samfunnet og fellesskapet, fordi det hjelper forskere med å forstå hvilke faktorer som påvirker at hjernefunksjon svekkes forskjellig fra individ til individ. Dette vil på sikt kunne hjelpe forskere å forstå hvorfor noen utvikler demens mens andre ikke, og gjøre dem i stand til å gjøre behandlingen og forebyggingen av demens enda bedre, fortsetter Testad.

Fortsetter neste side

Ble positivt overrasket over kvaliteten på forskrivningen

Ragnhild Djønne Østerhus har tatt doktorgrad i legemiddelbruk og prognose ved demenssykdommene Lewybody-demens og Alzheimers sykdom. Hun setter godkjentstempel på legemiddelforskrivningen, med ett unntak.

Dagens medisin / Publisert 18.11.2020 / Siri Gulliksen Tømmerbakke / sgt@dagensmedisin.no
<https://www.dagensmedisin.no/artikler/2020/11/18/ble-positivt-overrasket-over-kvaliteten-pa-forskrivningen/>

Foto: Svein Lunde/SUS

DEMENS:Ragnhild Djønne Østerhus finner, ikke overraskende, at personer med Lewybody-demens har kortere tid til sykehusinnleggelse, flere uplanlagte innleggelse, flere liggedøgn og har kortere levetid enn pasienter med Alzheimers sykdom. Foto: Svein Lunde/SUS

Psykotrope legemidler har ofte liten nytteeffekt for demenspasienter. Man bør fokusere på å seponere legemidler, ikke bare tilføye nye.

Ragnhild Djonne Østerhus, ph.d., farmasøytisk rådgiver

Hvert år får rundt 1500 nordmenn demens med Lewylegemer, eller Lewybody-demens, som sykdommen også omtales som. Det er en nyere diagnose enn for eksempel Alzheimers sykdom, og de første offisielle diagnosekriteriene kom først på 90-tallet.

Ragnhild Djonne Østerhus har nylig forsvart sin doktorgradsavhandling om legemiddelbruk og prognose ved Lewybody-demens og Alzheimers sykdom. Hensikten er å øke kunnskapen om legemiddelbruk og prognose relatert til sykehusinnleggelse og død hos personer med demens.

Bekrefter funn

I «Medication Use and Prognosis of Alzheimer's Disease and Lewy Body Dementia – hospitalization and mortality», finner hun, ikke overraskende, at personer med Lewybody-demens har kortere tid til sykehusinnleggelse, flere uplanlagte innleggelser, flere liggedøgn og kortere levetid enn pasienter med Alzheimers sykdom.

– At pasienter med Lewybody-demens har dårligere prognose enn de med Alzheimers sykdom er ikke overraskende, men bekrefter funn i andre studier. Det er imidlertid gjort få studier på sykehusinnleggelser blant disse pasientene. Det å kunne slå dette fast gir et godt utgangspunkt for å planlegge pasientforløpet og i større grad vite hvor man skal sette inn ressursene. Dette er også viktig

for både pasienter og deres familier å kjenne til og være forberedt på, etter hvert som demenssykdommen skrider frem, sier Østerhus til Dagens Medisin.

Etter at det ble justert for alder, kjønn og somatisk sykdom, hadde personer med Lewybody-demens fortsatt høyere risiko for innleggelse, men forskjellen var ikke lenger signifikant.

God kvalitet på forskrivning

Til daglig jobber hun som farmasøytisk rådgiver i Helse Stavanger, men er ansatt i Sykehusapotek Vest. Dermed er nettopp legemiddelbruk også en vesentlig del av doktorgradsarbeidet.

Det er ingen kurativ behandling tilgjengelig for årsaken til demens, og få medisiner er godkjent for symptomatisk behandling.

– Jeg undersøkte legemiddelbruk ved diagnosetidspunktet med særlig fokus på potensielt uhensiktsmessige legemidler og legemiddelinteraksjoner. Ut fra det materialet jeg sitter på, er det svært lite bruk av uhensiktsmessige legemidler og klinisk relevante interaksjoner. Jeg hadde nesten forventet at det ble brukt flere uhensiktsmessige legemidler, men kvaliteten på forskrivningen ser veldig bra ut, sier hun, men trekker frem ett unntak:

– Pasienter med Lewybody-demens bør ikke bruke antipsykotiske legemidler, da de har stor fare for alvorlige bivirkninger og dermed økt dødelighet.

Bortsett fra bruk av antidemensmedisiner, brukte 45 prosent av pasientene minst ett psykotropisk medikament; polyfarmasi ble også identifisert hos 45 prosent av pasientene.

– Psykotrope legemidler har ofte liten nytteeffekt for demenspasienter. Man bør fokusere på å seponere legemidler, ikke bare tilføye nye, anbefaler hun.

Frykter mørketall

Ragnhild Djønnø Østerhus startet arbeidet med doktorgraden i 2012, men har hatt et opphold på til sammen tre år. Det var etter kontakt med professor Dag Årslund, som også er leder av SESAM (Regionalt kompetansesenter for eldre-medisin og samhandling), at valget om ph.d.-grad falt på nettopp disse to demenstypene.

– Årslund hadde fått midler fra Norsk forskningsråd til DemVest, som er en langsgående kohortstudie på Vestlandet, og som blant annet skulle se på legemiddelbruk og prognose blant personer med demens. Det er også dette data-materialet jeg har brukt i mitt arbeid.

For sammenlignet med Alzheimers sykdom, er Lewybody-demens betraktelig mer ukjent, særlig blant den generelle befolkningen.

– Jeg tror klinikerne har større kunnskap om demens og mer erfaring enn før, men dessverre er det nok enda en del mørketall. Det tar lenger tid før pasienter med Lewybody-demens får diagnosen, og det kan være en del som blir innlagt før de får diagnosen, eller at diagnose først settes etter en sykehusinnleggelse.

Skal se på årsaker

Selv om doktorgradsarbeidet nå er unnagjort, håper Østerhus å få studert årsaker til innleggelse blant demenspasienter videre:

– Særlig med tanke på om noen av innleggel-sene potensielt kan forebygges, noe jeg tror vil være viktig og relevant for klinikerne. Preliminære undersøkelser av samme pasientpopulasjon viser at det er en del innleggelser som er knyttet til fall, for begge formene for demens. Noen av fallene kan trolig forebygges ved å seponere legemidler som øker risikoen for fall eller ved å tilrettelegge hjemmet til pasientens funksjonsnivå.

Stavanger aftenblad, publisert 29.11.2020,

Dette skjedde da personer med demens gikk tilbake til skolebenken:

<https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/7K7GqV/dette-skjedde-da-personer-med-demens-gikk-tilbake-til-skolebenken>

LOKALT

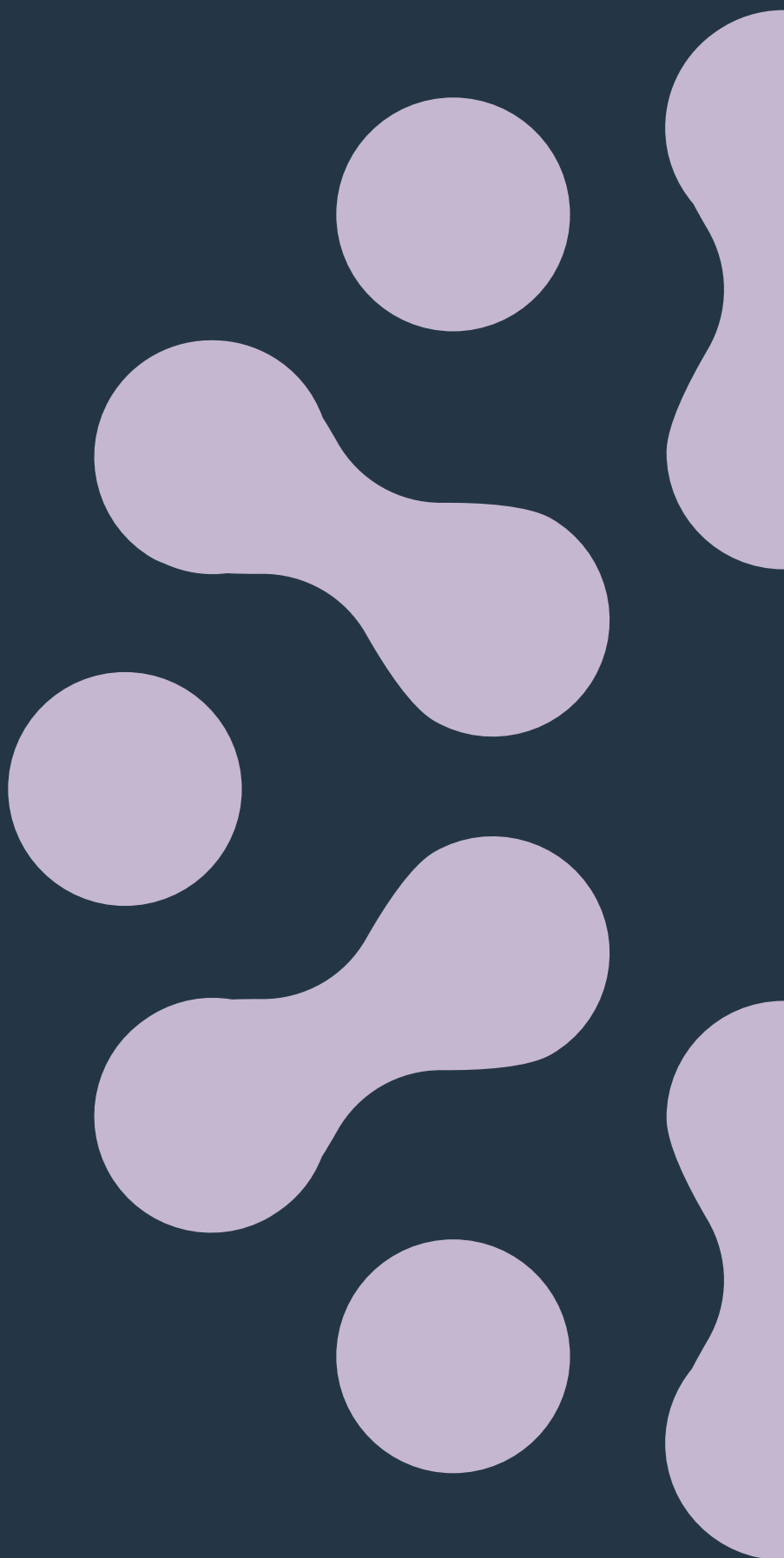
De satte personer med demens på skolebenken: – Funnene er oppsiktsvekkende

Sist oppdatert: 25.12.2020

ABONNENT

Ansätze

Senterleder/professor Ingelin Testad
Forskningsleder/professor Dag Årslund
Fag- og administrativ koordinator Kristin Aas Nordin
Koordinator intervensjonsteam Martha Therese Gjestsen
Administrasjonskonsulent Helen G. Wigestrاند

Forskningssykepleier Reidun Meling
Forskningssykepleier Margrete Berntsen Da Siqueira, foreldrepermisjon fra 07.12.2020
Forskningsmedarbeider Khadija Khalifa
Forskningssykepleier Ann-Cecilie Hopøy ansatt fra 01.12.20
Forskningskonsulent Lise Birgitte Holteng
Forskningskonsulent Nina Ailin Mæland
Forskningskonsulent Aleksandra Sevic sluttet 22.04.20
Forskningskonsulent Øystein Kallevåg
Forskningskonsulent Mona Halvorsen
Forskningskonsulent Veslemøy Frantzen
Kommunikasjonsrådgiver Marius Harlem
WiseAge prosjektkoordinator Ane Haugland
Fagkonsulent Ingrid Langeland

Seniorrådgiver Målfrid Meling
Seniorrådgiver Vigdis Vagle
Seniorrådgiver Arnfinn Fiskå
Seniorrådgiver Anne Torsvik Henriksen

Regional ressursperson Greta Gard Endal, Førde sentralsjukehus
Regional ressursperson Siri Ueland
Regional ressursperson Hilde R. Marianayagam
Regional ressursperson/professor Il Halvor Næss, Haukeland universitetssjukehus

Gjesteprofessor Clive Ballard, University of Exeter
Gjesteprofessor Anne Corbett, University of Exeter
Gjesteprofessor Abdul Hay, King's College
Gjesteprofessor Richard Killick, King's College
Gjesteprofessor Tibor Hortobahyi, King's College

Ph.d.-stipendiat Toril Terum
Ph.d.-stipendiat Anne Katrine Bergland
Ph.d.-stipendiat Ragnhild Dønne Østerhus
Ph.d.-stipendiat Arne Nakling

Ph.d.-stipendiat Martine Kajander, foreldrepermisjon fra 09.12.2020

Ph.d.-stipendiat Jon Arild Aakre

Ph.d.-stipendiat Alberto Jaramillo Jimenez fra 01.03.20.

Ph.d.-stipendiat Arnt Egil Ydstebø, samarbeid med Sykehuset Innlandet.

Ph.d.-stipendiat Miguel Borda

Ph.d.-stipendiat Jonas Alexander Jarholm, samarbeid med Ahus, finansiert 50 % fra SESAM.

Ph.d.-stipendiat Solveig Kristina Hammonds fra 01.02.20.

Ph.d.-stipendiat Torunn Gudmestad, foreldrepermisjon fra 01.12.2019-21.12.20.

Postdoktor Ketil Oppedal

Postdoktor Svein Kjosavik

Postdoktor Audun Osland Vik-Mo

Postdoktor Chiara de Lucia

Seniorforsker Hogne Sønnesyn

Forsker/overlege Corinna Vossius, rammeavtale.

Forsker/professor Kolbjørn Kallesten Brønnick

Forsker Linn Oftedal sluttet 01.02.20

Forsker Melissa Barber

Seniorrådgivere:

Dagny S. Børnes

Grete Østebø

Nina E. D. Bærheim

Reidun M. Krøger

Bjørg Bjørkelund

Brita Halsne

Karen Ianke

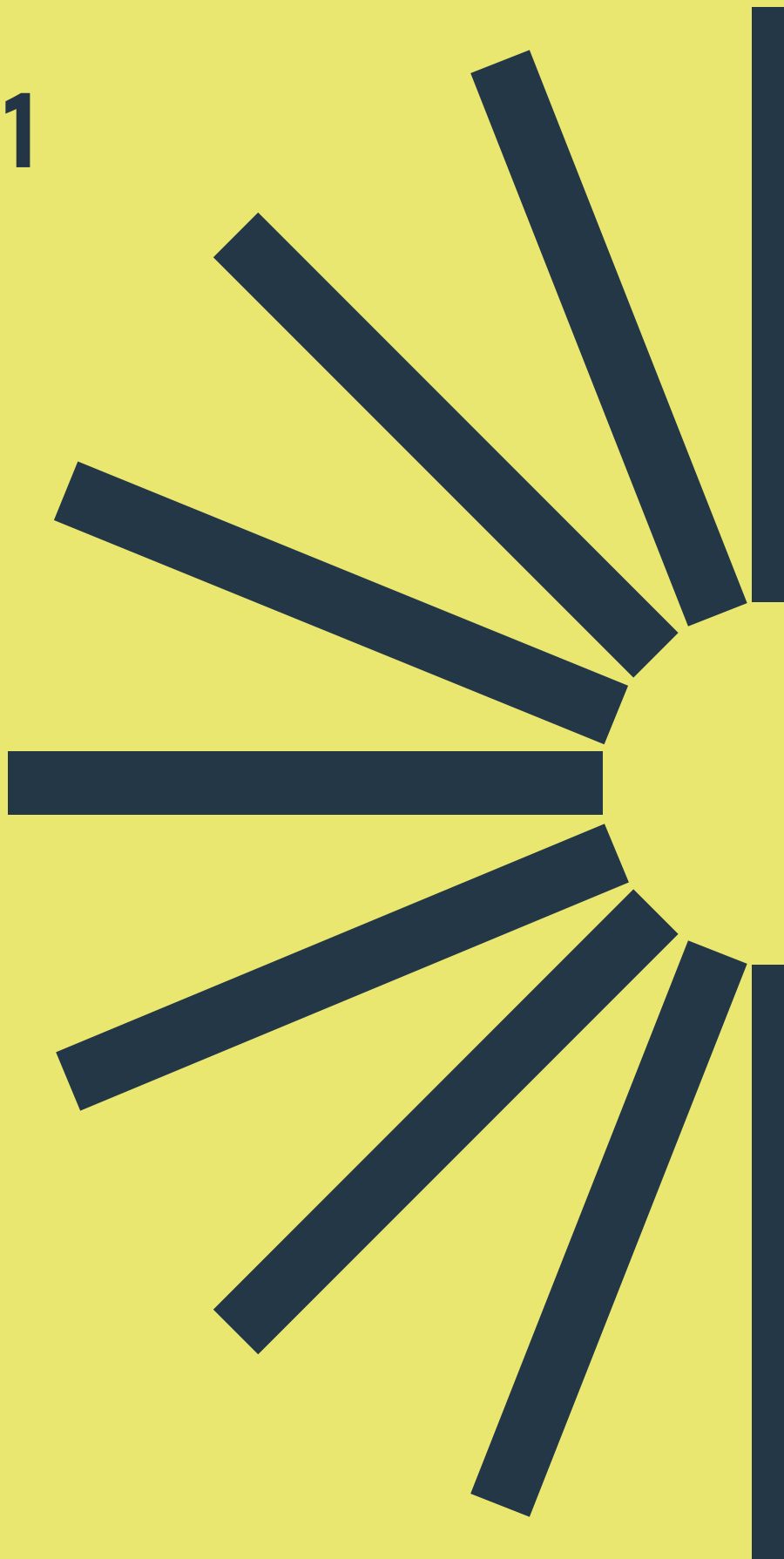
Marta Stokka

Ragnhild Stokkeland

Vedlegg 1

SESAM-
aktiviteter 2020

Lokal aktivitet:

DATO/TID	HVOR	TEMA	HVEM	ANTALL DELTAKERE	ANSVAR/ UNDERVISER
03. januar	Atlantic	Planlegging av ABC-seminarer, nettverksmøter, konferanse	Kristin, Siri, Hilde		Kristin Aas Nordin
08.01.2020 Kl. 12.00–13.00	SESAM	HMS	Verneombud og leder	2	Kristin Aas Nordin Helen Wigestrånd
08.01.2020 Kl. 08.30–09.30	SESAM	Økonomi	Leder Stavanger helseforskning Terje Våland	3	Martha Therese Gjesten Kristin Aas Nordin
09.01.2020	SESAM	PROTECT Norge brukerrepresentantmøte	Brukerrepresentanter	4	Jon Arild Aakre og Ane Haugland
15.01.20	SESAM	Ernæring – konsistens-tilpasset mat	Miriam Østvik Jenssen og Lise Birgitte Holteng	2	Lise Birgitte Holteng
17. januar	SESAM	Møte, orientering om tilbud til sykehjem	Ledere for sykehjem, Strand kommune	5	Kristin Aas Nordin
17. januar + andre dager	SESAM	Diverse møter vedrørende planlegging av konferanse	Kristin, Hilde, Siri		Kristin Aas Nordin, Hilde Rydland Marianayagam, Siri Ueland
22.01.	SESAM	Brukerrådsmøte	WiseAge brukerråd	10	Ane Haugland
22./1.-20	Forskningsforum	Presentasjon av doktorgrad	Ragnhild Djonne Østerhus	Ca. 10	Ragnhild Djonne Østehus
24.01.2020 kl. 12.00–14.00	SESAM	Lunsjmøte	ABC	8	Siri Ueland Hilde Rydland Marianayagam Kristin Aas Nordin
28. januar	Sandnes	Oppfølging for VIPS	Sandnes kommune, 4 distrikt	30	Hilde Rydland Marianayagam
29. januar	SESAM	Eksamen for Marte Meo-kandidat	Student + ekstern sensor		Hilde Rydland Marianayagam
Januar, flere møter	SESAM	Planlegging av nettverksmøte dagtilbud og yngre personer med demens	Kristin, Hilde, Siri		Kristin Aas Nordin, Hilde Rydland Marianayagam, Siri Ueland
4. og 5. februar	Hå sykehjem	VIPS-kurs	Pleiere ved Hå sykehjem	16	Ingrid Langeland Hilde Rydland Marianayagam
10.02.2020 Kl. 13.00–14.00	SESAM	Økonomimøte	Prosjektøkonomi	3	Ingelin Testad Kristin Aas Nordin Karin Smedvig
11.02.2020 Kl. 10.30–11.00	SESAM	Personalmøte	Ansatte ved SESAM	12	Kristin Aas Nordin
05.02.	Utstein Kloster	Bok		10	Ane Haugland deltok

17.02.2020 Kl. 09.30–10.30	Fylkesmannen i Rogaland	Samarbeidsmøte	Planlegge felles aktivitet	3	Kristin Aas Nordin
18.02.2020 Kl. 10.20–15.00	Undervisningsavdelingen SUS	Oppstartsseminar, Demensomsorgens ABC	Kurs	Ca. 50	Kristin Aas Nordin
18.02.2020 Kl. 20.00–21.00	Tasta sykehjem	Brukerskole for personer med demens	Pårørendemøte	Ca. 25	Kristin Aas Nordin
20.02.2020 Kl. 13.30–15.00	Undervisningsavdelingen SUS	HRL-kurs	Ansatte på SUS	Ca. 10	Deltaker: Kristin Aas Nordin
20. februar	SESAM	Nettverksmøte, Yngre personer med demens Dagtilbud	Kommuner i Sør-Rogaland		Kristin Aas Nordin, Siri Ueland, Hilde Rydland Marianayagam
25. og 26. februar	Tasta sykehjem	TID-kurs	Pleiere og lege ved Tasta sykehjem		Ingrid Langeland, Hilde Rydland Marianayagam
Februar	Mailkorrespondanse	Planlegging av ABC-undervisning, skaffe forelesere, ol	Siri		Siri Ueland
02.03.2020 Kl. 12.00–13.30	SESAM	WiseAge styringsgruppe	Styringsgruppen	Ca. 10	Ingelin Testad Martha Therese Gjesten Kristin Aas Nordin Karin Smedvig Anne Katrine Bergland Helen Wigestrånd
02.03.	SESAM	WiseAge	WiseAge styringsgruppe	13	Ane Haugland
03.03.2020 Kl. 12.00–13.00	SESAM	Møte om grafisk design	Møte med Melvær&co	Ca. 8	Ingelin Testad Martha Therese Gjesten Kristin Aas Nordin Helen Wigestrånd
03.03.	SESAM	Grafiske tjenester	Storsteam + Melvær&co	12	Ane Haugland
4. mars	Tasta sykehjem	TID-kurs	Pleiere ved Tasta sykehjem		Ingrid Langeland, Hilde Rydland Marianayagam
05.03.	SESAM	SESAMs forskerskole for brukere	WiseAge	15	Ane Haugland
06.03.2020 Kl. 14.00–15.00	SESAM	Shape-økonomi	Økonomi	3	Martha Therese Gjesten Kristin Aas Nordin Anders
06.03.2020	SESAM	PROTECT Norge og levekårsundersøkelsen i Rogaland	Rune Slettebak fra fylkekommunen	3	Jon Arild Aakre og Ane Haugland
09.03.2020 Kl. 11.00–13.00	KORFOR	Samarbeidsmøte med de regionale kompetansesentrene	RAKOS KORFOR SESAM	Ca. 20	Ingelin Testad Kristin Aas Nordin
24.03.	Virtuelt	Grafiske tjenester	Storsteam + Melvær&co	15	Ane Haugland
31.03.	Virtuelt	WiseAge erfaringspanelmøte	WiseAge erfaringspanel	7	Ane Haugland
31.03.	Virtuelt	Grafiske tjenester	Storsteam + Melvær&co	15	Ane Haugland
Mars	Sesam, ger.pol, APP	Utarbeidelse av smittevern i avd	Siri		Siri Ueland

Mars	Hadde planlagt fagnettverksdag der Allan Øvereng skulle ha hovedinnlegg med utfordrende atferd hos personer med demens.				Greta Gard Endal.
15.04.20	SESAM – Virtuell møterom	Søknad – Stiftelsen DAM	SESAM	6	Lise Birgitte Holteng
23. april	Sesam/ger.pol/APP	Møte med hygiene-sykepleier vedrørende smittevern	Siri, hygienesykepleier, Berit Bue		Siri Ueland
23.04.2020	Virtuell	PROTECT Norge brukerrepresentantmøte	Brukerrepresentanter	4	Jon Arild Aakre og Ane Haugland
28.04.	Virtuell	Grafiske tjenester	Storsteam + Melvær&Co	15	Ane Haugland
30.04.	Virtuell	WiseAge erfaringspanel møte	WiseAge erfaringspanel	7	Ane Haugland
Fra 13.03.2020–30.06.2020	HJEMMEKONTOR	Møter hver morgen kl. 08.00–08.30: teammøte. Kl. 08.30–09.00: storsteam-møter. Hver dag allmøte kl. 15.00–15.30. Hver uke: Athena-møter. Hver dag: intervensjonsteam-møter første tiden og så hver uke, møter hver fredag. Flere møter med Melvær&co. Møte med fylkesmannen i Rogaland. Møter om forskningsprosjekter. Faglunsj ble også sendt virtuell.	Digitale møter	Ulikt antall	Kristin Aas Nordin
07.05.20	SESAM – Virtuell møterom	Søknad – NFR	SESAM og Irene Røen	6	Lise Birgitte Holteng
08.05.	Virtuell	Aldersvennlig museum	Ingelin, Mona, Per Morten Haar	4	Ane Haugland
14.05.	Virtuell	Aldersvennlig museum	Ingelin, Mona, Per Morten Haar	4	Ane Haugland
18.05.	Virtuell	Gladmat seniorlunsj	Kristin, Nina, Lise Birgitte	4	Ane Haugland
26.05.	Virtuell	Grafiske tjenester	Storsteam + Melvær&Co	15	Ane Haugland
02.06.20	SESAM – Virtuell møterom	Oppstartsmøte – RoboCare	SESAM, Norwegian Smart Care Cluster, Tasta sykehjem	11	Lise Birgitte Holteng
08.06.	Virtuell	Grafiske tjenester	Storsteam + Melvær&Co	15	Ane Haugland
10.06.	Virtuell	Aldersvennlig museum	Ingelin, Mona, Per Morten Haar	4	Ane Haugland
11.06.	Virtuell	Gladmat seniorlunsj	Lise Birgitte, Nina, Ingebjørg Jorbrekk	4	Ane Haugland
17.06.	Holmeegenes museum	Museumsbesøk	Ingelin, Ane, Per Morten	3	Ane Haugland

18.06.2020	Hotell Svithun	PROTECT Norge Beta-test	Brukerrepresentanter, WiseAge og ansatte i SESAM	19	Jon Arild Aakre og Ingelin Testad hadde foredrag. Tilrettelegging: Mona Halvorsen Ane Haugland Nina Mæland
22.06.	Virtuelt	Grafiske tjenester	Bastian	2	Ane Haugland
29.06.	Virtuelt	Grafiske tjenester	Elisabeth Ferking	2	Ane Haugland
30.06.20	Tasta sykehjem	Oppstart RoboCare	Lise Birgitte, Tasta sykehjem og Norwegian Smart Care Cluster	Ca. 20	Lise Birgitte Holteng
02.07.20	SESAM – Virtuelt møterom	Planlegge seniorlunsj på Tasta	SESAM og Tasta sykehjem	3	Lise Birgitte Holteng Ane Haugland Kristin Aas Nordin
02.07.	Virtuelt	PROTECT	Pam og Tor Cranner	3	Ane Haugland
02.07.	Virtuelt	Gladmat seniorlunsj	Lise Birgitte, Nina, Ingebjørg	4	Ane Haugland
Diverse elektroniske møter med SESAM-teamet		Oppdatering av smittevern og arbeid på SESAM			Siri Ueland
Diverse møter med forsknings-sykepleier i SESAM		Planlegging av bruk av ressurser til gjennomføring av div. forskningsstudier	Siri, Reidun. Sekretær		Siri Ueland
04.08.2020	Virtuelt møterom	Seniorlunsj	Tasta sykehjem	5	Ane Haugland deltok
10.08.2020	St.Svithun pasienthotell	Test av PROTECT Norge	WiseAge medlemmer og ansatte	19	
12.08.2020	Virtuelt møterom	Kommunikasjonsplan	Kommunikasjonsavdelingen	2	Ane Haugland
14.08. Kl. 09.00–15.00	Hå sjukeheim	Demvest	Pasient		Siri Ueland
19.08.20. Kl. 13.00–14.00	SESAM	Økonomimøte	Med kontroller Frode	Frode Killingland og Karin Smedvig	Deltaker: Kristin Aas Nordin
24.08.2020	Virtuelt møterom	Kommunikasjonsplan PROTECT	Kommunikasjonsavdelingen	2	Ane Haugland
25.08.20 Kl. 08.30–09.00	SESAM	Forskningsstillinger	Elise Oftedal og Fredrik Feyling	5	Martha Therese Gjesten og Kristin Aas Nordin, Karin Smedvig
26.08.20 Kl. 08.30–10.30	SESAM	Frokostmøte	Kommuner i Sør-Rogaland	6	Siri Ueland og Kristin Aas Nordin
26.08.2020 Kl. 12.00–14.00	SESAM	Lunsjmøte	Kommuner i Sør-Rogaland	8	Siri Ueland, Kristin Aas Nordin og Nina Ailin Mæland
01.09.2020	SESAM	WiseAge erfaringspanel-møte	WiseAge erfaringspanel	8	Ane Haugland
02.09.20	Teams	Psykiske sykdommer eldre år	Sogndal kommune	40	Ingrid Langeland
07.09.20 Kl. 18.30–19.30	Skipper Worse Ledaal	Nasjonalforeningen for hjerte- og lungelidelser	Medlemmer	Ca. 40	Kristin Aas Nordin

09.09.	SESAM	ABC, ernæring	Ansatt i kommunehelse-tjenesten	Ca. 12	Hilde Rydland Marianayagam, Siri Ueland / Lise Birgitte Holteng
10.09.2020 Kl. 09.30–15.30	Rovik sykehjem, Sandnes kommune	Oppstartseminar, Demensomsorgens ABC	Ansatte ved syke-hjemmet	Ca. 10	Kristin Aas Nordin
14.09.20–17.09.20	SESAMDAGER	Forskning Kompetansspredning	Ansatte på SESAM	Ca. 30	Ansatte på SESAM
15.09.20 Kl. 13.30–14.00	Digitalt møte	Samarbeidsmøte med fylkesmannen i Rogaland	Björg Odland	2	Kristin Aas Nordin
22.09.20 Kl. 11.00–15.00	SESAM	Oppstartseminar, Demensomsorgens ABC	Ulike kommuner i Sør-Rogaland	Ca. 18	Kristin Aas Nordin
23.09.20 Kl. 09.30–15.30	Riskatun Hommersåk. Sandnes kommune	Oppstartseminar	Ansatte ved Riskatun	Ca. 20	Kristin Aas Nordin
23.09.2022 I ca. 12 tida.	Psykiatrisk divisjon-SUS	ACID-studien	SUS helsepersonell	Ca. 20 stk. i salen i 3 et. i psyk. F-bygg + mange deltok virtuelt	Khadija Khalifa Alle SESAM-foredragene den dagen var ledet av Dag Aarsland
24.09.2020	SESAM	PROTECT Norge lansering	WiseAge medlemmer og ledere på SUS	20	
24.09.20 Kl. 10.00–15.00	Sykehushotellet	Protect Lauch	Brukere	Ca. 20	Flere ansatte fra SESAM
25.09.20 Kl. 09.00–10.00	SESAM	Elements	Ajourførte	3	Ingelin Testad Mona Halvorsen Kristin Aas Nordin
25.09.20	SESAM virtuelt møterom	RoboCare	Prosjektgruppen	10	Lise Birgitte Holteng
26.09.20	Vitenfabrikken Sandnes	Forskningsdagene	Allmennheten	100	Ane Haugland, Mona Halvorsen, Martha Therese Gjesten og Lise Birgitte Holteng
27.09.20	SUS	ABC-seminar	Ansatte ulike kommuner		Ingrid Langeland
28.09.20 Kl. 10.00–11.00	Digitalt møte	Shape	Med arbeidsgruppen	6	Kristin Aas Nordin Martha Therese Gjesten Martine Kajander Nina Ailin Mæland

29.09.20 Kl. 08.30–09.00	SESAM	Møte vedrørende stillinger forskning	Med Fredrik Feyling og Elise Oftedal	4	Martha Therese Gjestesen Kristin Aas Nordin
29.09.20 Kl. 13.00–14.00	Digitalt møte	Nettverksplanlegging	Fylkesmannen i Rogaland, Bjørg Odland	2	Kristin Aas Nordin
30.09.2020 Kl. 19	Forskning hus – SUS	Mitt ph.d.-prosjekt: «Preventing cognitive decline: A placebo-controlled randomized trial of purified anthocyanins in people with increased risk for dementia» + ACID-studien	Allforsk (Er en forskningsgruppe for allmennmedisin og samhandling i Rogaland/Rogaland legeföreningen).	14 stk. (fysisk og digital deltakelse)	Khadija Khalifa
08.10.20 Kl. 12.00–13.00	SESAM	HMS-møte	Med verneombud	2	Kristin Aas Nordin Helen Wigestrånd
14.10.20 Kl. 13.00–14.00	SUS-auditoriet	Demensundervisning	Ansatte på SUS	Ca. 20	Kristin Aas Nordin
19.10.20. Kl. 12.00–13.30	SESAM	Referansegruppemøte	SESAM sin referansegruppe	Ca. 8	Kristin Aas Nordin Helen Wigestrånd Ingelin Testad Martha Therese Gjestesen
20.10.2020	SESAM	Brukermedvirkning	Medarbeidere i ACID	3	Ane Haugland
23.10.2020	Virtuelt møterom	Samarbeid med Region Stavanger	Region Stavanger	4	Ane Haugland
26.10.2020	Virtuelt møterom	Kommunikasjonsplan	Kommunikasjonsavdelingen	3	Ane Haugland
26.10.2020	SUS	PROTECT Norge	Pårørendegruppe	6	Jon Arild Aakre hadde innlegg. Arrangert av Siri Ueland og Ingrid Langeland.
27.10.20 Kl. 08.30–09.00	SESAM	Forskningsstillinger i SESAM	Med Elise Oftedal og Fredrik Feyling	4	Kristin Aas Nordin Martha Therese Gjestesen
28.10.20 Kl. 09.30–16.00	Hå sjukeheim, Nærbø	Oppstartseminar	Ansatte på Hå sjukeheim	Ca. 20	Kristin Aas Nordin
02.11.20 Kl. 11.00–15.00	Undervisningsavdelingen SUS	Oppstartsseminar	Ansatte i kommuner i Sør-Rogaland	18	Kristin Aas Nordin
03.11.2020	Virtuelt møterom	Kommunikasjonsplan	Kommunikasjonsavdelingen	3	Ane Haugland
06.11.2020	SESAM	Brukermedvirkning	Medarbeidere i ACID	3	Ane Haugland
11.11.2020	Virtuelt møterom	Kurs i webredigering	Internett redigeringsansvarlige SUS	50	Ane Haugland deltok
12.11.2020	Virtuelt møterom	Kurs i webredigering	Internett redigeringsansvarlige SUS	50	Ane Haugland deltok
16.11.20 Kl. 08.45–12.00	Universitet i Stavanger	Studioinnspilling av 2 timers foredrag	1. års sykepleierstudenter	Ca. 330 studenter	Kristin Aas Nordin
16.11.2020 Kl. 08.00	Rådhus i Time kommune	SESAM sykehjemsrelaterte forskningsprosjekter + mitt ph.d.-prosjekt/ACID-studien	Rådmannens lederteam	12 stk. Fysisk deltakelse	Khadija Khalifa
23.11.2020	Virtuelt møterom	WiseAge erfaringspanelmøte	WiseAge erfaringspanel	8	Ane Haugland
03.12.20	SUS	FOKUS-møte	Fokuskontakter		Ingrid Langeland

03.12.20	SESAM virtuelt møterom	Nettverksmøte	FOKUS-nettverk	7	Ingrid Langeland Lise Birgitte Holteng
03.12.20 Kl. 10.00–10.30	SESAM	Stillinger, Forskning	Med Fredrik Feyling og Elise Oftedal	4	Kristin Aas Nordin Martha Therese Gjesten
03.12.20 Kl. 13.15–13.30	Digitalt møte	Informasjon til Fokus-sykehjem vedr. kurs- og nettverksarbeid i SESAM	Stokka sykehjem og Tasta sykehjem	4	Lise Birgitte Holteng Kristin Aas Nordin
09.12.2020	Virtuelt møterom	WiseAge brukerrepresentanter i PROTECT	WiseAge medlemmer og Jon Arild Aakre	4	Ane Haugland
09.12.2020	Virtuelt	PROTECT Norge brukerrepresentantmøte	Brukerrepresentanter	4	Jon Arild Aakre og Ane Haugland
10.12.2020	Virtuelt møterom	WiseAge Erfaringspanelmøte	WiseAge erfaringspanel	9	Ane Haugland
15.12.20 Kl. 12.30–13.00	SESAM	Planlegge faglunsj våren 2021	For ansatte på SUS, kommune	3	Kristin Aas Nordin Martha Therese Gjesten Helen Guthormsen Wigestrand
16.12.20 Kl. 08.00–10.00	Clarion hotell Energy	Samarbeid	USHT og SESAM	5	Kristin Aas Nordin
16.12.20 Kl. 09.30	SESAM	Økonomi Blidensolmidler	Sølve Braut Karin Smedvig	5	Ingelin Testad Dag Årslund Kristin Aas Nordin
16.12.20 Kl. 14.00–15.00	Digitalt møte	Forskning på demensvennlig samfunn	Nasjonalforeningen for folkehelsen og fylkeskommunen	5	Kristin Aas Nordin Ane Haugland Ingelin Testad

Regional aktivitet:

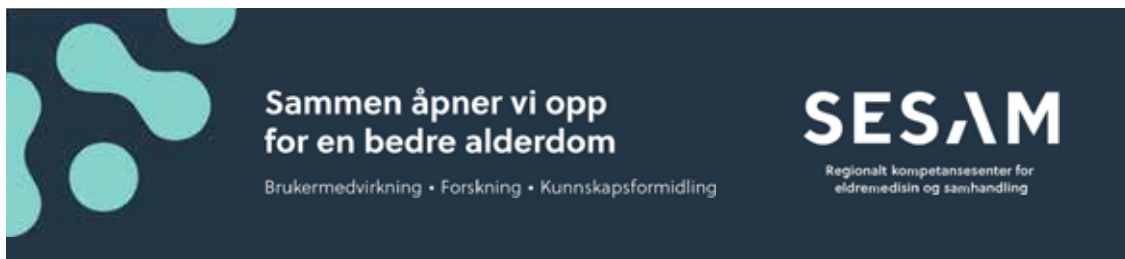
DATO/TID	HVOR	TEMA	HVEM	ANTALL DELTAKERE	ANSVAR/ UNDERVISER
Januar, flere møter	Mail, Sesam	Planlegging av møte i ledernetverk for demens og alderspsykiatri i Helse Vest, utarbeiding av invitasjon	Siri, Kristin		Siri Ueland/ Kristin Aas Nordin
06.01.20 Kl. 18.00–20.00	Høyskolen i Haugesund	Eldrevennlig sykehus	Faggruppen av sykepleiere innen geriatri og demens	Ca. 25	Kristin Aas Nordin
10. jan.	Oslo	Shape, gjennomgang screening	Kristin, Martha, Siri m.fl.		SESAM
September	Fagdag for resurs-sykepleierar. Hovedtema demens. Denne gjekk ut pga. lita påmelding. Planen var å få deltakerane til å arbeide med eit case i forhold til demens. Og ha innlegg om å ivareta verdigheten til personer under testing for demens. Plan å ta det igjen seinare.				Greta Gard Endal
02.09.20– 03.09.20	Norheimsund, Kvam kommune	Musikkbasert miljø-behandling	Ansatte fra Kvam kommune	19	Kristin Aas Nordin
Oktober	Er planlagt fagnettverksdag der Aart Huurnink skal ha hovedinnlegg i forhold til palliasjon for demens. Veit ikkje korleis det blir med den dagen ennå. Oktober: Fagdag i geriatri på Sentralsjukehuset. Utsett denne 1 år pga. smittesituasjonen.				Greta Gard Endal
29.10.20	Elektronisk	Palliasjon til pasienter med demens	Tilsette i kommunal pleie og omsorg		Aart Huurnink, Marta Strandos – USHT og Greta Gard Endal, SESAM
30.10.20	Kurs	Den geriatriske pasienten Morg.møte: Palliasjon til den skrøpelege gamle pasienten	Tilsette på medisinsk sengepost Tilsette ved Helse Førde	16–17 Usikkert. Ca. 40 i auditoriet og på Skype	Eva Søggen og Greta Gard Endal Aart Huurnink Greta Gard Endal, SESAM

Nasjonal aktivitet:

DATO/TID	HVOR	TEMA	HVEM	ANTALL DELTAKERE	ANSVAR/ UNDERVISER
10.01.2020	Oslo	Shape	Kartleggings- verktøy i Shape	6 personer	Martha Therese Gjesten Siri Ueland Kristin Aas Nordin
16.01.2020	Oslo	Referansegruppe- møte i Aldring og helse	ABC-arbeid	6 personer	Kristin Aas Nordin
21.01.2020– 22.01.2020	Oslo	Shape	Infomøte for alle kommuner som skal delta i Shape	Ca. 50	Ingelin Testad Martha Therese Gjesten Kristin Aas Nordin Nina Ailin Mæland Mona Halvorsen Vigdis Vagle Anne Torvik Henriksen Målfrid Meling
25.08.20	Teams	Avslutningssamling forskningsprosjektet Matlyst	Prosjektgruppen	Ca. 15-20	Jon Arild Aakre og Lise Birgitte Holteng
17.09.20	Gardermoen	Referansegruppe- møte	I regi av Aldring og helse	7	Deltaker: Kristin Aas Nordin
24.09.2020	SESAM	PROTECT Norge lansering	Involverte i prosjektet, ledelse ved SUS og andre tilhørere	11 + virtuelle deltakere	Ingelin Testad Tilrettelegging: Helen Wigestrang Jon Arild Aakre Martha Gjesten Mona Halvorsen Ane Haugland Nina Mæland
04.11.20	Gardermoen	Ulike ABC-permer	I regi av Aldring og helse	Ca. 30	Deltaker: Kristin Aas Nordin
11.11.20 Kl. 10.00–11.00	Digitalt møte	Huske-prisen	Aldring og helse	7	Deltaker: Kristin Aas Nordin
13.11.20	Teams	Matlyst	Prosjektgruppen	15	Ingelin Testad, Lise Birgitte Holteng
01.12.20–02.12.20	Digitalt møte	Demensdager	For helse- personell i Norge	Ca. 1000	Deltaker: Kristin Aas nordin
03.12.20 Kl. 09.00–10.00	Digitalt møte	Shape	Trondheim kommune	6	Kristin Aas Nordin Martha Therese Gjesten Nina Ailin Mæland
17.12.20 Kl. 09.30–10.30	Digitalt møte	Shape	Arbeidsgruppen	6	Martha Therese Gjesten Kristin Aas Nordin Nina Ailin Mæland

internasjonal aktivitet:

DATO/TID	HVOR	TEMA	HVEM	ANTALL DELTAKERE	ANSVAR/ UNDERVISER
12.02.2020	University of Exeter	Upgrade presentation (ph.d.-arbeidet)	Komitémedlemmer og andre tilhørere (ansatte ved University of Exeter)	8	Jon Arild Aakre – presentasjon
	Virtuelt (ledet fra Trondheim)	ISG's 12th World Conference of Gerontechnology	Forskere	(ukjent)	Jon Arild Aakre – Poster-presentasjon
	Virtuelt (ledet fra Amsterdam)	Alzheimer's Association International Conference	Forskere	33,000	Jon Arild Aakre - deltaker
12.03.	Virtuelt	WiseAge festival UK	Lise Birgitte Holteng, Zunera Khan, Miguel Da Silva	4	Ane og Lise Birgitte
06–09.10.20	Virtuelt (Trondheim)	Matlyst – posterpresentasjon	ISG's 12th World Conference of Gerontechnology	Ukjent – virtuell konferanse	Lise Birgitte Holteng
26.11.20	Teams	RoboCare	Care Home Research Network Panel Meeting	Ca. 15	Lise Birgitte Holteng

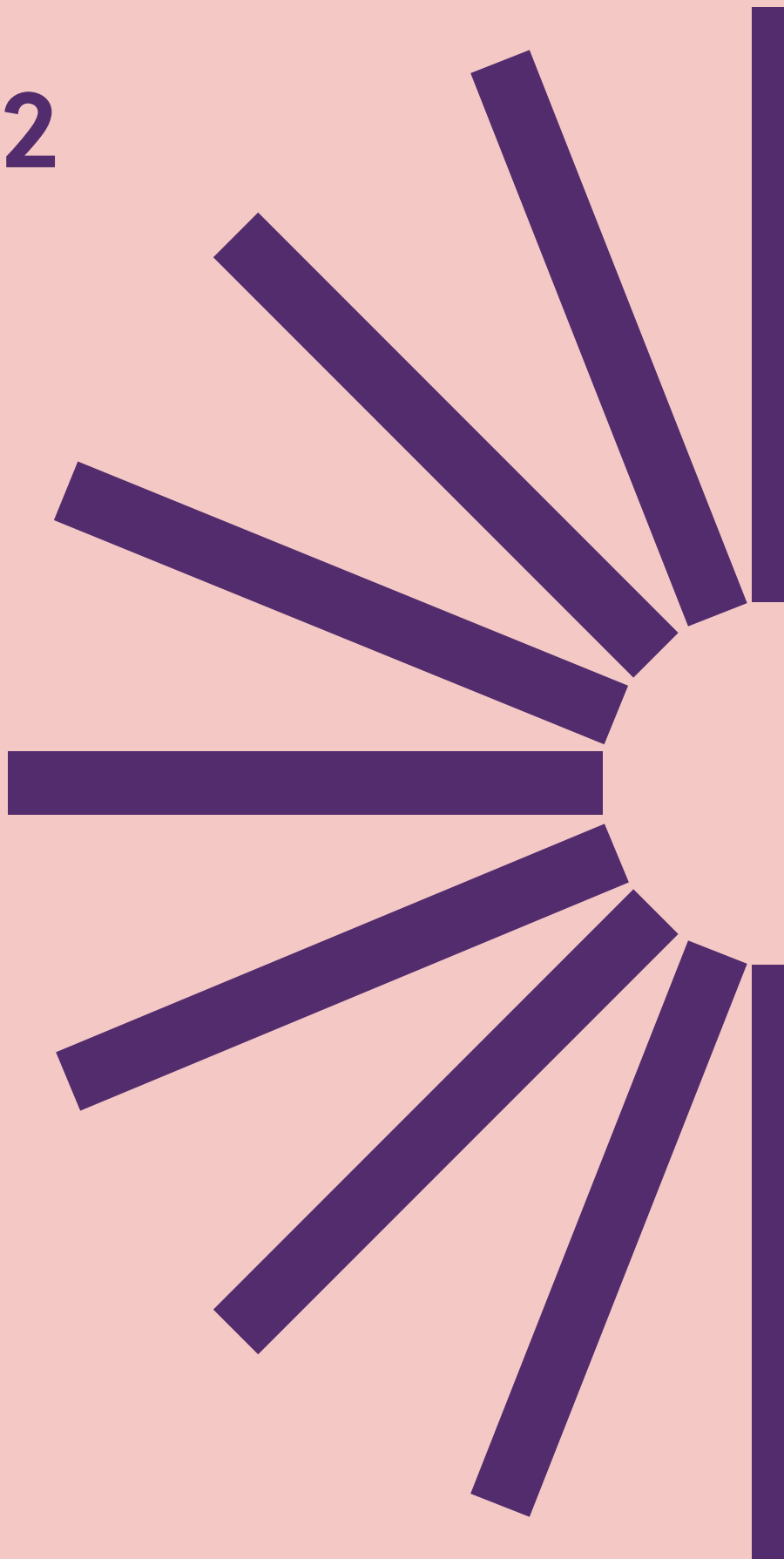

ABC Seminar 2020

TID	PERM	TEMA	FORELESER	ANTALL
24.01.20 SUS	Frokost- og lunsjmøte	Informasjonsmøte	Kristin Aas Nordin	18
18.02.20 SUS	Demensomsorgens ABC	Oppstartseminar	Kristin Aas Nordin	46
26.08.20 SUS	Frokost- og lunsjmøte	Informasjonsmøte	Kristin Aas Nordin	11
02.09.20 Sokndal	Eldreomsorgens ABC	Psykiske sykdommer i eldre år	Ingrid Langeland og Maria Magdalena Chiruta	32
03.09.20 Kvam	ABC Musikkbasert miljøbehandling	Musikkbasert miljøbehandling	Kristin Aas Nordin	19
09.09.20 SUS	Eldreomsorgens ABC	Ernæring	Lise Birgitte Holteng og Miguel Borda	10
10.09.20 Sandnes	Demensomsorgens ABC	Oppstartseminar	Kristin Aas Nordin	10
22.09.20 SUS	Demensomsorgens ABC	Oppstartseminar	Kristin Aas Nordin	14
10.09.20 Sandnes	Demensomsorgens ABC	Oppstartseminar	Kristin Aas Nordin	13
24.09.20 SUS	Demensomsorgens ABC	Takling av utfordrende adferd	Jørgen Tjørhom og Martha Skjæveland	4
15.10.20 SUS	Demensomsorgens ABC	Personen med demens	Jørgen Tjørhom	15
20.10.20 SUS	Demensomsorgens ABC	Pannelappsdemens	Jørgen Tjørhom	16
22.10.20 SUS	Demensomsorgens ABC	Personen med demens	Jørgen Tjørhom	8
27.10.20 SUS	Demensomsorgens ABC	Demensomsorg 2	Ingrid Langeland og Hilde Rydland Marianayagam	17
29.10.20 Hå	Demensomsorgens ABC	Oppstartseminar	Kristin Aas Nordin	21
02.11.20 SUS	Demensomsorgens ABC	Oppstartseminar	Kristin Aas Nordin	16
05.11.20 SUS	Demensomsorgens ABC	Takling av utfordrende adferd	Jørgen Tjørhom og Martha Skjæveland	11

Vedlegg 2

Publikasjoner
SESAM 2020

I 2020 hadde SESAM 57 publikasjoner i ulike tidsskrifter – 12 er nivå 2 publikasjoner

1. **Abdelnour C, Ferreira D, Oppedal K, Cavallin L, Bousiges O, Wahlund LO, Hort J, Nedelska Z, Padovani A, Pilotto A, Bonanni L, Kramberger MG, Boada M, Westman E, Pagonabarraga J, Kulisevsky J, Blanc F, Aarsland D.**
The combined effect of amyloid- β and tau biomarkers on brain atrophy in dementia with Lewy bodies. *Neuroimage Clinical*. 2020;27:102333. Nivå 1
2. **Alme KN, Knapskog AB, Næss H, Naik M, Beyer M, Ellekjaer H, English C, Hansen HI, Kummeneje CS, Munthe-Kaas R, Saltvedt I, Seljeseth Y, Tan X, Thingstad P, Askim T.**
Is long-bout sedentary behaviour associated with long-term glucose levels 3 months after acute ischaemic stroke? A prospective observational cohort study. *BMJ Open*. 2020 Nov 26;10(11):e037475. Nivå 1
3. **Ashton NJ, Hye A, Rajkumar AP, Leuzy A, Snowden S, Suárez-Calvet M, Karikari TK, Schöll M, La Joie R, Rabinovici GD, Höglund K, Ballard C, Hortobágyi T, Svenningsson P, Blennow K, Zetterberg H, Aarsland D.**
An update on blood-based biomarkers for non-Alzheimer neurodegenerative disorders. *Nature Reviews Neurology*. 2020 May;16(5):265-284. Nivå 1
4. **Ballard C, Kales HC, Lyketsos C, Aarsland D, Creese B, Mills R, Williams H, Sweet RA.**
Psychosis in Alzheimer's Disease. *Curr Neurol Neurosci Rep*. 2020 Oct 13;20(12):57. Nivå 1 Dag kun SUS, Clive kun Exeter.
5. **Ballard C, Orrell M, Moniz-Cook E, Woods R, Whitaker R, Corbett A, Aarsland D, Murray J, Lawrence V, Testad I, Knapp M, Romeo R, Zala D, Stafford J, Hoare Z, Garrod L, Sun Y, McLaughlin E, Woodward-Carlton B, Williams G, Fossey J.**
Improving mental health and reducing antipsychotic use in people with dementia in care homes: the WHELD research programme including two RCTs. *Programme Grants Appl Res* 2020;8(6). Ikke nivå
6. **Ballard C, Aarsland D, Cummings J, O'Brien J, Mills R, Molinuevo JL, Fladby T, Williams G, Doherty P, Corbett A, Sultana J.**
Drug repositioning and repurposing for Alzheimer disease. *Nature Reviews Neurology*. Nivå 1
7. **Bencze J, Seo W, Hye A, Aarsland D, Hortobágyi T.**
Dementia with Lewy bodies – a clinicopathological update. *Free Neuropathology*, 1, 7. [Ingen nivå]
8. **Bencze J, Szarka M, Bencs V, Szabó RN, Módos LV, Aarsland D, Hortobágyi T.**
Lemur Tyrosine Kinase 2 (LMTK2) Level Inversely Correlates with Phospho-Tau in neuropathological Stages of Alzheimer's Disease. *Brain Sciences*. 2020 Jan 27;10(2). pii: E68 Nivå 1

9. **Berger T, Lee H, Young AH, Aarsland D, Thuret S.**
Adult Hippocampal Neurogenesis in Major Depressive Disorder and Alzheimer's Disease.
Trends in Molecular Medicine. 2020 May 14:S1471-4914(20)30100-3. Nivå 1
10. **Bergland AK, Proitsi P, Kirsebom BE, Soennesyn H, Hye A, Larsen AI, Xu J, Legido-Quigley C, Rajendran L, Fladby T, Aarsland D.**
Exploration of Plasma Lipids in Mild Cognitive Impairment due to Alzheimer's Disease.
Journal of Alzheimer's Disease. Nivå 1
11. **Bloniecki V, Zetterberg H, Aarsland D, Vannini P, Kvartsberg H, Winblad B, Blennow K, Freund-Levi Y.**
Are neuropsychiatric symptoms in dementia linked to CSF biomarkers of synaptic and axonal degeneration? *Alzheimers Res Ther.* 2020 Nov 17;12(1):153. Nivå 1
12. **Borda MG, Jaramillo-Jimenez A, Tovar-Rios DA, Ferreira D, Garcia-Cifuentes E, Vik-Mo AO, Aarsland V, Aarsland D, Oppedal K.**
Hippocampal subfields and decline in activities of daily living in Alzheimer's disease and dementia with Lewy bodies. *Neurodegenerative Disease Management.* Nivå 1
13. **Borda MG, Lopera F, Buritica O, Cerquera-Cleves C, Gonzalez MC, Garcia-Cifuentes E, Jaramillo-Jimenez A, Aguillon D, Bocanegra Y, Munoz-Ospina BE, Cano-Gutierrez CA, Patiño-Hernandez D, Tobón C, Santamaría-García H, Santacruz JM, Chavarro-Carvajal DA, Pinilla G, Morros-González E, Pantoja C, Quintana-Peña V, Valderrama J, Oppedal K, Aarsland D, Orozco J.**
Colombian consortium for the study of Lewy body dementia COL-DLB. *Journal of the Neurological Sciences.* 2020 Mar 27;412:116807. Nivå 1
14. **Borda MG, Aarsland D, Tovar-Rios DA, Giil LM, Ballard C, Gonzalez MC, Brønnick K, Alves G, Oppedal K, Soennesyn H, Vik-Mo AO.**
Neuropsychiatric Symptoms and Functional Decline in Alzheimer's Disease and Lewy Body Dementia. *Journal of the American Geriatrics Society.* Nivå 2
15. **Brønnick, Marita Kallesten; Økland, Inger; Graugaard, Christian; Brønnick, Kolbjørn Kallesten.**
The Effects of Hormonal Contraceptives on the Brain: A Systematic Review of Neuroimaging Studies. *Frontiers in Psychology* 2020 ;Volum 11. SUS UIS. Nivå 2
16. **Castellanos-Perilla N, Borda MG, Fernández-Quilez Á, Aarsland V, Soennesyn H, Cano-Gutiérrez CA.**
Factors associated with functional loss among community-dwelling Mexican older adults. *Biomedica.* 2020 Sep 1;40(3):546-556. Nivå 1

17. **Creese B, Khan Z, Henley W, O'Dwyer S, Corbett A, Vasconcelos Da Silva M, Mills K, Wright N, Testad I, Aarsland D, Ballard C.** Loneliness, physical activity and mental health during Covid-19: a longitudinal analysis of depression and anxiety in adults over 50 between 2015 and 2020. *Int Psychogeriatr.* 2020 Dec 17:1-21. Nivå 1
18. **Creese B, Griffiths A, Brooker H, Corbett A, Aarsland D, Ballard C, Ismail Z.** Profile of mild behavioral impairment and factor structure of the Mild Behavioral Impairment Checklist in cognitively normal older adults. *Int Psychogeriatr.* 2020 Jun;32(6):705-717. Nivå 1. Kun affiliert SUS
19. **Cserép C, Pósfai B, Lénárt N, Fekete R, László ZI, Lele Z, Orsolits B, Molnár G, Heindl S, Schwarcz AD, Ujvári K, Környei Z, Tóth K, Szabadits E, Sperlágh B, Baranyi M, Csiba L, Hortobágyi T, Maglóczky Z, Martinecz B, Szabó G, Erdélyi F, Szipőcs R, Tamkun MM, Gesierich B, Duering M, Katona I, Liesz A, Tamás G, Dénes Á.** Microglia monitor and protect neuronal function through specialized somatic purinergic junctions. *Science*, 367(6477):528-537. Nivå 2
20. **Di Censo R, Abdelnour C, Blanc F, Bousiges O, Lemstra AW, van Steenoven I, Onofrj M, Aarsland D, Bonanni L; European DLB consortium.** CSF tau proteins correlate with an atypical clinical presentation in dementia with Lewy bodies. *Journal of Neurology, Neurosurgery & Psychiatry*,91(1):109-110. Nivå 2
21. **Enache D, Pereira JB, Jelic V, Winblad B, Nilsson P, Aarsland D, Bereczki E.** Increased Cerebrospinal Fluid Concentration of ZnT3 Is Associated with Cognitive Impairment in Alzheimer's Disease. *Journal of Alzheimer's Disease.* Nivå 1
22. **Fernandez-Quilez A, Germán Borda M, Leonardo Carreño G, Castellanos-Perilla N, Soennesyn H, Oppedal K, Reidar Kjosavik S.** Prostate cancer screening and socioeconomic disparities in Mexican older adults. *Salud pública de México (Impresa).* 2020 Mar-Apr;62(2):121-122. Nivå 1
23. **Ferreira D, Przybelski SA, Lesnick TG, Lemstra AW, Londos E, Blanc F, Nedelska Z, Schwarz CG, Graff-Radford J, Senjem ML, Fields JA, Knopman DS, Savica R, Ferman TJ, Graff-Radford NR, Lowe VJ, Jack CR Jr, Petersen RC, Mollenhauer B, Garcia-Ptacek S, Abdelnour C, Hort J, Bonanni L, Oppedal K, Kramberger MG, Boeve BF, Aarsland D, Westman E, Kantarci K.** Amyloid- β and tau biomarkers and clinical phenotype in dementia with Lewy bodies. *Neurology.* Nivå 2
24. **Formánek T, Csajbók Z, Wolfová K, Kučera M, Tom S, Aarsland D, Cermakova P.** Trajectories of depressive symptoms and associated patterns of cognitive decline. *Sci Rep.* 2020 Nov 30;10(1):20888. Nivå 1
25. **Garcia-Cifuentes E, Márquez I, Vasquez D, Aguillon D, Germán Borda M, Lopera F, Cano-Gutierrez C** The Role of Gait Speed in Dementia: A Secondary Analysis from the SABE Colombia Study. *Dementia and Geriatric Cognitive Disorders* 2020 Nov 18;1-8 Nivå 1
26. **Gebri E, Kiss A, Tóth F, Hortobágyi T.** Female sex as an independent prognostic factor in the development of oral mucositis during autologous peripheral stem cell transplantation. *Scientific Reports.* 2020 Sep 28;10(1):15898. Nivå 1

27. **Gibson LL, McKeever A, Cullen AE, Nicholson TR, Aarsland D, Zandi MS, Pollak TA.**
Neuronal surface autoantibodies in dementia: a systematic review and meta-analysis. *J Neurol* . 2020 Apr 18. Nivå 2
28. **Giil LM, Aarsland D.**
Greater Variability in Cognitive Decline in Lewy Body Dementia Compared to Alzheimer's Disease. *Journal of Alzheimer's Disease*. 2020;73(4):1321-1330. Nivå 1
29. **Gjestsen MT, Wiig S, Testad I.**
Health Care Personnel's Perspective on Potential Electronic Health Interventions to Prevent Hospitalizations for Older Persons Receiving Community Care: Qualitative Study. *Journal of Internet Research*, 22(1), e12797. Nivå 2
30. **Gynnild MN, Aakerøy R, Spigset O, Askim T, Beyer MK, Ihle-Hansen H, Munthe-Kaas R, Knapkog AB, Lydersen S, Naess H, Røsstad TG, Seljeseth YM, Thingstad P, Saltvedt I, Ellekjaer H.**
Vascular risk factor control and adherence to secondary preventive medication after ischaemic stroke. *Journal of Internal Medicine*. Nivå 2
31. **Hellton KH, Cummings J, Vik-Mo AO, Nordrehaug JE, Aarsland D, Selbaek G, Giil LM.**
The Truth behind the Zeros: A New Approach to Principal Component Analysis of the Neuropsychiatric Inventory. *Multivariate Behavioral Research*. Nivå 1
32. **Huber M, Beyer L, Prix C, Schönecker S, Palleis C, Rauchmann BS, Morbelli S, Chincarini A, Bruffaerts R, Vandenberghe R, Van Laere K, Kramberger MG, Trost M, Grmek M, Garibotto V, Nicastro N, Frisoni GB, Lemstra AW, van der Zande J, Pilotto A, Padovani A, Garcia-Ptacek S, Savitcheva I, Ochoa-Figueroa MA, Davidsson A, Camacho V, Peira E, Arnaldi D, Bauckneht M, Pardini M, Sambuceti G, Vöglein J, Schnabel J, Unterrainer M, Perneczky R, Pogarell O, Buerger K, Catak C, Bartenstein P, Cumming P, Ewers M, Danek A, Levin J, Aarsland D, Nobili F, Rominger A, Brendel M.**
Metabolic Correlates of Dopaminergic Loss in Dementia with Lewy Bodies. *Movement Disorders*, 35(4):595-605. Nivå 1
33. **Jansen IE, Savage JE, Watanabe K, Bryois J, Williams DM, Steinberg S, Sealock J, Karlsson IK, Hägg S, Athanasiu L, Voyle N, Proitsi P, Witoelar A, Stringer S, Aarsland D, Almdahl IS, Andersen F, Bergh S, Bettella F, Bjornsson S, Brækhus A, Bråthen G, de Leeuw C, Desikan RS, Djurovic S, Dumitrescu L, Fladby T, Hohman TJ, Jonsson PV, Kiddle SJ, Rongve A, Saltvedt I, Sando SB, Selbæk G, Shoai M, Skene NG, Snaedal J, Stordal E, Ulstein ID, Wang Y, White LR, Hardy J, Hjerling-Leffler J, Sullivan PF, van der Flier WM, Dobson R, Davis LK, Stefansson H, Stefansson K, Pedersen NL, Ripke S, Andreassen OA, Posthuma D.**
Author Correction: Genome-wide meta-analysis identifies new loci and functional pathways influencing Alzheimer's disease risk. *Nat Genet*. 2020 Mar;52(3):354. Nivå 2

34. **Khalifa KN, Bergland AK, Soennesyn H, Oppedal K, Oesterhus R, Dalen I, Larsen AI, Fladby T, Brooker H, Wesnes KA, Ballard C, Aarsland D.**
Effects of Purified Anthocyanins in People at Risk for Dementia (ACID): Study Protocol for a Randomised Controlled Trial. *Frontiers in Neurology*, 11, 916. Nivå 1
35. **Lantero Rodriguez J, Karikari TK, Suárez-Calvet M, Troakes C, King A, Emersic A, Aarsland D, Hye A, Zetterberg H, Blennow K, Ashton NJ.**
Plasma p-tau181 accurately predicts Alzheimer's disease pathology at least 8 years prior to post-mortem and improves the clinical characterisation of cognitive decline. *Acta Neuropathologica*. 2020 Sep;140(3):267-278. Nivå 1
36. **McGoohan K, Amjad A, Ratcliffe N, Bhattacharyya S, Granville G, Sullivan M, Gosden L, Aarsland D, Chaudhuri KR, Ffytche D, Ballard C, Velayudhan L**
A Preliminary Investigation of the Views of People With Parkinson's (With and Without Psychosis) and Caregivers on Participating in Clinical Trials During the Covid-19 Pandemic: An Online Survey. *Front Psychiatry* 2020;11():602480. Epub 2020 des 23. Nivå 1
37. **McKeith IG, Ferman TJ, Thomas AJ, Blanc F, Boeve BF, Fujishiro H, Kantarci K, Muscio C, O'Brien JT, Postuma RB, Aarsland D, Ballard C, Bonanni L, Donaghy P, Emre M, Galvin JE, Galasko D, Goldman JG, Gomperts SN, Honig LS, Ikeda M, Leverenz JB, Lewis SJG, Marder KS, Masellis M, Salmon DP, Taylor JP, Tsuang DW, Walker Z, Tiraboschi P; prodromal DLB diagnostic Study Group.**
Research criteria for the diagnosis of prodromal dementia with Lewy bodies. *Neurology*. 2020 Apr 28;94(17):743-755 Nivå 2. Kun SUS
38. **Mejia-Arango S, Garcia-Cifuentes E, Samper-Ternent R, Borda MG, Cano-Gutierrez A.**
Socioeconomic Disparities and Gender Inequalities in Dementia: a Community-Dwelling Population Study from a Middle-Income Country. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 2020 Nov 27 (), 1-14. Nivå 1
39. **Morsund ÅH, Ellekjær H, Gramstad A, Reiestad MT, Midgard R, Sando SB, Jonsbu E, Næss H.**
Factors influencing employment after minor stroke and NSTEMI. *Journal of Stroke and Cerebrovascular Diseases*, 2020 Sep;29(9):105036. Nivå 1
40. **Mueller C, John C, Perera G, Aarsland D, Ballard C, Stewart R.**
Antipsychotic use in dementia: the relationship between neuropsychiatric symptom profiles and adverse outcomes. *European Journal of Epidemiology*. Nivå 2
41. **Munthe-Kaas R, Aam S, Ihle-Hansen H, Lydersen S, Knapskog AB, Wyller TB, Fure B, Thingstad P, Askim T, Beyer MK, Næss H, Seljeseth YM, Ellekjær H, Pendlebury ST, Saltvedt I.**
Impact of different methods defining post-stroke neurocognitive disorder: The Nor-COAST study. *Alzheimer's & Dementia*. 2020 Mar 16;6(1):e12000. Nivå 1

42. **Mårtensson G, Ferreira D, Granberg T, Cavallin L, Oppedal K, Padovani A, Rektorova I, Bonanni L, Pardini M, Kramberger MG, Taylor JP, Hort J, Snædal J, Kulisevsky J, Blanc F, Antonini A, Mecocci P, Vellas B, Tsolaki M, Kłoszewska I, Soininen H, Lovestone S, Simmons A, Aarsland D, Westman E.**
The reliability of a deep learning model in clinical out-of-distribution MRI data: A multicohort study. *Medical Image Analysis*, 1;66:101714. Nivå 1
43. **Owens AP, Ballard C, Beigi M, Kalafatis C, Brooker H, Lavelle G, Brønnick KK, Sauser J, Boddington S, Velayudhan L, Aarsland D.**
Implementing remote memory clinics to enhance clinical care during and after COVID-19. *Frontiers in Psychiatry*, 11, 990. Nivå 1
44. **Peakman G, Karunatilake N, Seynaeve M, Perera G, Aarsland D, Stewart R, Mueller C.**
Clinical factors associated with progression to dementia in people with late-life depression: a cohort study of patients in secondary care. *BMJ Open*. 2020 May 24;10(5):e035147. Nivå 1
45. **Pålhaugen L, Sudre CH, Tecelao S, Nakling A, Almdahl IS, Kalheim LF, Cardoso MJ, Johnsen SH, Rongve A, Aarsland D, Bjørnerud A, Selnes P, Fladby T.**
Brain amyloid and vascular risk are related to distinct white matter hyperintensity patterns. *J Cereb Blood Flow Metab*. 2020 Sep 21:271678X20957604. Nivå 2
46. **Reyes-Ortiz CA, Perez-Zepeda MU, Ocampo-Chaparro JM, Campo-Arias A, Borda MG, Holmes HM, Luque JS.**
Polyvictimization and Recurrent Falling in Older Ecuadorian Adults: The Mediation Role of Depressive Symptoms. *Journal of Aging and Health*. Nivå 1 – 2021 artikkel, men rapportert inn i 2020
47. **Terum TM, Testad I, Rongve A, Aarsland D, Svendsboe E, Andersen JR.**
The association between aspects of carer distress and time until nursing home admission in persons with Alzheimer's disease and dementia with Lewy bodies. *International Psychogeriatrics*. 1–9. Nivå 1
48. **Testad I, Clare L, Anstey K, Selbæk G, Bjørklof GH, Henderson C, Dalen I, Gjestsens MT, Rhodes S, Røsvik J, Bollen J, Amos J, Kajander MM, Quinn L, Knapp M.**
Self-management and HeAlth Promotion in Early-stage Dementia With E-learning for Carers (SHAPE): study protocol for a multi-centre randomised controlled trial. *BMC Public Health*, 2020, 20: 1408. Nivå 1
49. **Testad I, Kajander M, Gjestsens MT, Dalen I.**
Health promotion intervention for people with early-stage dementia: a quasi-experimental study. *Brain and Behaviour*. Nivå 1
50. **Tharaldsen AR, Sand KM, Dalen I, Wilhelmsen G, Naess H, Midelfart A, Rødahl E, Thomassen L, Hoff JM; NOR-OCCIP Research Group.**
Vision-related quality of life in patients with occipital stroke. *Acta Neurologica Scandinavica*. 2020 Feb 20 Nivå 1

51. **Thommessen B, Næss H, Logallo N, Kvistad CE, Waje-Andreassen U, Ihle-Hansen H, Ihle-Hansen H, Thomassen L, Rønning OM.** Tenecteplase versus alteplase after acute ischemic stroke at high age. *Int J Stroke*. 2020 Jul 6;1747493020938306. Nivå 1
52. **Velayudhan L, Aarsland D, Ballard C.** Mental health of people living with dementia in care homes during COVID-19 pandemic. *International Psychogeriatrics*. Nivå 1
53. **Vossius C, Selbaek G, Benth JS, Bergh S.** Resource use and disease course in dementia – Nursing home. Slutføring av prosjektet. Alderspsykiatrisk forskningscenter Sykehuset Innlandet. Ikke nivå
54. **Xu J, Bankov G, Kim M, Wretlind A, Lord J, Green R, Hodges A, Hye A, Aarsland D, Velayudhan L, Dobson RJB, Proitsi P, Legido-Quigley C. AddNeuroMed Consortium.** Integrated lipidomics and proteomics network analysis highlights lipid and immunity pathways associated with Alzheimer's disease. *Transl Neurodegener*. 2020 Sep 21;9(1):36. Nivå 1
55. **Ydstebø AE, Benth JŠ, Bergh S, Selbæk G, Vossius C.** Informal and formal care among persons with dementia immediately before nursing home admission. *BMC Geriatrics*. Nivå 1
56. **Oesterhus R, Dalen I, Bergland AK, Aarsland D, Kjosavik SR.** Risk of Hospitalization in Patients with Alzheimer's Disease and Lewy Body Dementia: Time to and Length of Stay. *Journal of Alzheimer's Disease*. 2020 Mar 5. doi: 10.3233/JAD-191141. [Epub ahead of print]. Nivå 1
57. **Aarsland V, Borda MG, Aarsland D, Garcia-Cifuentes E, Anderssen SA, Tovar-Rios DA, Gomez-Arteaga C, Perez-Zepeda MU.** Association between physical activity and cognition in Mexican and Korean older adults. *Archives of gerontology and geriatrics*. 2020 Apr 6;89:104047. Nivå 1

KONFERANSEBIDRAG FORSKNING – FAGLIG PRESENTASJON

Testad I, Aakre JA, Gjestsen MT, Aarsland D. PROTECT Norge. ISG 12th World Conference of Gerontechnology, October 7-9 2020, Trondheim

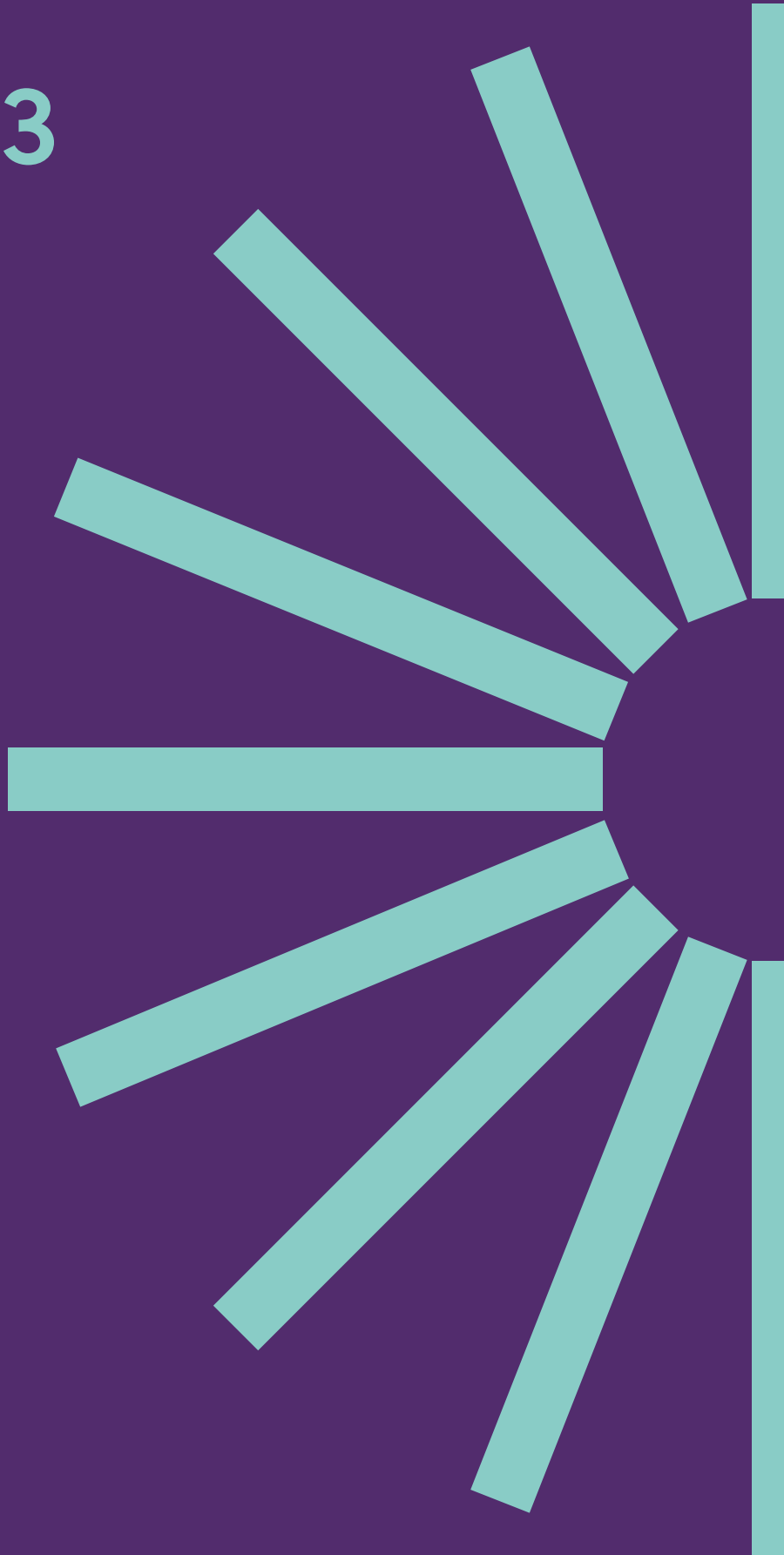
Aakre JA, Holteng LB, Testad I. Community-dwelling elderly's experience with an educative nutritional intervention. ISG 12th World Conference of Gerontechnology, October 7-9 2020, Trondheim

Kajander M, Gjestsen MT, Testad I. From Defeat to Empowerment: User Experiences From a Health Promotion Intervention for People with Dementia. GSA 2020 Annual Scientific Meeting Online, November 4-8, 2020, Philadelphia, Pennsylvania

Jaramillo, AJ. Neural networks dysfunction: From resting-state electroencephalography to dementia diagno. Norwegian National anti-Alzheimer's disease network (NO-AD)

Vedlegg 3

Praksisprisen
covid -19, 2020,
utlysning

SESAM-REGIONALT KOMPETANSENTER FOR ELDERMEDISIN OG SAMHANDLING

COVID – 19 EKSTRA UTLYSNING!

Linda Buettners praksispris

I Linda Buettners¹ ånd ønsker SESAM å bidra til «Den gode dagen» for personer med demens. Nå vil vi gjerne høre fra dere om gode tiltak som dere har satt i verk fra mars i år, som en konsekvens av koronasituasjonen.

Tiltakene på sykehjem gjør dagene annerledes og mer krevende. Vi ønsker å løfte fram gode tiltak for innhold/aktivitet i hverdagen. Eventuelle endringer i struktur og organisering som dere mener har vært særdeles bra for pasienter og pårørende på sykehjemmet, er også interessant å høre om.

Praksisprisen er som tidligere, på kr. 10 000. I tillegg har vi fem eksemplarer av boka «Skattekisten» som ekstrapremie.

Send en beskrivelse av tiltaket til SESAM ved Helen G. Wigestrand. helwig@sus.no Har dere ikke tid til å skrive, er det også mulig å ringe oss for å gi en muntlig orientering.

Momenter som skal være med:

- Kort beskrivelse av virksomheten som søker
- Tittel på bidraget/aktiviteten
- Beskriv aktiviteten
 - Innhold/tiltaket
 - Struktur og/eller organisering
- Beskriv utbytte av aktiviteten/endringer for pasienter og pårørende
- Hva behøves av utstyr?

Frist: Onsdag 20. mai 2020

Det er satt kort frist slik at dere kan dele kunnskap NÅ, og gjerne vinne midler til å bruke videre på gode tiltak.

Vinneren kåres innen utgangen av mai.

Tiltakene ønsker vi å dele med andre gjennom vår nettside, på Facebook-siden vår; WiseAge by SESAM, og gjerne seinere i boka «Skattekisten». Det er derfor viktig at det foreligger samtykke til bruk av bilder, om dere sender dette med i bidraget til oss.

¹ Linda Buettner var en amerikansk professor i rekreasjonsterapi. Hun har vært en foregangsfigur, både internasjonalt og her i vår region, for det praksisnære arbeidet og for betydningen av positive aktiviteter i hverdagen.

Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling - SESAM

SESAM ble opprettet av Helse Vest i 2010 for å styrke samhandling, forskning og fagutvikling, nettverksbygging og undervisning innen fagfeltet eldremedisin

Kontakt oss

Telefon 51 51 56 19
sesam@sus.no

Postadresse

SESAM
Postboks 8100
4068 Stavanger

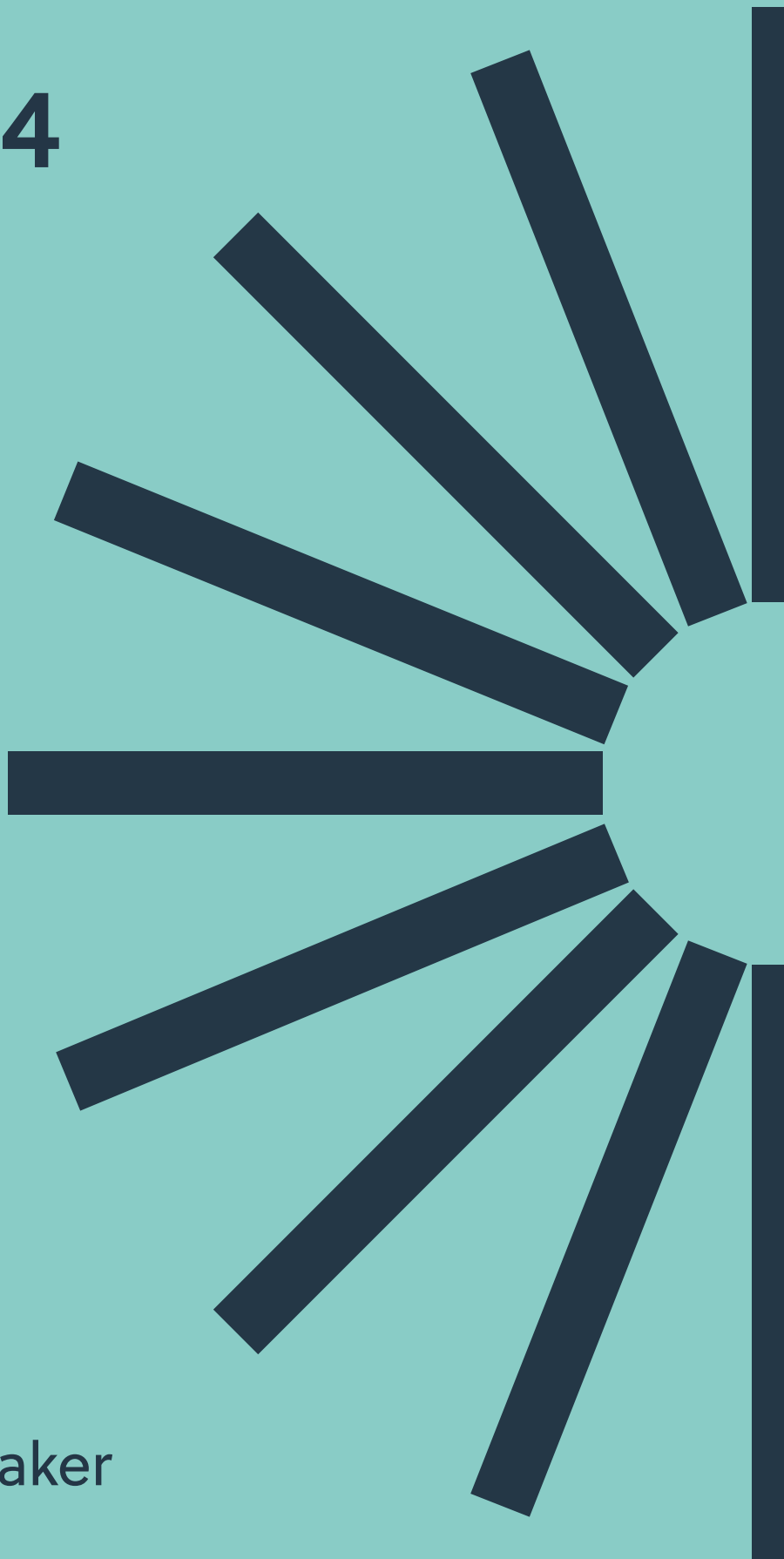
Besøksadresse

Jan Johnsens gate 16
4011 Stavanger

www.sus.no/sesam

Vedlegg 4

Et utvalg nyhetssaker
fra SESAMs
hjemmeside 2020

PROTECT Norge-prosjektet er et av SESAMs internasjonale forskningsprosjekt nå. Fra venstre står WiseAge-kordinator Ane Haugland, professor og forskningsleder Dag Aarland (også prosjektleder i PROTECT UK Kings College London), forskningskordinator Martha Therese Gjestsen, ph.d.-stipendiat Jon Arild Aakre, professor, SESAM-senterleder og prosjektleder i PROTECT Norge, Ingelin Testad, forskningskonsulent Mona Halvorsen, administrasjonskonsulent Helen Guthormsen Wigestrånd og forskningskonsulent Nina Ailin Mæland.

SESAM-JUBILEUM:

Sammen for eldres helse og livskvalitet i ti år

Av: Martha Therese Gjestsen, SESAM / Publisert 08.12.2020

De forsker på om blåbær kan forebygge demens og setter eldre med demens på skolebenken. I WiseAge-festivalen samles flere hundre til diskusjon og fagutvikling, mens studiene PROTECT Norge og SHAPE åpner store internasjonale samarbeid. Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling, SESAM, har utviklet seg kolossalt i løpet av ti år.

Det startet med fem dedikerte fagpersoner for ti år siden. Nå driver SESAM nasjonal og internasjonal kunnskapsutvikling for å bedre hverdagen til eldre.

– Det har vært en fantastisk utvikling, sier senterleder Ingelin Testad, som selv har blitt professor i løpet av perioden.

Ti år har gått siden SESAM ble etablert som regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling av Helse Vest. Fem fagpersoner har blitt til over 50.

– Vi så behovet for å styrke forskningen og fagutviklingen innen eldremedisin. Vi ville også bedre samhandlingen mellom spesialisthelsetjeneste, kommune, pasient og pårørende. Dette ville vi gjøre gjennom nettverksbygging og aktiv deltakelse fra alle parter, sier Testad.

Det kommer blant annet til uttrykk gjennom ulike fagnettverk, utstrakt kursvirksomhet i kommuner i hele Helse Vest sitt nedslagsfelt, i tillegg til undervisning på universitet og høyskoler, foredrag i ideelle lag og foreninger.

Mangfold av prosjekter

SESAM har til enhver tid omkring 20 aktive prosjekter innen helse og medisin. De har bygget opp en av de beste kunnskapsdatabasene om Lewy-legeme demens i verden. Et annet sentralt område er brukerskoler for personer med demens. Først var det demensskoleprosjektet, som nå har blitt utviklet til et EU-prosjekt kalt SHAPE. De siste fem årene har de også hatt en egen satsing på ehelse og helseteknologi – der samarbeid med Norwegian Smart Care Cluster er sentralt.

Samarbeidet med sykehjem er tett gjennom et eget nettverk for forskningssykehjem, FOKUS. FOKUS-sykehjemmene deltar aktivt i forskningen både med å samle data, men også med å finne ut hva det bør forskes på.

Brukermedvirkning i forskning

«Eldre som ressurs» har vært en kjerneverdi i SESAM siden oppstart. For å jobbe systematisk med å bruke eldres kompetanse og erfaring i forskning og kunnskapsutvikling, ble WiseAge etablert i 2017. WiseAge arbeider med å involvere brukere i forskning og kunnskapsutvikling i vårt aldrende samfunn. På den måten sikres det at forskningen er relevant for den det gjelder.

Mange samarbeidspartnere

SESAM er sentralt plassert på Stavanger universitetssjukehus (SUS) sammen med to poliklinikker, alderspsykiatrisk og geriatrisk. Den korte veien til klinikken er viktig for gjensidig kunnskapsutveksling. Ingelin Testad har gjennom disse ti årene drevet SESAM til å bli en aktiv forskergruppe på SUS. Åtte doktorgrader

og flere hundre forskningspublikasjoner er resultatet så langt.

Forskningsleder professor Dag Årsland er inne på listen over verdens mest siterte forskere, uansett fagfelt. I Norge er han på femteplass. Det har også blitt fruktbare samarbeid med solide miljøer som Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse, King's College London og University of Exeter.

– Det er veldig spennende å bli store og ha prosjekter ute i verden, men vi tenker alltid på hvem vi jobber for. Det er de mest sårbare eldre, og de fortjener god livskvalitet gjennom hele livet, poengterer Testad.

– SESAM framstår som et forbilde for SUS sin forskning. Aktiviteten er veldig høy og kvaliteten likeså. Og ikke minst har SESAM vært bevisste på – og sørget for – brukermedvirkning på høyeste nivå. Hele SUS er stolte over dette, og vi gleder oss til fortsettelsen, sier forskningsdirektør Svein Skeie ved SUS.

Vil bli senter for fremragende forskning

SESAM søker stadig utvikling. I høst sendte de av gårde første del av en søknad til Norges Forskningsråd om å bli senter for fremragende forskning.

– Når vi fram med denne søknaden, kan vi løfte forskningen enda et par hakk opp de ti neste årene. Framover er vi omforent om at behandling, omsorg og teknologi innen demensfeltet står sentralt, sier Ingelin Testad.

WiseAge består av personer over 65 år, som bidrar inn i SESAMs forskning.

Demensskolen startet på SESAM, men nå har det blitt utvidet nasjonalt og utviklet til et EU-prosjekt.

Martine Kajander og Ingelin Testad.

Demensskole bidrar til nedgang i depresjon

Personer med demens som deltar på demensskole, opplever færre symptomer på depresjon og økt livskvalitet, viser ny studie.

Sus.no / publisert 29.11.2020

<https://helse-stavanger.no/om-oss/nyheter/demensskole-bidrar-til-nedgang-i-depresjon?fbclid=IwAR0t3aTvF6k9lfO3UiF-CIdm93WW3yFCac0vHo2dnDmL3FP-2Zb0On7gUnY#om-forskningen>

Å få en demensdiagnose er en stor påkjenning for den som rammes. Sykdommen kan ikke helbredes, og den forverres som regel over tid. Også de pårørende opplever en stor belastning.

– Våre funn viser at deltakelse på Demensskolen gir nedgang i depressive symptomer, økt egenvurdert helse og at kognisjonen holder seg stabil over en lengre periode, sier Ingelin Testad, professor og prosjektleder for studien ved Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling (SESAM).

Ifølge Testad finnes det svært få tilbud til denne pasientgruppen. Hun mener resultatene synliggjør hvor viktig tilbudet om brukerskole er, for personer med demens.

Behov for oppfølging i sårbar fase

Majoriteten av deltakerne i studien bodde hjemme uten noen form for oppfølging fra helsetjenesten.

– Når man nylig har fått påvist demenssykdom er man ekstra sårbar. Manglende oppfølging og

informasjon fører til at svært mange mennesker med demens møter sykdommen alene og har mange ubesvarte spørsmål, sier Testad.

Depressive symptomer hos personer med demens i tidlig fase er vanlig, og kan føre til vansker med å tilpasse seg og mestre sykdommen.

– Det sosiale aspektet ved Demensskolen, at man får møte andre i samme situasjon, har stor betydning for hvordan deltakerne opplever hverdagen, sier Testad.

Stabil hukommelse og konsentrasjon

Studien viser at konsentrasjonen, oppmerksomheten og hukommelsen, såkalte kognitive funksjoner, holdt seg stabile blant deltakerne gjennom hele den fire måneder lange oppfølgingstiden. Ifølge Martine Kajander, stipendiat ved SESAM, er det oppsiktsvekkende. Vanligvis svekkes den kognitive funksjonen, også i tidlig fase av demens.

– Vi har fortsatt ingen kur mot demens, derfor er alle virkemidler som kan bidra til å forsinke nedgangen i kognitive funksjoner, svært viktige, både for personen selv, deres pårørende og for samfunnet som helhet, sier Kajander.

Opplever bedre helse

Demensskolen er et helsefremmende kurs tilrettelagt for personer med demens. Deltakerne får informasjon om viktigheten av et sunt kosthold og fysisk aktivitet. Etter deltakelse på Demensskolen viser funnene at deltakerne opplever helsen sin som bedre. Både deltakerne og deres pårørende føler seg mer motiverte til å spise sunnere og å være mer fysisk aktive.

– Det mener vi kan bidra til å forebygge tilleggs sykdommer som er vanlige i senere stadier av

demenssykdommen, sier Kajander. Les hele artikkelen i Brain and Behavior Health.

Om demens

I takt med at vi lever stadig lengre, stiger antallet som rammes av demens hvert år. I Norge i dag lever mellom 80 000 og 100 000 personer med demens, og antallet vil øke med økende antall eldre. Om vi ikke finner en kur, vil antallet personer med demens mer enn dobles fram til 2050, ifølge Folkehelseinstituttet. Dette vil gi store utfordringer også for helse- og omsorgstjenesten og samfunnet for øvrig.

Om forskningen

- Hensikten var å undersøke hvilken effekt det å delta på Demensskolen har på kognisjon, personlige og instrumentelle aktiviteter i dagliglivet, egenvurdert helse, depressive symptomer og nevropsykiatriske symptomer hos personer med demens i tidlig fase.
- Studien inkluderte 108 personer med demens i tidlig fase som har gått på Demensskolen mellom 2014 og 2019, i tillegg er deltakernes pårørende intervjuet. Studien viser resultater fra Demensskoler avholdt i Nord-, Øst- og Vest-Norge.
- Artikkelen er en del av forskningsstudien «Mestring og muligheter for personer med demens – Demensskolen».
- Forskningsprosjektet Demensskolen har mottatt finansiering fra Helse Vest, og i 2018 mottok SESAM stipendiatmidler til prosjektet fra Stiftelsen Dam gjennom Nasjonalforeningen for folkehelsen.
- Demensskolen er nå avsluttet, men videreføres i SESAMs nye EU-prosjekt SHAPE: <https://helse-stavanger.no/om-oss/nyheter/eu-millioner-til-internasjonalsorgsforskning>

10 år har gått siden SESAM ble etablert som regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling. Det startet med fem dedikerte fagpersoner, mens antall ansatte nå har vokst til over 50.

Publisert 01.12.2020 / Tekst: Ane Haugland

SESAM driver kunnskapsutvikling og leder store forskningsprosjekter. I den forbindelse samarbeider vi med andre forskergrupper og miljøer lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Eldre som ressurs har vært en kjerneverdi i SESAM siden oppstart. Derfor opprettet vi WiseAge som vår plattform for brukermedvirkning og samfunnsengasjement. Nettverksbygging og kursvirksomhet i kommuner i regionen er sentral i vår kunnskapsformidling.

Det er veldig spennende å bli store og ha prosjekter ute i verden, men vi fokuserer alltid på hvem vi jobber for. Det er den enkelte eldre over 65 år som har behov for helsetjenester. De fortjener god livskvalitet gjennom hele livet.

Ingelin Testad, senterleder

DOKTORGRADEN TYDER PÅ AT PERSONER MED LEWYLEGEME DEMENS HAR DÅRLIGERE PROGNOSE RELATERT TIL SYKEHUSINNLEGGELSER OG DØDELIGHET

Ragnhild Djøanne Østerhus fant få uheldige legemiddelkombinasjoner i sin doktorgrad

30. oktober 2020 forsvarte Ragnhild Djøanne Østerhus avhandlingen «Medication use and Prognosis in People with Alzheimer's Disease and Lewy Body Dementia – hospitalization and mortality» ved Klinisk Institutt 1, Universitetet i Bergen.

Publisert 26.11.2020 / Tekst: Ane Haugland

Hensikten med doktorgradsprosjektet var å øke kunnskapen om legemiddelbruk og prognose relatert til sykehusinnleggelse og død hos personer med mild Alzheimers sykdom og Lewy-legeme demens.

Ragnhild Djøanne Østerhus disputerte 30. oktober 2020.

Gjennom sin forskning fant Ragnhild at pasienter med demens hadde flere innleggelse og høyere dødelighet sammenlignet med den generelle befolkningen. Videre viste forskningen at pasienter med Lewylegeme demens hadde kortere tid til første sykehusinnleggelse, flere innleggelse, flere liggedøgn på sykehus

og kortere levetid etter diagnosetidspunkt sammenlignet med pasienter med Alzheimers sykdom.

Nesten halvparten av pasientene brukte fem eller flere legemidler og 45 % av pasientene brukte psykotrope legemidler. Det var likevel få pasienter som brukte potensielt uhensiktsmessige legemidler eller hadde uheldige legemiddelkombinasjoner. Det ble ikke påvist noen sammenheng mellom bruk av psykotrope legemidler og tid til første sykehusinnleggelse eller død. Doktorgradsprosjektet bidrar med ny kunnskap om legemiddelbruk og prognose blant personer med ulike former for demens og er et viktig

Foto: Lise Birgitte Holteng, SESAM

Ragnhild Djønne Østerhus på disputasen i aulaen.

bidrag både til forskningsfeltet og klinisk praksis.

Doktorgradsprosjektet har benyttet data fra den store demensstudien på Vestlandet, DemVest. DemVest er en longitudinell kohortstudie som ble påbegynt i 2005 og inkluderte personer med mild demens helt frem til 2013. Doktorgradsprosjektet er del av et større prosjekt, «Use of Health Care Resources and Carer Burden over time» som er finansiert av Norges Forskningsråd.

Hovedveileder har vært førsteamanuensis Svein Kjosavik. Medveiledere har vært professor Dag Årslund, førsteamanuensis Arvid Rongve og seniorforsker Corinna Vossius.

Ærespris i nevrologi til Dag Årsland

Professor Dag Årsland mottok 29. oktober den mest prestisjetunge nevrologiprisen i Norge, Monrad-Krohns pris 2020, for sitt bidrag innen demensforskning – særlig innenfor Lewy legemer og Parkinsons sykdom.

Av: Mirjam Klingenberg / Publisert 29.10.2020

– Det er veldig hyggelig og inspirerende å få denne prisen. Og det er spesielt kjekt for en psykiater som meg å få en pris som vanligvis tildeles nevrologer. Det finnes mange pasienter som er på grensesnittet mellom nevrologi og psykiatri. Derfor er det helt avgjørende at vi forsterker samarbeidet mellom disse fagene, sier Årsland.

Prisen får han for sitt engasjement og forskning på demens, og da spesielt innenfor Lewy-legemer og Parkinson. I tillegg til å være professor, overlege og forskningsleder på SESAM (Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling) ved Stavanger universitetssjukehus, bruker Årsland også mye av tiden sin på jobben ved samarbeidsuniversitetet til SESAM, King's College i London – ett av verdens ledende universitet innen medisin.

Fremragende forskning

Monrad-Krohns pris henger høyt og deles ut for fremragende neurologisk arbeid.

– Dette er den gjevreste æresprisen innen nevrologi i Norden. Dag har gjort en

imponerende innsats for nevrologiske sykdommer og gjort seg fortjent til denne prisen på mange måter, sier Anne Hege Aamodt, leder i Norsk nevrologisk forening.

Samarbeid står sentralt

Årsland trekker fram samarbeid som hemmeligheten bak suksessen.

– Forskingen er et resultat av gode medarbeidere og ledere på Stavanger universitetssjukehus. Jeg har fått mulighet til å holde på med mitt. Og jeg har kunnet lage kontakter og samarbeidspartnere flere steder – som for eksempel på Karolinska, i Bergen og London. Å utnytte andres spesialkompetanse på tvers av fag og sted lager verdifulle synergier, sier professoren.

Internasjonalt anerkjent innsats

Det er professorer i nevrologi i de nordiske landene som foreslår kandidater til Monrad-Krohns pris, som deles ut på Norsk nevrologisk forening sitt årsmøte.

Begrunnelsen og artikkel fra aftenbladet kan du lese på side 31.

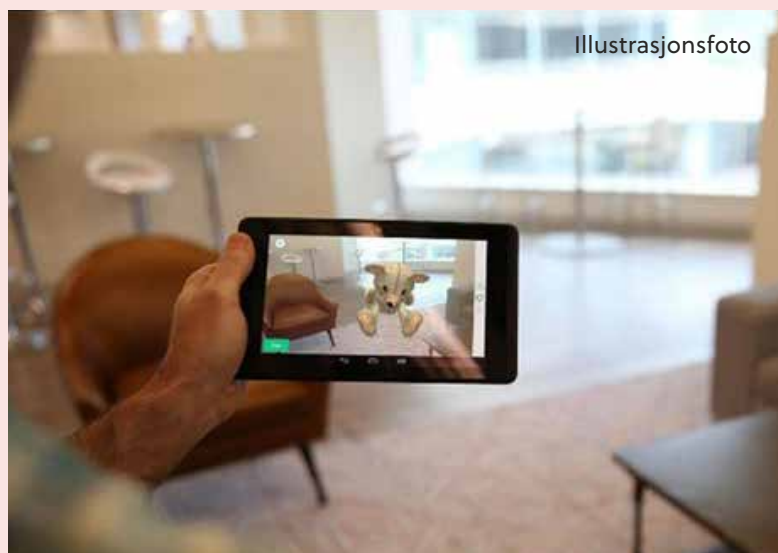
Nytt forskningsprosjekt på SESAM

Bruk av sensorer, mobiltelefon og andre teknologiske metoder for kartlegging av utvikling av Alzheimers sykdom (RADAR-AD).

Publisert 21.10.2020 / Tekst: Martha Therese Gjestsen

Alzheimers sykdom er den vanligste årsaken til demens. Sykdommen utvikler seg vanligvis langsomt over mange år, og det kan være vanskelig å oppdage når den starter. Vanligvis måles utviklingen av sykdommen ved direkte observasjon og spørsmål til personen med sykdommen eller pårørende om hvordan han eller hun klarer å utføre ulike oppgaver i dagliglivet. Foreløpig har vi ikke noe godt og nøyaktig mål på hvordan funksjonsevnen endres i løpet av sykdommen.

Økt bruk av bærbare enheter og smarttelefoner, har ført til en rivende utvikling i mulighetene til å vurdere helsen hjemmefra. I RADAR-AD-prosjektet vil vi samle helsedata ved hjelp av hjemmebasert teknologi hos personer med Alzheimers sykdom, mild kognitiv svikt og personer uten hukommelsesproblemer. Denne informasjonen skal sammenlignes med opplysninger fra vanlig undersøkelse på sykehus.

Illustrasjonsfoto

Hensikt med prosjektet er å:

- Finne ut om hjemmebaserte digitale metoder (f.eks. smarttelefon og nettbrett) kan brukes til å oppdage og følge utviklingen ved Alzheimers sykdom.
- Finne ut nytteverdien og brukernes opplevelse om bruk av denne teknologien for måling av symptomer av Alzheimers sykdom.

Studien er en del av et større prosjekt finansiert av EU gjennom Innovative Medicine Initiative (IMI) programmet. Studien er godkjent av Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK), og vi planlegger oppstart på SESAM høsten 2020.

Du kan lese mer om studien her: <https://www.radar-ad.org/>

Artikkel som har blitt publisert basert på studien, kan leses her: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsy.2020.582207/abstract>

Ny artikkel om virtuell hukommelsesklinikk

Dag Årslund og medforfattere har publisert ny artikkel vedrørende bruk av virtuell hukommelsesklinikk. Artikkelen heter Implementing remote memory clinics to enhance clinical care during and after Covid-19.

Publisert 16.10.2020 / Tekst: Martha Therese Gjestsen

Nye digitale teknikker gjør det mulig å teste hukommelse og andre viktige funksjoner som er relevante for å diagnostisere demens. Antall personer med demens eller forstadier til demens øker, og med det behovet for god og enkel diagnostikk. Digitale alternativer kan være mer nøyaktige og kan ofte gjennomføres i hjemmet, noe som er ressursbesparende og er spesielt viktig i en tid med smittefare. I denne artikkelen gjennomgår styrker og svakheter med tilgjengelige digitale metoder og diskuterer hvordan disse kan implementeres i utredning av personer med mistanke om demens.

Les hele artikkelen her:

https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsy.2020.579934/full?&field=&journalName=Frontiers_in_Psychiatry&id=579934

Illustrasjonen er hentet fra: Nursing times.net

Psykisk helsevern: Disse tre legene fikk forskningspriser

Torgeir Gilje Lid ved Regionalt kompetansesenter for rusmiddel-forskning stakk av med prisen som årets formidler under psykisk helseverns forskningsdag. Miguel Germán Borda og Audun Osland Vik-Mo vant priser for sine forskningsartikler.

Publisert 01.10.2020 / Av: Mirjam Klingenberg

De tre legene stakk nylig av med årets forskningspriser innen psykisk helsevern ved Stavanger universitetssjukehus – som ble delt ut under forskningsdagen i slutten av september. Hver pris er på 5000 kroner.

– Å få denne prisen synes jeg er veldig stas. Jeg er glad for å jobbe i et system som legger stor vekt på formidling av både forskning, erfaringer og fagutvikling, sier Gilje Lid.

Etterspurt formidler

Overlege og forskningsleder Torgeir Gilje Lid ved Regionalt kompetansesenter for rusmiddelforskning fikk prisen som årets formidler. Her er litt av begrunnelsen:

«Torgeir er en etterspurt formidler innenfor temaet alkohol og helse, og han er aktiv i media både nasjonalt og lokalt. Torgeir er særlig flink til å formidle komplekse prosesser, slik at det blir forståelig for alle. Han innbyr til etisk refleksjon

Foto: Gro Christensen Peck

Fornøyde prisvinnere. Fra venstre står Torgeir Gilje Lid, Miguel Germán Borda og Audun Osland Vik-Mo.

rundt at pasienten skal være en aktiv deltager i egne endringsprosesser.»

Demens og Lewy-legemer

I tillegg fikk Miguel Germán Borda, lege og stipendiat ved Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling (SESAM) og Audun Osland Vik-Mo, avdelingsoverlege ved alderpsykiatrisk sengepost B1, priser for disse to forskningsartiklene om demens med Lewy-legemer:

- Miguel Germán Borda: «Neuropsychiatric Symptoms and Functional Decline in Alzheimer's Disease and Lewy Body Dementia.»
- Audun Osland Vik-Mo: «The individual course of neuropsychiatric symptoms in people with Alzheimer's and Lewy body dementia: 12-year longitudinal cohort study.»

Ny artikkel publisert

Toril Terum og medforfattere har fått akseptert artikkelen *The association between aspects of carer distress and time until nursing home admission in persons with Alzheimer's disease and dementia with Lewy bodies* i *International Psychogeriatrics*.

Publisert 29.09.2020 / Tekst: Toril M. Terum

Føremålet med studien var å undersøke sammenhengen mellom aspekt ved pårørandestress og tidspunkt for innlegging i sjukeheim. Studien baserer seg på data frå DemVest, og er ein prospektiv kohortstudie.

Funn frå studien stadfestar at pårørandestress er ein viktig bidragsytar til sjukeheimsinnlegging. Enkeltspørsmåla som i størst grad bidrog til kortare tid til sjukeheimsinnlegging var å føle seg frustrert, kjenne at omsorgsoppgåvene hindrar ein i å leve eit sosialt liv utanfor heimen og å reise på ferie, samt å føle at ein ikkje handterer/meistrar situasjonen i sin heilskap.

Å støtte opp om pårørande til personar med demens er avgjerande for at personar med demens skal kunne bu heime lengst mogleg. Ei større forståing av kva aspekt ved pårørande si stressoppleving som opplevast mest krevande å stå i, vil forhåpentlegvis bidra til å utvikle fleksible og skreddarsydde tiltak, og bidra til at personar med demens kan bu heime lenger.

Foto: Privat

Toril Terum

Bli med på viktig forskning: Din hjerne kan løse demensgåten

Nå i september starter en omfattende forskningstudie, som skal finne ut av hvordan hjernen utvikler seg når du blir eldre. Delta fra ditt eget hjem – og bidra til å løse demensgåten.

Publisert 24.09.2020 / Av: Mirjam Klingenberg

Bli med i studien her:
www.protect-norge.no

– Hjernen holder fremdeles mange hemmeligheter for oss. Ingen vet sikkert hvorfor noen får en demensdiagnose og andre ikke. Men det vi vet, er at opptil 100 000 personer lever med demenssykdom i Norge i dag. Dette tallet dobles fram mot 2050. Derfor trenger vi mer kunnskap om hjernen, sier Ingelin Testad, senterleder ved Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling ved Stavanger universitetssjukehus (SESAM).

Det er SESAM som står bak forskningsprosjektet PROTECT Norge. Dette blir en av landets største forskningsplattformer – og skal finne ut mer om hvorfor noen personer får demenssykdom og hvordan hjernen eldes. Studien er utviklet av Kings College London og Exeter University, og over 30 000 personer i Storbritannia er allerede med. Nå står Norge for tur.

Torsdag 24. september åpnet studien. Det er en stor milepæl og blir markert på SESAM samme dag.

Så enkelt er det å delta

– Å være med i studien er viktig for samfunnet

og fellesskapet. Det hjelper forskere med å få kunnskapen de trenger, slik at de kan gjøre forebygging, omsorg og behandling av demenssykdom enda bedre, fortsetter Testad.

For å være med, må du være over 50 år og bosatt i Norge, og du må ikke ha en demensdiagnose. Du kan delta hjemme fra din egen PC, siden det er et nettbasert studie. Alle deltakere må ha et nettbrett eller en datamaskin med tilgang til internett.

Kryssord og sudoku holder hjernen skarp
PROTECT-studien i Storbritannia har allerede gitt viktige resultater. For eksempel viser det seg at personer som ofte gjør hjernetrimspill, som sudoku og kryssord, skårer bedre på hjernefunksjonstester enn andre.

– Noen av deltakerne har gått gjennom intensiv trening på hjernetrimspill, som sudoku og kryssord. Det viser seg at disse personene bedrer både de kognitive og funksjonelle evnene sine, sier Testad.

Tidligere forskning har vist en sammenheng mellom hørseltap og reduksjon i hjernefunksjon. Nye data fra Storbritannia tyder på at personene som hørte dårlig, kunne motvirke

Disse SESAM-medarbeiderne (Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling) driver PROTECT Norge-prosjektet. Fra venstre står Ane Haugland, Dag Aarsland, Martha Therese Gjestsen, Jon Arild Aakre, Ingelin Testad (prosjektleder i PROTECT Norge), Mona Halvorsen, Helen Guthormsen Wigestrands og Nina Ailin Mæland.

mulig utvikling av demenssykdom ved å bruke hørselshjelpemidler.

Slik foregår studien

Deltakerne blir fulgt opp over fem år. De tar årlige tester som kartlegger hjernens utvikling over tid. Denne informasjonen kobles sammen med blant annet demografi, livsstil, fysisk og psykisk helsehistorikk og medisinbruk.

Hvis du blir med i hovedstudien, skal du svare på noen spørsmål en gang i året. Samtidig kan du velge å delta i delstudier, hvor du for eksempel skal løse oppgaver eller logge aktivitetsnivå.

En av delstudiene vil se nærmere på koblingen mellom søvn og kognitiv svikt. En annen ser på mulige virkninger på den mentale helsen av isolasjon under covid-19-pandemien.

Fakta

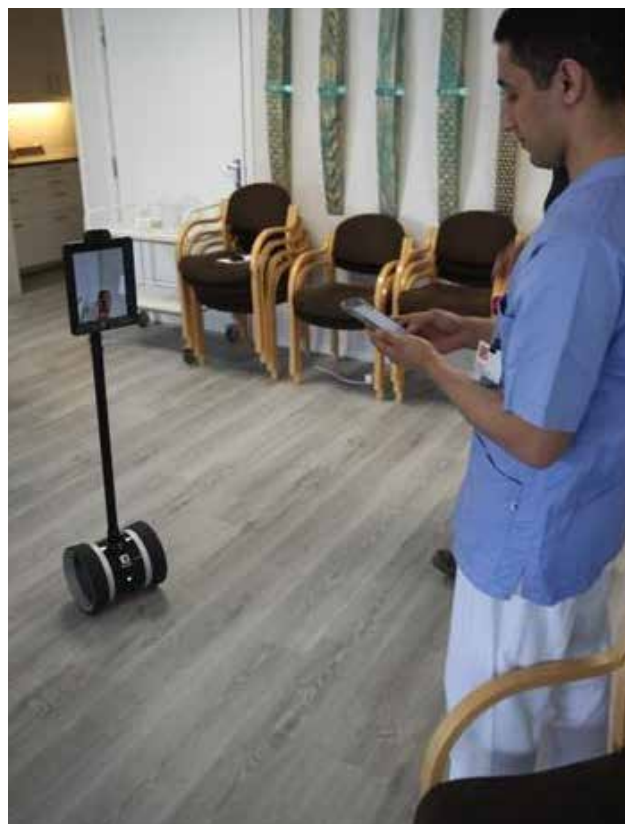
- Forskningsprosjektet PROTECT skal finne ut mer av hvordan hjernen eldes, og dermed bidra til å løse demensgåten.
- Det er en nettbasert forskningsplattform som er utviklet av King's College London og Exeter University i Storbritannia. Der deltar allerede nesten 30 000 deltakere. Det er også ventet at PROTECT startes opp i USA og Hong Kong.
- Personer over 50 år (uten demensdiagnose) kan delta i nettstudien på PC hjemmefra.
- PROTECT Norge ledes av Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling (SESAM) ved Stavanger universitetssjukehus.
- Professor Ingelin Testad leder prosjektet, og prosjektgruppen består av prosjektkoordinator WiseAge, Ane Haugland, forskningsleder ved SESAM, Dag Aarsland, forskningskoordinator Martha Therese Gjestsen, ph.d.-stipendiat Jon Arild Aakre, administrasjonskonsulent ved SESAM, Helen Guthormsen Wigestrands, forskningskonsulentene, Nina Ailin Mæland og Mona Halvorsen.
- Du kan lese mer om PROTECT Norge på www.sus.no/protect

Digital møteplass for beboere og pårørende på sykehjem

I april 2020 fikk SESAM tildelt midler av Stiftelsen DAM og deres Ekstraprogram i forbindelse med koronaepidemien.

Publisert 04.09.2020 / Tekst og bilde:
Lise Birgitte Holteng, SESAM

DAM-programmets formål var å støtte tidsavgrensede, koronarelaterte tiltak som fremmer levekår, fysisk og psykisk helse, mestring, livskvalitet eller sosial deltakelse. Som en følge av besøksrestriksjoner som ble innført som smittevernstiltak på sykehjem, har vi sammen med FOKUS; SESAMs nettverk for forskningssykehjem og Norwegian Smart Care Cluster, utviklet et prosjekt som tar sikte på å redusere sosial isolasjon og ensomhet hos personer som bor på sykehjem. Ved å tilby en digital arena gjennom telekommunikasjonsroboten Berntsen, kan personer som bor på sykehjem, få ivaretatt sitt behov for sosial kontakt og kommunikasjon med pårørende og venner. Prosjektet tar sikte på å undersøke gjennomførbarheten av et slikt prosjekt ved å beskrive personalets og pårørendes opplevelse av å bruke telekommunikasjonsroboten og hvilke faktorer som spiller inn på opptak og bruk av teknologiske løsninger i sykehjem. Berntsen er utviklet av Innocom i samarbeid med pasienter, pårørende og ansatte i Stavanger kommune.

Tasta sykehjem tar i bruk Berntsen

To avdelinger på Tasta sykehjem er med på prosjektet, som startet i juni 2020 og vil fortsette utover høsten. Beboere og deres pårørende får teste Berntsen, ved at beboerne kan prate med sine pårørende samtidig som de kan se dem på skjermen. Pårørende kan bevege og styre roboten fra en app på mobilen og kan derfor bevege seg rundt sammen med beboeren, uten å være til stede på sykehjemmet.

Sommerhilsen fra SESAM

Vi på SESAM ønsker dere alle en riktig god sommer!

Publisert 03.07.2020

Denne våren har vært veldig spesiell for oss alle på grunn av koronapandemien som rammet oss med et brak den 13. mars i år. Vi har måttet forholde oss til strenge smitteverntiltak, jobbe hjemmefra, alle møtene ble virtuelle, og vi måtte utsette alle kurs og konferanser.

Men på tross av alle utfordringene har vi levert inn fem søknader: to til Stiftelsen DAM og tre til Norges Forskningsråd (NFR). Foreløpig har Lise Birgitte og Martha med Ingelin som prosjektleder, fått tilslag fra DAM på pilotprosjektet RoboCare. 27.–31. juli 2020 går Alzheimer's Association International Conference (AAIC20) av stabelen der Dag Årslund og Audun Vik-Mo fra SESAM bidrar. I år blir konferansen arrangert virtielt, og alle

som vil, kan registrere seg og delta gratis. Programmet blir oppdatert jevnlig, så følg med på nettsiden: www.alz.org/aaic/overview.asp.

Mye spennende står også på planen til høsten. Vår kursplan er særdeles omfattende med mange interessante tema. Det blir arrangert ulike nettverkssamlinger, og WiseAge stormøte blir i oktober. Den 1. desember gleder vi oss til bursdagsfest, da fyller SESAM 10 år, og det må jo feires!

Tusen takk for det gode samarbeidet med interne og eksterne kontakter!

Sommerlig hilsen fra oss i SESAM

Linda Buettners praksispris til covid-19-avdeling

Med koronaviruset fikk Fyllingsdalen sykehjem en enorm utfordring. Den tok de på strak arm.

Av Marius Harlem / Publisert 02.07.2020

En fornøyd gjeng med pasienter og ansatte

– Vi som jobber ved covid-19-avdelingen, har de siste månedene stått i en spesiell arbeidshverdag, hvor alle våre pasienter har vært isolert på rommene. Enkelte pasienter har vært i isolat opptil fem uker, sier Kjersti Viskedal, avdelingsleder ved Fyllingsdalen sykehjem i Bergen kommune.

En annerledes pris

Linda Buettners praksispris handler om å skape «den gode dagen» for personer med demens. I sju år har Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling (SESAM) delt ut prisen til sykehjem som har skapt noe nytt og spennende. Vinneren får tildelt en gave på 10.000 kroner.

Nærhet, lekenhet, kreativitet og vilje til utvikling har vært kjennetegn på tidligere vinnere. Går det an under koronakrisen? Ingen samlinger i fellesstuen. Ingen fellesmåltider. De vanlige aktivitetene måtte avlyses. I år var det kanskje aller viktigst å normalisere hverdagen når krisen var størst. SESAM ønsket derfor å dele ut en ekstra Linda Buettners praksispris til sykehjem som hadde gjort noen gode tiltak eller endringer i struktur som følge av pandemien. Vinneren ble Fyllingsdalen sykehjem. Juryen beskriver vinneren slik:

Avdelingen har klart å ivareta den enkelte pasient med personsentrert omsorg og tilpasset aktivitet i en krevende situasjon. De har lagt om rutiner og maktet å ta imot pasienter på en god måte, noe det står respekt av.

Ble covid-19-avdeling

I mars trakk regjeringen i nødbremsen og endret hele Norge på få dager. Koronakrisen gjorde at sykehusene Haukeland og Haraldsplass i Bergen trengte avlastning. Dermed ble Fyllingsdalen sykehjem bedt om å gjøre akuttavdelingen sin om til en covid-19-avdeling.

På kort tid måtte avdelingen skaffe nytt utstyr, lage nye prosedyrer og de ansatte måtte læres opp; blant annet i bruk av smittevernutstyr. Første pasient ble lagt inn allerede 13. mars, dagen etter at de mest inngripende tiltakene ble innført i Norge.

– Pasientene som kom i denne perioden, var korttidspasienter som stort sett var mentalt friske og klarte mye selv. Fokuset ble da mest på klinisk oppfølging og sosial stimulans, sier Viskedal.

Behov for all kompetanse

Men så kom enda en utfordring. Denne gangen gjaldt det å ta imot smittede langtidspasienter;

Fra utdelingen av Linda Buettners ekstra covid -19 praksispris. Overlege Halvor Næss ved Haukeland universitetssjukehus og ressursperson på SESAM og Kjersti Viskedal, avdelingsleder ved Fyllingsdalen sykehjem, er sentrale i bildet.

disse hadde mye større behov for omsorg enn det avdelingen var rigget for. Flere var sengeliggende og hadde behov for mye hjelp med egenomsorg. Andre hadde demensdiagnoser og uro.

– Selvsagt sa vi ja. Vi fikk låne tre sykepleiere fra andre avdelinger, fysioterapeuter samt økt renhold. Det var mye å koordinere for meg som leder, men betryggende å ha personell på plass, sier Kjersti Viskedal.

Utfordringene toppet seg en helg da flere av pasientene ble akutt forverret; erfaringer ble gjort, og personalet fikk lært mye om hvordan forløpet i sykdomsbildet hos en koronapasient plutselig endrer seg. Her fikk de bruk for all sin kompetanse!

Den gode dagen på isolat

Isolat innebærer mye alenetid for pasientene, som allerede er syke og i en sårbar situasjon. Flere hadde demensdiagnose. Mange har vært redde, og ikke helt forstått hvorfor de måtte holde rommet. Personalet har vært kledd i smittevernutstyr fra topp til tå, som også kan oppleves skremmende. Men avdelingen har prøvd å kompensere dette med hyppige tilsyn og god tid inne hos pasientene for å gi en dem en opplevelse av å ikke være alene. Særlig fysioterapeutene hadde god tid og var ofte dagens høydepunkt med prat og trening.

– En pasient sa at «jeg ser ikke smilet deres, men jeg ser det på øynene deres». Det var godt å høre. Denne spesielle situasjonen har gjort at vi har måttet tenke nytt, sier avdelingslederen.

Mange pasienter har slitt med matlysten, og personalet har derfor stått på kjøkkenet og laget den maten pasientene har ønsket seg. Ernæring har vært en viktig faktor i tilfriskningen hos disse pasientene.

TV, radio, bøker og ukeblader ble viktige i hverdagen, og avdelingen brukte nettbrett til kontakt mellom pasient og pårørende. Dessuten hadde personalet som mål å ringe pårørende daglig, for å gi oppdatert informasjon om pasientens tilstand.

– Pårørende har gitt tilbakemeldinger på at det har vært godt å få se sine. Mange bilder har satt seg i hodet etter å ha sett nyheter fra blant annet Italia, hvor situasjonen har vært mye verre enn her. Da har det vært godt å se mor eller far på FaceTime, i en ren seng på et rent rom, uten mye ledninger og slanger, legger hun til.

Fri som en popstjerne

En dag i mai var det fest på avdelingen da to godt voksne damer med demens var blitt friske og kom ut etter fire og fem uker i isolasjon.

– Personalet stilte seg i gangen med flagg og jublet da damene kom ut av rommene. Stuen var pyntet med blomster og flagg, bordet dekket med stettglass. Den ene pasienten sa at «hun følte seg som en popstjerne». Det var godt for pasientene å komme seg ut i «den virkelige verden», med omgivelser som ikke var preget av smittevernutstyr, avslutter Viskedal.

Aktiviteter på SESAM i koronaens tid

Denne våren vil stå i koronaens tegn, kanskje også sommer og høst. Vi har bak oss noen uker der vi har blitt rykket opp fra den sedvanlige hverdag, og har måttet omstille oss til nye måter å være sammen på, leve på og arbeide på. Restriksjonene har påvirket aktivitetene på SESAM, men konsekvensene er ubetydelige i forhold til belastningen ellers i helsevesenet, ikke minst på sykehjemmene.

Av Ingelin Testad / Publisert 05.05.2020

De fleste på SESAM har hatt hjemmekontor siden myndighetene kom med de mest inngripende tiltakene utenom krigstid. «For å sikre best mulig drift og ivareta vårt samhold, har vi daglige møter i SESAMs virtuelle møterom – et på morgenen og et på ettermiddagen», sier Ingelin Testad, senterleder på SESAM. De daglige møtene er en viktig møteplass for ansatte på SESAM for å diskutere daglig drift i forskningsprosjekter, planlagt kursvirksomhet og møter, samt å ivareta informasjonsbehovet hos de ansatte. «De daglige møtene hjelper å strukturere hverdagen og det minsker savnet etter kollegaene en er vant til å se hver dag», sier Ane Haugland, prosjektkoordinator på SESAM. Nå foregår all møtevirkosomhet på SESAM i det virtuelle møterommet. I tillegg til de daglige møtene, har vi blant annet hatt referansegruppemøte med deltakere fra Førde, Haugesund, Bergen og Innlandet, WiseAge-erfaringspanel har møttes og så har vi startet å ha den ukentlige faglunsjen på denne måten. Det har heldigvis vært mulig å

finne nye og andre måter å jobbe på, slik at det viktige arbeidet ikke stopper opp.

«SESAM sitt mandat er å drive med forskning, formidling og fagutvikling innen eldremedisin og samhandling. I situasjonen vi nå er i, er helse og sikkerhet det aller viktigste, men å drive med kunnskapsutvikling innen dette feltet er om mulig blitt enda viktigere enn det var før korona. Vi ser eksempler på eldre som blir isolert hjemme og på sykehjem, som ikke våger å oppsøke legehjelp og som føler seg stigmatisert i situasjonen vi står i. For meg som leder er det kjempeviktig at SESAM bruker kompetansen og ressurser på å stille kritiske spørsmål, delta i samfunnsdebatten og bidra med kunnskapsutvikling», sier Ingelin Testad.

Vårens kurs for helsepersonell i kommunene er utsatt, men ingenting er avlyst. Når retningslinjene åpner for at vi kan gjennomføre kurs, vil kursene og arrangementene bli gjenopptatt. Når det gjelder vår årlige

Ingelin Testad, senterleder SESAM

WiseAge-festival som skulle gått av stabelen i begynnelsen av juni, så har vi besluttet å forskyve denne et år fram til 25.-28. mai 2021.

Noen av forskningsprosjektene har også fått kjent på tiltakene. EU-prosjektet SHAPE, som skulle startet med brukerskoler for personer med demens, har vi nå satt på hold, men vi planlegger oppstart igjen til høsten. I en slik situasjon vet vi at informasjonsbehovet er stort, og for å hjelpe den eldre befolkningen som kanskje har ulike spørsmål, har vi åpnet vår egen Korona-telefon. Telefonen er åpen fra kl. 09-15 på virkedagene, og her har alle mulighet til å ringe inn for å diskutere ting med helsepersonell eller bare ha noen å prate med.

I denne situasjonen har vi på SESAM satt stor pris på å tilhøre Stavanger universitetssjukehus. Daglige oppdateringer fra ledelsen på sykehuset og god kommunikasjon om retningslinjene vi skal forholde oss til, har gjort tilværelsen og jobben tryggere og enklere for oss.

*Vi er takknemlige,
stolte og glade over
å jobbe på SUS og i
Helse Vest*

Ingelin Testad, senterleder på SESAM

Og vi gleder oss til 1. desember 2020, da har SESAM 10-års jubileum, og vi ser fram til å feire den med våre WiseAge'ere og samarbeidspartnere, enten det blir virtuelt eller om omstendighetene tillater at vi kan møtes fysisk.

Ny artikkel fra Ragnhild Djøanne Østerhus

Ny artikkel på SESAM er publisert i forbindelse med Ragnhild Djøanne Østerhus sin doktorgradsavhandling om legemiddelbruk og prognose. Hensikten med ph.d.-studien hennes er å øke kunnskapen om legemiddelbruk og prognose relatert til sykehusinnleggelse og død hos personer med mild demens.

Publisert 27.04.2020 / Tekst: Ragnhild Djøanne Østerhus

I denne nye artikkelen er alle sykehusinnleggelser fra diagnosetidspunktet og fem år frem i tid analysert. Studien bruker data fra den store demensstudien på Vestlandet, DemVest. DemVest ble påbegynt i 2005 og inkluderte personer med mild demens helt frem til 2013.

I Østerhus sin artikkel undersøkes det om det er forskjeller i antall innleggelser mellom personer med demens og den generelle befolkningen. I tillegg undersøkes det om det er forskjell i risiko for sykehusinnleggelser blant personer med Alzheimers sykdom og Lewylegeme demens, og hvorvidt demografiske eller sykdomsrelaterte forskjeller kan forklare en eventuell forskjell. Studien har anvendt data fra diagnosetidspunktet samt analysert data over sykehusinnleggelser i fem år etter diagnosetidspunktet.

Resultatene fra studien tyder på at personer med Alzheimers sykdom og Lewylegeme demens har henholdsvis 1,3 og 2 ganger så mange innleggelser som den generelle befolkningen med samme alder. Videre viste

studien at personer med Lewylegeme demens hadde kortere tid til første sykehusinnleggelse etter diagnose, flere innleggelser og flere sykehusdager enn personer med Alzheimers sykdom. Etter at det ble justert for alder, kjønn og somatisk sykdom, hadde personer med Lewylegeme demens fortsatt høyere risiko for innleggelse, men forskjellen var ikke lenger signifikant.

En sykehusinnleggelse kan være en stor belastning for både pasient og pårørende og ikke minst helsevesenet. Denne studien er viktig da informasjon om risiko for sykehusinnleggelse er nyttig for at helsepersonell skal kunne planlegge omsorgstjenester og gi tilstrekkelig og relevant informasjon til pasienter og familier etter hvert som demenssykdommen skrider frem. Det trengs likevel mer kunnskap, og fremtidige studier bør undersøke om det er innleggelser som potensielt kan forebygges. Hele artikkelen kan leses her: <https://content.iospress.com/articles/journal-of-alzheimers-disease/>

WiseAge sin Korona-telefon

I disse tider er det mange som sitter i karantene eller må holde seg innendørs for å unngå smitte. Vi på SESAM har åpnet vår WiseAge-telefon slik at de som ønsker det, kan ha noen å prate og drøfte ting med.

Publisert 01.04.2020 / Tekst: Ane Haugland

Gjerne ring oss på 468 94 609

Telefonen er åpen i ukedagene fra kl. 09–15. Nummer du kan ringe: 468 94 609

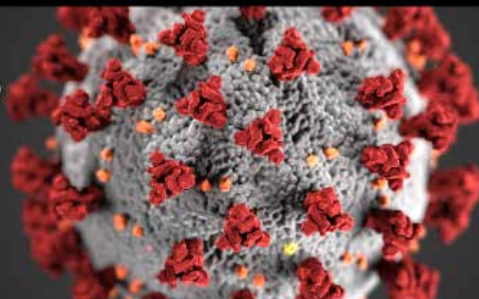
Vi kan ikke svare på medisinske spørsmål, men kan gi deg råd om hvem du kan kontakte. Du må gjerne være anonym, og vi har selvsagt taushetsplikt.

Vi oppfordrer også til å følge retningslinjene til Helsedirektoratet.

Mer informasjon om ulike tiltak i forbindelse med Korona finnes her:

<https://www.fhi.no/sv/smittsomme-sykdommer/corona/>
<https://www.aldringoghelse.no/koronaviruset/>
<https://helsenorge.no/koronavirus>

Ønsker du å
prate?
Ring oss
468 94 609

*Sammen skal
vi komme
igjennom denne
vanskelige tiden*

Professor Ingelin Testad,
senterleder på SESAM

Viktig informasjon til deltakere på våre kurs

Viktig informasjon til alle som er deltakere på demensomsorgens ABC, eldreomsorgens ABC og musikkbasert miljøbehandling:
Alle ABC-seminarene vil bli avlyst frem til påske.

Publisert 12.03.2020 / Tekst: Nina Ailin Mæland og Kristin Aas Nordin

Grunnet restriksjoner vedrørende Koronaviruset må vi avlyse en del seminar fremover.

Alle ABC-seminarene vil bli avlyst frem til påske.

Følg med på hjemmesiden for mer informasjon.

Se også retningslinjer fra Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse:

I forbindelse med koronavirus blir nå flere ABC-fagseminar avlyst. Vi beklager dette! Se også info på våre nettsider: <https://www.aldringoghelse.no/alle-artikler/avlyser-arrangementer-p%C3%A5-grunn-av-korona-virus>

Aldring og helse har stor forståelse for at ansatte som er i gang med en ABC-opplæring, gjerne vil følge ordinær progresjon. For å komme dette i møte gir vi her eksempler på alternativ til fagseminar som kan gjennomføres lokalt for å få godkjent opplæringen:

1. Gjennomfør to ekstra gruppesamlinger à to timer med alternativt opplegg, til sammen minimum 4 timer. Dette inkluderer også gruppeoppgavene.
2. Mulighet for å samle små grupper og følge undervisning via streaming eller annet, minimum 4 timer.

Forslag til faglig innhold i gruppesamlinger:

Se fagfilm eller følg en undervisning og lag tilhørende refleksjonsoppgaver. Bruk av lokale ressurser som kan undervise i små grupper, presentere prosjekter eller tilsvarende.

Eksempler på filmer og materiale kan være:

<https://vimeo.com/user4698339>

<https://www.aldringoghelse.no/alderspsykiatri/psyk-it-info/>

<https://www.aldringoghelse.no/utviklingshemning/digitalt-oppl%C3%A6ringsmaterieill-hos-utviklingshemning-og-aldring/>

Midtveisevaluering for Martine på SESAM

Fredag 14. februar avholdt SESAM midtveisevaluering for ph.d.-kandidaten Martine Kajander ved Universitetet i Bergen.

Publisert 24.02.2020 / Tekst: Martine M. Kajander og Ane Haugland

Fra venstre Ingelin Testad, Martine M. Kajander, Kristine Rørtveit og Arvid Rongve

Midtveisevaluering må gjennomføres innen 2/3 av ph.d.-perioden. Kandidaten holder en presentasjon om arbeidet som er gjennomført og planlagt. Etter presentasjonen er det en åpen diskusjon hvor komiteen stiller flere spørsmål om arbeidet. Komiteen vurderer så om kandidaten bestod midtveisevalueringen.

Tittel på Martine sitt prosjekt er: Health promotion and quality of life in dementia – User experiences from an educative intervention in early stage dementia. Hovedveileder er professor Ingelin Testad og medveiledere er professor Halvor Næss og professor Clive Ballard. Prosjektet er støttet av Stiftelsen Dam gjennom Nasjonalforeningen for folkehelsen.

Doktorgradsprosjektet er en del av et større forskningsprosjekt «Mestring og muligheter for personer med demens – Demensskolen» som ledes av professor Testad. Demensskolen utgjør banebrytende forskning i den forstand at det er en skole for personer med demens – og

forskningen foregår med disse personene som aktive deltakere og respondenter. Gjennom mange års arbeid ledet av professor Testad har Demensskolen fått stor oppmerksomhet og har blitt en del av Helsedirektoratets satsing på tidlig systematisk oppfølging av personer med demens, og blir nå videreført som et EU-prosjekt: 'Self-management and HeAlth Promotion in early-stage dementia with e-learning for carers – A randomised controlled trial – SHAPE'.

Komiteen under midtveisevalueringen bestod av: førsteamanuensis Arvid Rongve, ph.d., Klinisk institutt 1, Universitetet i Bergen, Alderspsykiatrisk poliklinikk, Haugesund sjukehus og førsteamanuensis Kristine Rørtveit, ph.d., Det helsevitenskapelige fakultet, Universitetet i Stavanger, Forskningsavdelingen, Stavanger universitetssjukehus.

Jon Arild Aakre bestod sin «Upgrade to PhD student»

12. februar avholdt University of Exeter, United Kingdom, en «Upgrade to ph.d. student» for Jon Arild Aakre. Jon Arild Aakre jobber på SESAM og er nå tatt opp som ph.d.-student ved University of Exeter.

Publisert 20.02.2020 / Tekst: Jon Arild Aakre og Ane Haugland

En Upgrade-presentasjon avholdes i andre året av forskerutdanningen, hvor kandidaten presenterer arbeidet sitt så langt. Etterpå følger en utspørring fra en oppnevnt komité som til slutt skal vurdere om prosjektet og kandidatens arbeid tilfredsstillende om vitenskapelig kvalitet for å fullføre en ph.d.

Tittel på Jon Arild sin avhandling: Online intervention of sleep and its effect on cognitive performance in mid-life and old age. PROTECT – an online platform for prevention studies. Professor Ingelin Testad er hovedveileder.

Fra venstre Dr. Byron Creese, Jon Arild Aakre og Dr. Melvyn Hillsdon

KONTAKTINFO

Besøksadresse

Jan Johnsens gate 16, 4011 Stavanger,
Inngang E, 1. etasje

Telefon

51 51 56 19

E-post

sesam@sus.no

Postadresse

SESAM, Postboks 8100, 4068 Stavanger

Følg oss på Facebook

[WiseAge by SESAM](#)

sus.no/sesam

SESAM